

PARTİ BAYRAĞI

Bütün Ülkelerin İşçileri ve Ezilen Halklar Birleşin!

20

ekim 1979

PARTİ BAYRAĞI

★ Aylık Dergi ★ Sahibi: **Semih Orcan** ★ Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: **Mahmut Yılmaz** ★ Yönetim Yeri: ★ **2. Beyler 848. Sokak, Aziz Han No.: 206 Konak - İZMİR** ★ Baskı: **Dostluk Matbaası** ★ Abone Şartları: **Yıllık 240 TL. altı aylık 120 TL. yurt dışı iki katı** ★ İlan şartları: **tam sayfa 500 TL. yarım sayfa 250 TL.** ★ Genel Dağıtım: **YURT-DA, Şeftali Sok. No: 10/4 Sultanahmet - İSTANBUL.**

İÇİNDEKİLER

★ MAOCU HALK SAVAŞI STRATEJİSİ VE MARKSİZM-LENİNİZM ... 3

★ MAOCULUĞUN TEORİK ALANDAKİ ETKİLERİ ÜZERİNE 30

★ TARIMDA KAPİTALİST, FEODAL VE YARI-FEODAL ÜRETİM İLİŞKİLERİ 39

★ HALKIN KURTULUŞU VE PARTİ BAYRAĞI'NIN HÜSNÜ KAPO YOLDAŞIN ÖLÜMÜ ÜZERİNE AEP MERKEZ KOMİTESİ'NE GÖNDERDİĞİ MESAJ 70

★ ELEŞTİRİ-ÖZELEŞTİRİ ÜZERİNE 71

★ SOSYALİST GERÇEKÇİ EDEBİYAT, BURJUVA VE REVİZYONİST BASKIYA KARŞI MÜCADELE İÇERİSİNDE GELİŞİYOR 96

PARTİ BAYRAĞI — YIL 2 — SAYI 20 — EKİM 1979 — 25 LİRA

Maocu Halk Savaşı Stratejisi ve Marksizm - Leninizm

Halk Savaşlarını Yaratan Ya da Formüle Eden Mao Zedung Değildir

Mao Zedung'a, özellikle ona övgüler düzen Çinli revizyonistlere ve onların çeşitli ülkelerdeki takipçilerinin propagandalarına göre, halk savaşının babası Mao'dur. Onlara göre, ilk halk savaşı, Mao'nun görüşlerine uygun olarak Çin'de ortaya çıkmıştır; ve proletaryanın büyük öğretmenleri Marks, Engels, Lenin ve Stalin halk savaşından hiç söz etmedikleri gibi, halk savaşı ve devrim teorisini geliştirmemişlerdir.

Halk savaşıyla, Çin devrimci pratiği de değil, yalnızca Mao Zedung'un eklektik küçük burjuva savaş **teorileri** ve halk savaşı «stratejisi» olarak formüle ettiği anarşizan düşünceler kastedildiğinde, bu iddiaların doğruluk payı olduğu kuşkusuzdur. Ama Mao Zedung, Çin halkının gericiliğe ve emperyalizme karşı yürüttüğü savaşın gerçeklerine (özellikle askeri açıdan) yer yer uygun düşünceler ileri sürerken; öte yandan, esas olarak, dar pratikçiliğiyle, Çin devrimci pratiğinin tecrübesinden hatalı teorik sonuçlara varmıştır. Onun ilk olarak ortaya attığı -eğer böyle denilebilirse- bu maceracı, revizyonist görüşler olmuştur ki; bunlar da, ne Mao'dan önce çeşitli ülkelerin halklarının, zengin deneylerin elde edilmesine yolaçan savaşlarının, halk savaşlarının varlığını, ne de Marks, Engels, Lenin ve Stalin'in devrim ve halk savaşı üzerine öğretilerini ortadan kaldıramaz. Halklar ondan önce savaştılar, daha savaşacaklardır da. Bu, Mao'nun iradesine bağlı değildir. Marksizm-Leninizmin klasikleri bu savaşlardan doğru sonuçlar çıkarmışlardır ve Mao, bırakalım yeni bir doğru teori formüle etmeyi, bu konuda Marksist-Leninist öğretiyi bozmuştur.

Marks, «Kıta üzerindeki gerçekten halkçı her devrimin ilk koşulu» (Seçme Yapıtlar, C. 2, s. 502) olarak bürokratik ve askeri mekanizmanın parçalanmasını gösterirken, hiç şüphe yok ki, bunun, silahsız ve savaşmadan elde edilebileceğini öngörmüyordu. Tersine, O, yine Kugelmann'a yazdığı aynı mektupta, Paris komünarlarının **«iç savaşı** başlatmak istemedi»kleri için hata yaptıklarını söylüyordu. Paris proletaryasının yenilgisiy-

le son bulan bu iç savaş, acaba savaş değil miydi, yoksa halkın değil, yönetici sınıfların savaşı mıydı?

Portekiz ve 1908 Jön Türk devrimlerinin halk devrimleri olmadığını, toplumun üst tabakalarıyla sınırlı kaldıklarını söyleyen Lenin şöyle diyordu:

«1905-1907 Rus burjuva devrimi (...) söz götürmez bir biçimde 'gerçek bir halk' devrimi oldu. Çünkü halk yığınları, halk çoğunluğu, halkın baskı ve sömürü altında bunalmış en derin 'aşağı' toplumsal katmanları, kendiliklerinden ayaklanmış ve devrimin tüm gidişi üzerinde, **kendi** isteklerinin, yıkılmakta olan eski toplum yerine kendi gönüllerince yeni bir toplum kurma **girişimlerinin** izini bırakmışlardır.» (Devlet ve İhtilal, s. 46-47)

Ve Stalin, şunları yazarken, halk savaşından başka neyin sözünü ediyordu?

«Barikatlar kuruluyor, halk silahlara sarılıyor ve devlet dairelerine hücum ediyor. Yeniden yiğitlerin savaş haykırışları duyuluyor(...)

«Halkın kurtuluşu halkın kendi elleriyle gerçekleştirilmek zorundadır. Yalnız ezenlerin kemikleri üzerinde halk özgürlüğü kurulabilir, yalnız ezenlerin kanıyla halkın kendi egemenliğinin toprağı gübrelenebilir.» (Bütün Eserler, C. 1, s. 208-209)

Çinli revizyonistlerin Maoculuğu reklam ederken öne çıkardıkları Mao ile halk savaşı ilişkisi üzerine iddiaları ise, Enver HOCA yoldaş daha 1967'de şöyle cevaplandırmıştı:

«Yanlışlarında ve iddialarında öyle ileri gidiyorlar ki, şunu bile söylüyorlar: 'Halk savaşını yaratan Mao'nun kendisidir, O, Halk savaşının babasıdır!' Diğer bir deyimle, baskı ve zulme karşı özgürlük için asırlardır savaşan halklar hiçbir şey yapmamışlardır. Sonuçta halk savaşını yürütmüş olan Bolşevik Partisi ve Arnavutluk Emek Partisi hiçbir şey yapmamıştır. Bunların halk savaşı olabilmesi için Mao'nun markasını ve düşüncelerini taşımaları gerekir.

«Böylece büyük ustalar yok sayılmakta, devrimin ve halk savaşının teorisi iptal edilmektedir. Bu tutum kabul edilemez ve aynı zamanda bu tutuma tahammül edilemez.» (Çin Üzerine Düşünceler, s. 374, İngilizce baskı)

Çin Halk Savaşı Deneyi ve Mao Zedung

Çin'de halk savaşının emperyalizm ve gericiliğin baskı ve sömürüsüne son verdiği bilinmektedir. Ve bu savaşı, Mao Zedung'un başında bulunduğu Ç«K»P yönetmiştir. İç ve dış gericilik, Çin halkının ayaklanması ve silaha sarılması karşısında tutunamadı; ama Çin'de halk savaşının başarısı, ne bu savaşı Mao'nun yarattığını ve ne de Çin'in somut şartlarında oluşan (ve benzerlerinin başka yerlerde de oluşması mümkün olan) durumu devrimci proleter yaklaşımla doğru olarak formüle ettiğini göstermez.

Daha önceki anti-emperyalist savaşlar bir yana bırakılsa bile, Çin halkı 1927 de bellibaşlı şehirlerde ve köylük bölgelerde elde silah ayaklandı, savaşa atıldı. Şehirlerde proletaryanın diğer şehir yoksullarını da

peşinden sürükleyen mücadelesi geçici olarak yenilgiye uğradı; ama toprak devrimi şeklinde derinleşen mücadele geniş köylük alanları kapsadı. Kırlarda devrimci üs bölgeleri ve köylü iktidarları kurulurken; şehirlerdeki geçici yenilgiler, Mao Zedung'un buraları karşı-devrimin merkezi olarak görmesine, buralardaki mücadeleden umut kesmesine ve şehirleri ancak köylerin kurtarabileceği tezini geliştirmesine neden oldu. Çin'in merkezileşmemiş ve bölünmüş siyasi (ve bir ölçüye kadar ekonomik) yapısı, tekelci kapitalizmin yolaçtığı ekonomik ve siyasi gelişmenin eşitsizliği, proletaryanın örgütsüzlüğü, köylülüğün dağınıklığı ve yine örgütlenme düzeyinin düşüklüğü, mücadelenin oldukça zor koşullar altında ve ülkenin diğer bölgelerinden tecrit edilmiş bir durumda sürmesine; ama mücadeleye atılan özellikle köylü kitlelerinin hakim sınıfların had safhada birbirine düştüğü feodal parçalanmışlık şartlarında belirli başarılar kazanabilmelerine yolaçtı. Gerek devrimin objektif koşullarının ülke çapında aynı ölçüde olgunlaşmaması, gerekse devrimin subjektif koşullarının gelişmemişliği, kısa sürede ülke çapında bir zafer kazanılmasına imkan vermedi. Ama özellikle kapitalizmin nisbeten geliştiği ülkenin güney bölgelerinde kırlarda köylü savaşı bastırılamadı. Ayaklanan kitlelerin gericilik tarafından ezilemeyen ve gelişen silahlı savaşını Stalin, «Çin Devrimi'nin kendine özgü niteliklerinden ve üstünlüklerinden biri» olarak değerlendirdi. Mao Zedung'a gelince, O, sözde Çin'deki durumdan ve Stalin'in bu değerlendirmesinden kalkınarak yanlış teorik sonuçlara vardı. Devrimin yolu sorununu, taktiğin konusu olan bu sorunu, **yalnız Çin için de değil**, genel olarak yarı-sömürge, yarı-feodal ülkeler için «halk savaşı stratejisi» adı altında mutlaklaştırdı. Buna göre; geri ülkelerde halk savaşı, belirsiz uzunlukta ve neye hizmet edeceği belli olmayan bir savaştı; kitlelerin silahlı ayaklanmasının dışında bir şeydi, kitlevi karakterden yoksundu; savaşa iradi olarak girişilebilirdi, devrim durumunun olgunlaşmış olması şart değildi; mücadele biçimlerinin, silahlı mücadelenin, gerilla savaşının ortaya çıkması kitle mücadelesinin aldığı boyutlara değil, kişilerin isteklerine bağlıydı. Mao Zedung, bu düşünceleri «halk savaşı stratejisi» olarak ortaya atarken, her zaman ve hemen her konuda olduğu gibi, bunlarla çelişen ve Çin devriminin kanunlarıyla uyum içinde olan başka görüşler de ileri sürdü. Ama bu, ancak onun eklektizminin göstergesi oldu.

O, örneğin, «eğer devrimci durum gelişmeye devam ederse, şüphesiz küçük kızıl bölgeler uzun bir süre dayanacak ve hatta, kaçınılmaz olarak, ülke çapında siyasi iktidarın ele geçirilmesini sağlayacak birçok güçten biri haline gelecektir.» (Seçme Eserler, C. 1, s. 74) derken değindiği konular bakımından doğru görüşlere sahipti. Yine üç eyaletle sınırlı olarak konuşsa da, «(...) üç eyalette yaklaşmakta olan genel ayaklanmada kendine düşen görevleri yerine getirebilmesini sağlamak için kızıl orduyu mücadele içinde sürekli olarak genişletmek ve niteliklerini geliştirmek(...)»

(Agy, s. 77) gereği üzerinde dururken, yürüttüğü mantık doğruydu. Yani zaman zaman silahlı mücadele ve kızıl küçük bölgelerin var olabilmesini, devrimci duruma bağlıyor, halk savaşını kitlelerin ayaklanmasından koparmıyor, kızıl bölgeleri genel ayaklanmanın hazırlanmasında itici unsurlar olarak görüyordu. Ama bu görüşlerin tam zıttı olan görüşler de ileri sürdü. İktidarın parça parça alınmasını ve silahlı mücadelenin sürdürülmesini, genel ayaklanmanın nisbeten uzun bir süre içinde gerçekleşmesi olarak görmeyen görüşlere sahipti. Bir veya birkaç bölgede iktidarın alınması ve ülkenin diğer bölgelerinden tecrit edilmiş olarak yürütülecek köylü savaşını, gerilla savaşını, şehirlerdeki ayaklanmaları da kapsayan halkın genel silahlı ayaklanmasının alternatif olarak ve teoride kitlesel karakterinden soyutlayarak ele aldı. Ve ülkede devrimci demokratik halk diktatörlüğünün kurulmasının mutlak şartı olan kitlelerin genel ve topyekün silahlı ayaklanmasının nisbeten kısa mı yoksa uzun bir süre mi alacağı sorusunu, hem de stratejik bir sorun olarak ele alıp, geri ülkeler açısından genelleştirerek tek yönlü mutlaklığı içinde cevaplandırdı. Devrim uzun sürmeli ve kır şehri kuşatmalıydı! Oysa, bu sorunun cevabı, hiç kuşku yok ki, tek tek ülkelerin somut koşullarına, devrimin objektif ve subjektif koşullarının gelişme düzeylerine bağlıdır; ve ne tek tek ülkeler açısından, hele ne de örneğin tüm geri ülkeler açısından bu soruya genel ve her şart altında geçerli bir cevap verilemez.

Tüm şu karmaşık fikirler Mao Zedung'undur:

«Faşist olmadıkları ya da savaş halinde olmadıkları zaman kapitalist ülkeler içte (feodalizmi değil) burjuva demokrasisini uygularlar; dış ilişkilerinde ise kendileri tahakküm altında olmayıp başka ülkeleri tahakküm altında tutarlar. Bu özelliklerinden dolayı, kapitalist ülkelerdeki proletarya partisinin görevi, uzun bir legal mücadele dönemi boyunca işçileri eğitmek, kuvvet toplamak ve böylece kapitalizmi nihai olarak yıkmaya hazırlanmaktır. Bu ülkelerde mesele, uzun bir legal mücadele, parlamentodan bir kürsü olarak yararlanmak, iktisadi ve siyasi grevler, sendikaların örgütlenmesi ve işçilerin eğitilmesi meselesidir. Orada örgütlenme biçimi legaldir, mücadele biçimi de kansızdır (askeri değildir). Savaş meselesine gelince kapitalist ülkelerdeki komünist partileri kendi ülkeleri tarafından yürütülen emperyalist savaşlara karşı çıkarlar. Eğer böyle savaşlar patlak verirse, bu partilerin siyaseti, kendi ülkelerindeki gerici hükümetlerin yenilgiye uğramalarını sağlamaktır. Komünist partilerinin vermek istedikleri tek savaş hazırlanmakta oldukları iç savaştır. Fakat bu ayaklanma ve savaş, burjuvazi gerçekten çaresiz bir duruma gelinceye, proletaryanın büyük çoğunluğu silaha sarılıp savaşmaya kararlı hale gelinceye ve köylük bölgelerdeki kitleler proletaryaya gönüllü olarak yardım edinceye kadar başlatılmamalıdır. Ve böyle bir ayaklanma ve savaşı başlatmanın zamanı geldiğinde ilk adım şehirleri ele geçirmek, ardından da köylük bölgelere ilerlemek olacaktır, tersi değil. Bütün bunlar kapitalist ülkelerdeki komünist partileri tarafından yapılmıştır ve Rusya'daki Ekim devrimiyle de doğruluğu ispatlanmıştır.

«Çin ise farklıdır. Çin'in özellikleri, bağımsız ve demokratik değil yarı-sömür-

ge ve yarı-feodal olması, içte demokrasi olmayıp feodal baskı altında bulunması ve dış ilişkilerinde milli bağımsızlığa sahip olmayıp emperyalizmin tahakkümü altında olmasıdır. Dolayısıyla, yararlanabileceğimiz bir parlamentomuz ve işçileri legal olarak grev için örgütleme hakkımız yoktur. Komünist partisinin buradaki görevi, esas olarak, ayaklanma ve savaşı başlatmadan önce uzun bir legal mücadele döneminden geçmek ve önce büyük şehirleri ele geçirip ardından köylük bölgeleri işgal etmek değil, tam tersidir.

«Emperyalizmin ülkemize silahlı saldırılarda bulunmadığı zamanlarda, Çin Komünist Partisi, ya 1924-27'de Kvangtung Eyaletindeki ve Kuzey Seferindeki savaşlarda olduğu gibi, savaş ağalarına (emperyalizmin uşaklarına) karşı burjuvaziyle birlikte iç savaşa girişir, ya da 1927-1936'daki Toprak Devrimi Savaşında olduğu gibi, köylülerle ve şehir küçük burjuvazisiyle birleşerek toprak ağası sınıfına ve komprador burjuvaziye (keza emperyalizmin uşakları) karşı iç savaşa girişir. Emperyalizm Çin'e karşı silahlı saldırılar başlattığı zaman ise, Parti, şimdiki Japonya'ya Karşı Direnme Savaşında yaptığı gibi, ülkenin yabancı saldırganlara karşı olan bütün sınıf ve tabakalarını birleştirerek yabancı düşmana karşı bir **milli savaşa girişir.**

«Bütün bunlar, Çin ile kapitalist ülkeler arasındaki farkı ortaya koymaktadır. Çin'de esas mücadele biçimi savaş, esas örgütlenme biçimi ordudur. Kitle örgütlenmesi ve kitle mücadelesi gibi diğer biçimler de son derece önemli, hatta vazgeçilmezdirler ve hiçbir şart altında küçümsenemezler; ama onların amacı savaşa hizmet etmektir.» (Seçme Eserler, C. 2, s. 222-223)

«Ordusu olan güçlüdür ve savaş her şeyi tayin eder.» (Agy, s. 226)

«Bizim ilkemiz partinin silaha kumanda etmesidir; silahın partiye kumanda etmesine izin verilmemelidir. Bununla birlikte, silahlarımız sayesinde, Sekizinci Yol Ordusunun Kuzey Çin'de kurduğu güçlü parti örgütleri örneğinde olduğu gibi, parti örgütleri yaratabiliriz. Aynı zamanda kadrolar, okullar, kültür ve kitle hareketleri de yaratabiliriz. Yenan'da her şey silahlara sahip olmakla yaratılmıştır.» (Agy, s. 227)

«(...) Çin devriminin düşmanlarının çok güçlü olduğu çok açıktır. Sadece kuvvetli emperyalistleri ve kuvvetli feodal güçleri kapsamamakta, aynı zamanda, bazen halkı bastırmak için emperyalistlerle ve feodal güçlerle birleşen burjuva gericileri de kapsamaktadır. Bu yüzden, devrimci Çin halkının düşmanlarının gücünü küçümsemek yanlıştır.

«Böyle düşmanlar karşısında, Çin devrimi, uzun süreli ve amansız olmak zorundadır. Böyle güçlü düşmanlar karşısında, ancak uzun bir zaman içinde devrimci güçler inşa edilebilir ve ancak böylelikle bu düşmanları ezecek bir kuvvet haline gelir. Çin devrimini bu derece amansızca bastıran düşmanlar karşısında devrimci güçler, kendilerini çelikleştirmedikçe ve büyük bir kararlılık göstermedikçe, bırakın düşmanın mevzilerini ele geçirmeyi kendi mevzilerini bile muhafaza edemezler. Bu yüzden, Çin devriminin güçlerinin göz açıp kapayıncaya kadar inşa edilebileceğini ya da Çin'in devrimci mücadelesinin bir gecede zafere ulaşabileceğini düşünmek yanlış olur.

«Böyle düşmanlar karşısında, Çin devriminin esas araçları ya da biçimi, barışçı mücadele değil, silahlı mücadele olmak zorundadır. Çünkü düşmanlarımız, Çin halkının barışçı bir şekilde hareket etmesini imkânsız kılmış ve onu bütün siyasi özgürlüklerinden ve demokratik haklarından yoksun bırakmışlardır. (...)

«Böyle düşmanlar karşısında, devrimci üs bölgeleri meselesi ortaya çıkıyor. Çin'in kilit şehirleri kuvvetli emperyalistler ve onların gerici Çinli müttefikleri tarafından uzun süredir işgal altında bulunduğuna göre, devrimci safların, ge-

ri köyleri ileri köylere dönüştürmeleri, köylük bölgelere saldırmak için şehirleri kullanmakta olan vahşi düşmanlarına karşı sağlamlaştırılmış üs bölgelerini devrimin büyük birer askeri, siyasi, iktisadi ve kültürel kalesi haline getirmeleri, böylece uzun süreli savaşla devrimin nihai zaferini yavaş yavaş gerçekleştirmeleri zorunludur. (...) Çin devriminde zafer ilk önce köylük bölgelerde kazanılabilir. Çünkü Çin'in iktisadi gelişmesi eşit değildir (ekonomisi birleşik bir kapitalist ekonomi değildir); toprakları çok geniştir (bu da devrimci güçlere hareket serbestisi sağlar); karşı-devrimci kamp birleşmemiştir ve çelişmelerle doludur; devrimin temel gücü olan köylülerin mücadelesi proletaryanın partisi olan Komünist Partisi önderliğinde yapılmaktadır. Fakat öte yandan bu şartlar, devrimin inişli çıkışlı olmasına yolaçar ve nihai zaferin uzun süreli ve zorlu bir mücadeleyle kazanılması görevini getirir. Öyleyse, devrimci üs bölgelerindeki uzun süreli devrimci mücadelenin esas olarak, Komünist Partisi önderliğindeki köylü gerilla savaşına dayandığı açıktır. (...)

«(...) devrimin nihai hedefi, şehirlerin, yani düşmanın esas üslerinin zaptedilmesidir (...)» (Agy, s. 315-316-317)

Uzun olarak aktardığımız pasajlarında, legalizmi, kaderciliği vb. bir yana bıraksak bile, görüldüğü gibi, Mao Zedung, uzun süreli silahlı mücadele ve devrimin kırlarda patlak vermesi ihtimalini tüm yarı-sömürge ve yarı-feodal ülkeler için bir ilke sorunu haline getirmektedir. Yine, O, uzun süreli silahlı mücadeleyi, iktisadi gelişmenin eşitsizliğine doğru olarak bağlarken, alternatif olarak birleşmiş kapitalist ekonominin sözde eşitliğe yolaçacağını ileri sürdüğünde ve uzun süreli silahlı mücadelenin diğer bir nedeni olarak, düşmanın belli bir dönemdeki gücünün, özellikle askeri gücünün büyüklüğünü ve devrimci halk güçleriyle arasındaki aşırı oransızlığı gösterdiğinde Marksizmle ilişkisi olmayan tahliller yapmıştır. Vardığı sonuç ise, güçsüzler güçleninceye ve güçlü de güçten düşünceye kadar savaşı uzatmak olmaktadır. Devrim durumu, kitle ayaklanmaları, mücadele biçimlerinin kitle mücadelesinin boyutlarına vb. bağlı olarak ortaya çıkması gibi temel meseleler önemsenmedi mi, başka bir sonuca da varılamaz. Geri ülkelerde baştan itibaren savaşacaksın, şartların elverişli olup olmaması önem taşımıyor! Buralarda mutlaka köylük bölgelerde üsler kuracaksın, çünkü düşman baskısı burada daha az yoğun! İşçi sınıfının mücadelesi, zaten tayin edici değildir, savaş köylü savaşıdır!

Sonradan aforoz edilmesine rağmen, bir zamanlar Mao'nun halefi olan ve görüşleri Ç«K»P Kongresi tarafından da onaylanan Lin Biao, sözde Mao Zedung'un halk savaşı teorisini kastederek, «Bu teori yalnızca Çin için geçerli değil, dünyanın her yerindeki ezilen ulusların ve halkların devrimci mücadelelerine de büyük bir katkıdır.» (Yaşasın Halk Savaşının Zaferi, s. 46) dedikten sonra, bu teorinin sözde evrensel karakterini şöyle belirtiyordu :

«Mao Tse-Tung arkadaşın, kırlık bölgelerde devrimci üsler kurma ve kentleri kırlık bölgelerden kuşatma teorisi, ezilen bütün (abç) ulusların ve halkların bugünkü devrimci mücadeleleri için ve özellikle Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki ezilen ulusların ve halkların Amerikan emperyalizmine ve uşaklarına karşı

verdikleri devrimci mücadeleler için büyük önem taşıyan, **evrensel** (abç) ve pratik önem taşıyan bir teoridir.» (Agy, s. 50)

Lin Biao, uzun süreli devrimin mutlaklaştırılmasıyla ilgili revizyonist Çin görüşünü ise şöyle özetliyor:

«Mao Tse-Tung arkadaş uzun sürecek bir savaş stratejisi çizdi. Çin'in Direniş Savaşı uzun olacak, düşman güçlerini yavaş yavaş zayıflatmak ve kendi gücümüzü genişletmek için yoğun ve sabırlı çabalar gerekecekti. Böylece, **giderek, düşman güçlü olmaktan çıkıp zayıf düşecek ve biz zayıflıktan çıkıp güçleneceğiz; en sonunda, onu dize getirmek için yeterli bir güce erişeceğiz.»** - (Agy, s. 15, abç)

Tekelci kapitalizm ve feodalizmin krizinden, düzenin çürümesi, yönetenlerin eskisi gibi yönetememesi ve halkın eskisi gibi yönetilmeyi kabul etmeyip bağımsız tarihi eyleme atılmasından, devrimci durumdan soyutlanmış mekanik bir güç hesabı, bu hesap üzerine oturtulan devrimin yolu tahlili ve bu tahlilin sonucu olarak uzun süreli devrim ihtimalinin bütün ezilen uluslar ve halklar için somut koşullardan koparılıp iradi olarak evrenselleştirilerek mutlaklaştırılması- işte Maocu «halk savaşı stratejisi» ya da «teorisi» ... Bu teori, mekanik olduğu kadar, militarist ve iradi bir bakış açısının sonucudur.

Mao Zedung, aktardığımız pasajlarından ve Lin Biao'nun bunları destekleyen fikirlerinden de anlaşılacağı gibi, Marksist-Leninist bir devrim ve halk savaşı teorisini, hem de ilk olarak, formüle etmek bir yana, bu konuda Marksizm-Leninizme temelden zıt fikirler geliştirdi. Yazımızın gelişimi içinde değineceğimiz bu hatalı teorik tezlerin başlıcaları şunlardır:

(1) Savaşın ve halk ordusunun, ayaklanmadan kopuk «basitten karmaşığa», «küçükten büyüğe» doğru gelişmesi, silahlı mücadelenin yarı-sömürge, yarı-feodal ülkelerde her zaman temel mücadele biçimi olması,

(2) Silahlı mücadelenin «basitten karmaşığa» vb. gelişiminin düşmanın ve halk güçlerinin metafizik, dondurulmuş tahliline dayanarak yavaş ve uzun bir sürede gerçekleşmesi. Geri ülkelerde uzun süreli silahlı mücadeleden başka bir alternatifin nisbeten kısa süreli bir zaferin mümkün olmaması.

(3) Yine geri ülkelerde devrimin mutlaka öncelikle kırlarda patlak vereceği ve kırın şehri kuşatarak kurtaracağının ileri sürülmesi. Şehirlerin, işçi sınıfının rolünün küçümsenmesi, hatta hiç hesaba katılmaması, halk savaşına sınıfsal açıdan yaklaşmama, işçi sınıfı önderliğinden vazgeçme,

(4) İradecilik ve kadercilik, mücadele biçimlerinin yaratılabileceği hayali, geri ülkelerde bu anlayışla silahlı mücadelenin baştan sona temel mücadele biçimi olarak saptanması ve bunu, bu ülkelerde emperyalizmin ve feodalizmin ağır baskısının bulunması ve demokrasinin yokluğunun belirlemesi,

(5) Militarizm, gerici ordu içinde sınıf mücadelesi ve gerici ordunun gericiliğin krizinin yoğunlaşmasına bağlı olarak içeriden çürüyüp çözülmesi ve parçalanmasının, asker sovyetlerinin kurulmasının reddi. Gerici

ordunun parçalanmasından soyutlanmış ve karşı karşıya konulmuş iki ordu ve aralarında -uzun- bir savaşın sürmesi, iki ayrı ülkenin orduları ve aralarındaki savaş milliyetçi-militarist perspektifi.

Kitlelerin Ayaklanması Olmadan Devrimin Zaferi Mümkün Değildir

Devrimin yolu, iktidarın şiddete dayanarak nasıl alınacağı, taktiğin* konusu olmasına ve her ülkenin somut koşullarına, devrimin objektif ve subjektif koşullarının durumuna bağlı olmasına karşın; her gerçek halk devrimi, burjuva ya da burjuva-feodal devlet makinasını parçalamak zorundadır. Bu, devrimin stratejik bir sorunudur, programda belirtilmelidir. Ve gerici sınıfların iktidarının devrilerek, devrimci sınıfların, proletaryanın ya da proletarya ve köylülüğün devrimci diktatörlüğünün kurulması, her şart altında mümkün olmadığı ve devrim durumunun varlığını gerektirdiği gibi, devrimin subjektif koşullarının yeterli bir düzeyde olmasını ve genel ayaklanmanın uzun ya da kısa sürede gerçekleşmesi ihtimalinden bağımsız olarak ezilen kitlelerin en azından çoğunluğunun silahlı ayaklanma karakterini kazanan siyasi eylemini gerektirir. Devrimin kitlelerin eseri olması boş bir laf değildir ve kitlelerin siyasi mücadelesi, çeşitli biçimler aldığı belirli aşamalardan geçerek topyekün ve genel bir silahlı ayaklanmaya dönüşmeden her hangi bir ülkede gerici iktidara son verilmesi mümkün olamaz. Proletarya iktidar hedefine yürüyebilmek için, kitle mücadelesinin başında bulunmak, bu mücadelenin silahlı biçimlere dönüşmesinin kaçınılmaz olduğunu kavramak ve kitleleri gericiliğin iktidarını yerle bir edecek genel silahlı ayaklanmaya hazırlamak ve bu ayaklanmayı örgütlemek zorundadır. Tek tek kişilerin ya da grupların, hatta belirli bir sınıfın belirli bir bölümünün dahi mücadelesi hangi biçimi alırsa alsın iktidarın elde edilmesi sonucunu veremez. İktidar, devrimci sınıfların kitlevi siyasi mücadelesinin zoru yöntemiyle, eskisi gibi yaşamak istemeyen halkın, hakim sınıfların eskisi gibi yönetemez olduğu şartlarda ayağa kalkması ve bağımsız eyleme atılmasıyla, halkın genel ayaklanmasıyla elde edilebilir. Zafer için, ayaklanmanın da başıbozuk ve örgütsüz değil, yeterli bir örgütlenme düzeyine sahip olması şarttır. Aksi takdirde ayaklanma bastırılacaktır.

Devrimci proletarya, bütün diğer şeylerden önce, iktidarın zorla elde edilebileceğini ve her hangi bir ülkede iktidarın elde edilmesinin halkın çok yönlü ve topyekûn ayaklanması olmadan mümkün olamayacağını bilecektir. O, kitlelerden kopuk silahlı eylemlerin iktidarın alınması sonucunu vermeyeceğini, bu amaca ulaşmak için kitlelerin genel ayaklanmasının örgütlenmesi ve kitlelerin bunun için hazırlanması gerektiğini bilecektir.

Her ülkede karşılıklı olarak mücadele eden güçler toplumsal güçlerdir,

* Taktik ve stratejiden söz ederken, askeri değil, siyasi taktik ve stratejiden söz ediyoruz.

ezen ve ezilen sınıflardır. Ve ne tek tek kişi ya da gruplar ne de onların iradeleri sınıfların yerine geçirilemez. Karşı-devrimci sınıfları ve onların iktidarlarını, ancak devrimci sınıflar, onların şiddete dayanan eylemi yere vurabilir. Ve başarı, ancak, tüm ülke halkının örgütlü şiddetiyle, genel ayaklanmasıyla sağlanabilir. Bu koşul, devrimin uzun ya da kısa süreli olarak gerçekleşmesine, önce bir bölgede patlak vermesine vb. bağlı değildir. Lenin'in dediği gibi, «Başarıya ulaşabilmesi için bir ihtilal, bir komploya değil, bir partiye değil, öncü bir sınıfa dayanmalıdır. Birinci nokta bu; **ihtilal halkın devrimci hamlesine dayanmalıdır**; ikinci nokta bu.» (Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi, s. 160)

Mao'nun iddiasının tersine, mücadele biçimlerinin ortaya çıkması, ne emperyalist, feodal ya da faşist baskının bulunup bulunmamasına ne de demokrasinin varlığı ya da yokluğuna bağlı değildir. Çünkü mücadele biçimlerini insan iradesi yaratmaz. Eğer şartları oluşmamışsa, en koyu faşist diktatörlükler altında dahi, silahlı mücadeleye girişmek, kitleleri ayaklanma için hazırlamaya ve onların mücadelesini örgütleyip yönetmeye tahammülü olmayan aydınların anarşizminden başka bir şey olmayacaktır. Yine, eğer şartları oluşmuşsa, burjuva demokrasisinin varolduğu gerekçesiyle her hangi bir «demokratik» ülkede yeni mücadele biçimlerini sistemleştirmemek ve kitlelerin ayaklanmasını ve silahlı mücadelesini yönetmemek, ancak, en koyu sağcılık ve teslimiyetçilik olabilir.

Yeni mücadele biçimlerinin, silahlı biçimlerin ortaya çıkması, devrimin objektif ve subjektif koşullarının düzeyi tarafından belirlenir. Devrimci durumun gelişmesi ve kitlelerin mücadelesinin ve bilinç düzeyinin yükselmesi kaçınılmaz olarak barışçıl mücadele biçimlerinin eskimesine yol açar ve yeni silahlı biçimleri gündeme sokar. İster bireysel, ister kitlevi karakterde olsun silahlı mücadele kitle mücadelesinin yükselmesinin belirli bir aşamasında ortaya çıkabilir.

Mao Zedung, bazen bu doğrultuda düşünceler de ileri sürmesine rağmen, esas olarak, silahlı mücadelenin ortaya çıkmasını gerici baskının varlığına bağlamış ve teoride mücadele biçimlerinin iradi olarak tesbit edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Kapitalist ülkelerden farklı olarak geri ülkelerde «esas mücadele biçimi savaş, esas örgütlenme biçimi ordudur» Maocu tezi bunu ifade etmektedir.

Baskı şartları, ancak, partinin çalışma tarzını, faaliyetinin legal ya da illegal olmasını vb. ilgilendirirken, Mao Zedung sanki silahlı mücadele yalnızca öncüyü ilgilendiriyormuş ve onun faaliyetinden ibaretmiş gibi, onun kitlevi karakterini göz ardı ederek, hangi mücadele biçiminin uygulanması gerektiğini tesbit etmeye çalışmıştır. Böylece O, kitlelerin silahlı mücadelesi, silahlı ayaklanma yerine küçük gruplar tarafından yürütülen ve iradi olarak başlatılabilen bir gerilla savaşını koymuştur. Bu, onun ayaklanma karşısına gerilla savaşını alternatif olarak çıkarmasının ve bu anlayışla

uzun süreli mücadeleyi mutlaklaştırmasının bir çıkış noktası olmuştur.

Oysa bireysel şiddet eylemi olma özelliğini taşıyan gerilla savaşı, kitle ayaklanmasının karşısına konamayacağı gibi, mücadelenin bu biçimi, ayaklanma şartlarının olgunlaşmakta olduğu, ayaklanmaya geçiş dönemlerinde ve iki ayaklanma arasında kalan dönemlerde ortaya çıkar. Gerilla savaşı, onu bir grup adamın salt iradeye dayanan faaliyeti olarak yorumlayanların görüşlerinin ve onu kendi başına ve mutlaklaştırarak sistemleştirmeye çalışan bireysel terörizmin aksine; bireysel karakter taşımasına ve küçük grup eylemlerinden oluşmasına rağmen kitle mücadelesinin yükselmesi sonucu doğar ve siyasi mücadelenin bir biçimi olarak kitlelerde belirli bir bilinç düzeyini gerektirir. Ve o, ancak, yeni kitlevi mücadele biçimlerine, ayaklanmaya geçişe hizmet edebilir. Bu karakteriyle, o, ayaklanmanın yerine konulamaz, ancak silahlı ayaklanmanın koşullarını hazırlayabilir. Gerilla savaşıyla ayaklanma ve onu hazırlayan ekonomik ve politik buhran koşulları arasındaki sıkı ilişkiye dikkat çektikten sonra Lenin şöyle diyor :

> «Gerilla savaşı kitle eylemlerinin gerçek bir ayaklanma haline ulaştığı zaman ve iç savaştaki büyük 'kavgalar' arasındaki süre oldukça uzadığında ortaya çıkan kaçınılmaz bir çarpışma yöntemidir.» (Gerilla Savaşı Üzerine, s. 28)

Çin'de gerilla savaşı bu şartlarda, ayaklanmalar arasındaki «süre oldukça uzadığında» ortaya çıkmış ve 1927 ayaklanmalarından sonra oldukça yaygınlaşmıştır. Ama Mao Zedung bunu kavramadı ve vardığı teorik sonuç, gerilla savaşının iradeyle yaratılabileceği ve gerici feodal, faşist baskı şartlarında bir kere birkaç idealist savaşmak istedi mi, silahlı mücadeleyi başlatıp zaferle ilerletebileceği oldu. Ve O, buna, bu ülkelerde silahlı mücadelenin esas alınması dedi. Ona göre, güçsüz olan gerillaların güçlenmesi epeyce uzun zaman alacaktı ve böylelikle, O, «uzun dönemli halk savaşı stratejisi»ni icad ettiğini düşündü. Kitle mücadelesi işin çeşnisiydi, her şey, hem de her zaman silahlı mücadeleye tabi olacak, her şeyi silahlı mücadele yaratacaktı!

Mao Zedung'u taklit ve takip etmeye çalışan «solcu»lar bu anlayışı tamamen uygulamaya ve nerede faşist-feodal diktatörlük varsa, orada, gerilla savaşına girişerek, silahlı mücadeleyi sözde esas almaya yöneldiler; bu yolla sözde halk orduları kurarak iktidarı parça parça ele geçirmeyi tasarladılar. Mao Zedung, takipçileri kadar ileri gidemezdi, çünkü buna Çin'in somut pratiği izin vermiyordu. Çünkü orada kitleler savaşmaya başlamıştı.

Uzun Ya da Kısa Süreli Olması, Önce Şehirde Ya da Kırda Patlak Vermesi İhtimallerinden Bağımsız Olarak Perspektifimiz Halkın Topyekûn Genel Ayaklanması Olmalıdır

Mao Zedung'un anti-Marksist anlayışı, esas olarak, teoride ayaklanmanın göz ardı edilerek uzun süreli savaşın mutlaklaştırılmasında yansıdı.

O, tüm sömürge, yarı-sömürge, yarı-feodal ülkeler için mutlaklaştırılmış formülünü ortaya attı: Savaş uzun süreli olacak, iktidar parça parça alınacak, kır şehri kuşatarak kurtaracaktı!

İktidar mücadelesini kitle mücadelesi ve iktidarın alınmasının şartını kitlelerin ayaklanması olarak görmemek ne kadar anti-Marksistse; topyekûn genel ayaklanma perspektifine sahip olmamak, **yalnızca** çeşitli bölgelere, köylere vb. yaslanmayı önermek ve iktidarın **ancak** uzatılmış bir savaşla (gerilla savaşı vb.) elde edileceğini sanmak, o kadar anti-Marksisttir.

Devrimin başarısı için, ayaklanma, topyekûn ve genel olmalıdır.

Bu, kuşkusuz, her şeyin bir anda, bir saray darbesi benzeri olup bitmesi, yalnızca tek bir darbe vurulması gerektiği demek değildir. Ancak, bu, tüm ülke çapında iktidara yönelik ayaklanmaların ve silahlı mücadelenin koordine edilmesi, her yönüyle gericiliğin iktidarını devirmek amacıyla zorun kullanılması ve ülkede iktidarın ele geçirilmeye çalışılması demektir. İşçilerle köylülerin, çeşitli bölgelerin vb. giriştikleri ayaklanmaların planlı olarak örgütlenmesi ve yönetilmesi, tek bir amaç etrafında, işçi-köylü diktatörlüğünün organı olacak bir Geçici Devrim Hükümeti kurmak üzere birleştirilmesi demektir. İşçiler ayaklanırken köylüler, bir şehir işçileri ayaklanırken diğer şehirlerdekiler vb. unutulur, onların mücadeleleri geliştirilmez ve mücadeleye atılan güçler arasında uyum sağlanmazsa, topyekûn ve kesin sonuç alıcı bir eylem gerçekleştirilemez.

Genel Ayaklanma Düz Bir Çizgi İzlemez; Çeşitli Yerel Ayaklanmalardan, Savaşlardan vb. Oluşur ve Farklı Biçimlerde Gerçekleşebilir

Genel ve topyekûn ayaklanmadan başka iktidarı almanın yolu olmadığı gibi, genel ayaklanma, somut koşullarda karmaşık biçimler olarak kendi yolunu izler. O, genel olarak kısmi, yerel birçok ayaklanmadan bileşir; bölge, şehir, köylerde vb. patlak veren ayaklanmaların birbirlerinden nisbeten kısa ya da uzun aralıklarla ayrılmaları, ülkenin somut durumuna, devrimin objektif ve subjektif koşullarının durumuna bağlıdır. Eğer şartlar elverişliyse, nisbeten kısa zaman aralıklarıyla gerçekleşen ayaklanmaların birbirini desteklemesiyle ülke çapında iktidar ele geçirilebilir. Yok eğer tek tek ayaklanmalar ülkenin genelinden objektif ve subjektif koşulların yetersizliği nedeniyle tecrit edilir, **genel bir ayaklanmanın patlak vermesine yol açmaları sağlanamazsa,** ayaklanan kitleler, gelecekteki yeni ayaklanmaları hazırlayan yenilgilere uğrarlar. Çeşitli ayaklanmalar arasında ortaya çıkıp gelişen gerilla savaşının da yardımıyla, belirli koşullar altında, nisbeten kısa sürede genel bir ayaklanmaya dönüşmelerine rağmen, belirli bölgelerdeki ayaklanmaların, genel ayaklanmanın hazırlanıp gelişmesini hızlandırıcı bir faktör olarak rol oynayıp bastırılamamaları ve bölgesel devrimci iktidarların kurulup uzunca bir süre yaşayabilmeleri ihtimali ve bu ihtimalin

Maocu yorumunun incelenmesine geçmeden; genel ayaklanmanın günlük ve düz bir çizgi izleyen bir olgu olmadığını ustalara dayanarak gösterelim.

Marks'ın imzasıyla yayınlanan Engels'in yazılarında genel ayaklanmanın birçok kısmi ayaklanmadan oluşması ve karmaşık bir biçimde gelişmesi şu sözlerle anlatılır:

«(...) her yanda halklar ile hükümetler karşı karşıya, çatışmaya hazır idiler; patlama kaçınılmazdı; lağım barut doluydu; onu patlatmak için bir kıvılcımdan başka bir şey gerekli değildi. (...) Dresden'de 4 Mayıs günü, çevredeki tüm bölgeler isyancılara pekiştirme birlikleri gönderirken, muzaffer halk kenti ele geçirdi ve kralı oradan kovdu. Ren Prusyası ile Vestefalya'da Londwehr için silahlandı. Pfalz'da halk Bavyera hükümet memurlarını teslim alıp devlet kasalarına el koydu. Ve eyaleti Ulusal Meclisin korunması altına koyan bir Savunma Komitesi kurdu. Almanya'nın öbür bölgelerinde de, halk, elde silah ayaklanmak, ve onun buyruğuna girmek için Ulusal Meclis'in kesin bir işaretinden başka bir şey beklemiyordu.

«(...) Batı Almanya'nın yarısı onun için silaha sarılmıştı; ordu her yerde kararsızdı; küçük devletlerde (feodal bölünmüşlük dönemindeki küçük Alman devletleri -P. Bayrağı) ordu, hiç kuşkusuz hareketten yana bir eğilim gösteriyordu.» (Seçme Yapıtlar, C. 1, s. 451)

«Dresden'de (...) kalabalık Prusya birliklerinin işe karışması, bu ayaklanmayı bastırdı (...)

«Ren Prusya'sında gerçek çatışmalar pek önemli olmadı (...) Yeterli sayıda birlik (gerici birlikler-P. Bayrağı) toplanır toplanmaz, silahlı çatışmanın sonu **oluyordu.**

«Pfalz'da ve Baden'de, tersine, isyancıların eline zengin ve verimli bir eyalet ile tam bir devlet geçti. (...) Hiçbir eyaletsel ve kısmi ayaklanma, bundan daha elverişli bir konum içinde bulunmamıştır.» (Age, s. 456-457)

Yenilen, zafer kazanan, yenildikten sonra tekrar patlak veren, bölgesel, kısmi ayaklanmalar, bazı eyaletlerin ele geçirilmesi ve ülkenin bir parçasında devrimci iktidarın kurulması vb. ile karmaşık bir gelişme seyri izleyen ve sonunda tüm ülkede iktidarı almak için yeterli güç toplayamayan, Frankfurt Ulusal Meclisi'nin doğru bir yönetim de sağlayamaması yüzünden yenilen 1849 Alman ayaklanması işte böyle oluşmuştur.

«Moskova işçilerinin yöntemi, halkın ayaklanma yöntemi: (...) halk için gerçek özgürlüğü ele geçirecek olan sadece bu yöntemdir.» (1905 Devrimi Üzerine Yazılar, s. 200) diyen Lenin şunları da yazıyor:

«Polonya ve Kafkaslar daha yüksek bir düzeyde mücadele örneği sunmuştur; aralarda proletarya kısmen silahla dövüşmeye başlamış ve savaş durumu sürekli bir biçim almıştır. Odesa ayaklanması zafer için ihtiyaç duyulan yeni ve önemli bir unsuru ortaya çıkarmıştır -askeri güçlerin bir bölümünün halkın yanına geçmesi- Odesa olayları, soyutlanmış bir olay olarak kalmayacaktır. Moskova grevi, mücadelenin 'gerçekten' Rus olan bir bölgede yayıldığını göstermektedir. (...) Hareket St. Petersburg'da başladı. Rusya'nın bütün kıyı bölgelerine yayıldı, Riga-yı, Polonya'yı, Odesa'yı ve Kafkaslar'ı seferber etti, devrimci yangın şimdi tüm Rusya'nın yüreğine sıçramıştır.» (Age, s. 198)

1905 Rusya'sında farklı bölgelerin ve farklı sınıfların yerel ayaklanmalarının bir genel ayaklanma içinde birleşmeye yöneldiğini söyleyen Stalin

ise şöyle yazıyor:

«Devrimin alevi, kâh orada kâh burada yerel ayaklanmalara neden olarak (abç) gittikçe daha kuvvetli yayılmaktadır. Lodz'da üç gün süren barikatlar ve sokak çarpışmaları, İwanowo-Wosnessenk'deki önüne geçilemeyen askerlerle kanlı çarpışmalarla birlikte on binlerce işçinin grevi, Odesa'daki ayaklanma, Karadeniz Donanmasındaki Libau deniz birlikleri arasındaki 'isyan' Tiflis 'Haftası', -bütün bunlar yaklaşan fırtınanın habercileridir. (...) Otokrasinin günleri sayılıdır, fırtınanın önüne geçilemez. Tüm halkın selamlayarak, kendisinden yenilenme, yeniden dirilme beklediği yeni bir düzen doğuyor artık.» (Bütün Eserleri, C. 1, s. 149)

Engels, Lenin ve Stalin'in sözlerinden kolaylıkla anlaşılacağı gibi, devrim, kitlelerin ayaklanması, hiçbir zaman ve hiçbir yerde düz bir çizgi izlemez. Devrimin gelişmesinde ve ayaklanmaların patlak vermesinde eşitsizlik kaçınılmazdır. Şurada burada, ilk önce devrimin koşullarının en fazla olgunlaştığı yerlerde patlak veren ve koşullar elverişli ise yayılan ayaklanmalar, çeşitli bölgesel ve yerel ayaklanmalar, yaygın bir şekilde sanıldığı gibi, Çin'in orjinalitesi değildir. Yalnız bu kadar da değil: Yerel devrimci iktidarların ortaya çıkması da Çin'in orjinalitesi değildir. Ama bu iktidarlar örneğin Almanya'da uzun süre yaşayamamışken, Çin, Vietnam gibi ülkelerde yaşayabilmiş ve ülke çapında devrimin gelişmesini hızlandırabilmiştir.

Önemli olan, yerel ayaklanmaların ortaya çıkmasının doğallığı değildir. Yine yerel ayaklanmalar arasında geçen sürenin uzunluğunun değişebileceği de açıktır, bellidir. Esas önemli olan, genel ve yerel ayaklanmaların karşı karşıya konulmaması, birbirini inkâr eden olgular olarak görülmemesidir. Yerel ayaklanmaların halkın genel ve topyekûn ayaklanmasının bütünleyici parçaları olarak kavranması, tek tek yerel ayaklanmaların değil, bunlardan bileşen genel ayaklanmanın ve onun zaferinin perspektif edinilmesidir. Aynı şekilde, tek tek yerel devrimci iktidarlar mümkünken, bunların değil, ülke çapında devrimci iktidarın perspektif edinilmesidir. Yerel ayaklanmalar ve yerel devrimci iktidarlardan tüm doğallığıyla söz eden Marksizm-Leninizmin klasiklerinin yaptıkları budur.

Devrimci durumun varlığı koşullarında tek tek ayaklanmaların Çarlığı devirmeye güç yetiremeyeceği, bunun için genel bir ayaklanmanın gerekli olduğu üzerinde duran Stalin, başta Bolşevik Partisi olmak üzere, subjektif etkenin genel ayaklanmanın örgütlenmesindeki rolünü şöyle ortaya koyuyor:

«Karadeniz ve Baltık denizindeki deniz erlerinin ayaklanmaları, Odesa, Lodz ve öteki kentlerdeki işçi ayaklanmaları, köylülerin polisle olan bitmeyen çatışmaları halkın içinde nasıl söndürülemez bir devrim ateşinin yandığını açıklıkla kanıtladı.

«(...) Gerekli olan, sadece, genel ayaklanmanın örgütlenmesi sırasında başa geçip tek tek kentlerde, birbirinden ayrı olarak sürdürülen devrimci hazırlık çalışmalarını toparlayacak ve saldırı girişimini üstlenecek, birlik ve beraberlik için-

de, bölünmez bir sosyal demokrat parti idi. (Age, s. 155)

«Ancak tam bir savaş hazırlığı proletaryaya, Çarlık hükümeti yerine devrimci geçici bir hükümet kurulabilmesi için, polisle ve askerlerle yapılan ayrı ayrı müfreze çatışmalarını genel bir halk ayaklanmasına dönüştürme olanağı verir.» (Age, s. 155)

Genel Ayaklanmanın Mutlaklaştırılmaması Gereken Bir Gerçekleşme Biçimi: Uzun Süreli Ayaklanma, Yerel Devrimci İktidarların Kurulması ve Ülke Çapında İktidarın Parça Parça Alınması

Demek ki ülkenin devrimci bir kaynaşma içine girdiği ve devrimci durumun ülke çapında yükseldiği koşullarda, koşulların en elverişli olduğu yerlerden başlayarak patlayan ayaklanmalar diğer bölgelerdekini de (kentlerin, köylerin, ezilen ulusların vb.) etkiler ve eğer güçlü bir proletarya partisi genel bir ayaklanmaya doğru ilerleyen mücadeleyi birleştirip örgütleyebilirse, devrimci proletarya (ya da proletarya ve köylülüğün) iktidarı kurulabilir. Bu süreç, çeşitli bölgelerde yerel devrimci iktidarların, «küçük kızıl bölgeler»in kurulması ihtimalini dıştalamaz, aksine kapsayarak gelişir. Ama sonuçta, ya bu yerel devrimci iktidarların da sağladığı itici güçle (ve genel olarak ayaklanan tüm halkın sağladığı itici güçle) uzun ya da kısa bir süre içinde merkezi iktidar ele geçirilecektir; ya da ayaklanma ezilecek, yerel devrimci iktidarlar da yıkılacaktır.

Lenin, belirli bölgelerde ayaklanmanın organı olan yerel devrimci iktidarların kurulmasını mümkün görür:

«Kuşkusuz, eğer yeterince güçlü değilsek, eğer ayaklanma tümüyle başarılı olmazsa, ya da eğer zafer kesin değilse, geçici devrim hükümetlerinin ayrı ayrı yörelerde, ayrı ayrı kentlerde ve benzeri yerlerde kurulmasının mümkün olabileceğini kimse yadsıyamaz.(...)

«(...) RSDİP'nin Üçüncü Kongresi, genel olarak geçici bir devrim hükümeti sorununa eksiksiz ve açık bir yanıt getirmiştir. Bu yanıt, bütün yerel geçici hükümet durumlarını da kapsamaktadır.» (Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği, s. 87)

Lenin, bu sözleri, Çarlık iktidarını devirerek bir işçi-köylü diktatörlüğü kurmaktan uzak duran ve geçici devrim hükümetine katılmayı reddeden Menşeviklerin iktidar sorununa genel bir yaklaşımdan kaçınarak sözde ancak belirli bölgelerde yerel devrimci iktidarların kurulmasına rıza göstereceklerini açıklamaları üzerine söylemişti. Ve o, ülkenin belirli bölgelerinde yerel devrimci iktidarların kurulmasını mümkün görürken, bu sorunu, genel ayaklanma ve merkezi gerici iktidarın devrilmesi sorununun bir parçası olarak değerlendirmiş; kendi başına ve Mao'nun yaptığı gibi mutlaklaştırarak genel ayaklanma ve merkezi iktidarın ele geçirilmesine alternatif olarak ileri sürülmesini anarşizm olarak nitelendirmişti:

«Ne zamandan beri sosyal-demokratlar, anarşistlerin işini devraldılar: Proletaryanın dikkatini ve amaçlarını bölmek ve dikkatini genel, tek, bütün ve tam olandan 'kısmi' olana yöneltmek?» (Age, s. 87)

Kuşkusuz, Menşeviklerin görüşleriyle Mao Zedung'unkiler arasında fark vardır, ve Lenin ülke çapında iktidarı almaktan kaçınan, genel olarak iktidarı burjuvaziye bırakırken sözde belirli yerlerde yerel devrimci iktidarlara katılabileceklerini söyleyen Menşevikleri böyle eleştiriyordu. Mao Zedung'a gelince, O, Menşevikler gibi, ülke çapında iktidarın alınmasından kaçınma durumunda değildi. (İktidara genel olarak burjuvaziyi ortak etmesi sorunuyla burada ilgilenmiyoruz) O, yerel devrimci iktidarlara katılmayı savunurken, ülke çapında iktidarı alma amacıyla hareket etmediğini hiçbir yerde söylemedi. Ama, o, yerel devrimci iktidarların kurulması ve ülke çapında iktidarın parça parça uzun sürede alınmasını mutlaklaştırdı. İktidar mutlaka parça parça alınacaktı! Dolayısıyla, o, dikkat merkezine bu mutlaklaştırılmış ihtimali, yerel devrimci iktidarların kurulmasını koydu. Sözde bütünü reddetmiyordu, ama parçalarla uğraşırken bütünü kaybediyordu. Şehirlerin ikincil öneme sahip olduğunu ve şehirlerde ayaklanma için hazırlanmanın gereksizliğini vaaz eden (O, benzer düşünceleri ayaklanmanın görülmediği bölgeler için de ileri sürüyordu) Mao Zedung, iktidarın parça parça alınması yolunu ve «buna uygun» hazırlanmayı mutlaklaştırarak, ülke çapında iktidarın alınması ve buna uygun hazırlanılması gereğini savunup uygulamaktan uzaklaşıyordu. Köylere dayanılacaktı, köylerde çalışacaktı! Ve O, devrimci çalışmanın buralara yöneltilmemesini savundu. (Çok sonraları, sıra şehirleri işgal etmeye gelince, pasifçe ve gereği yerine getirilmemek üzere şehirlerde çalışmanın sözünü etmeye başladı) Bu açıdan, bütünü tümden reddeden Menşevikleri hedefleyen Lenin'in sözleri, Mao Zedung'un parçayı mutlaklaştıran anlayışını da hedeflemiş oluyor.

Lenin'e göre, iktidarın parça parça alınması mümkündür; ama, bu, hiçbir şekilde genel ayaklanmanın organı olacak ülke çapındaki devrim hükümetinin kurulmasının alternatifi olarak teorileştirilemez. Bu demektir ki, her devrim kendi somut yolunu izler. Eğer objektif ve subjektif koşullar ülke çapında yeterli olgunluğa erişmemişse, ama eğer başka bölgelerdeki ayaklanmalar yenilirken bir veya birkaç bölgedeki ayaklanma bastırılamıyorsa, doğal olarak buralarda yerel devrimci iktidarlar kurulabilecektir; ancak, her şart altında proletarya genel ayaklanmaya uygun olarak hazırlanmalıdır. Bundan sonra yapılacak şey, ayaklanmanın somut koşullarına ve gelişme seyrine uygun taktikler izlemek ve bu taktikler aracılığıyla genel ayaklanmanın zaferini sağlamaya yönelmektir. Stratejik sorun, gericiliğin iktidarının devrilmesi, burjuva ya da burjuva-feodal devletin şiddete dayanan devrim yoluyla, halk ayaklanmasıyla parçalanması ve proletarya diktatörlüğünün (veya onun özgül biçimi olarak işçi-köylü diktatörlüğünün) kurulmasıdır. * Bunun gerçekleşmesinin nasıl bir seyir izleyeceği, genel ayaklanmanın kısa mı, yoksa uzun süreli mi olacağı her ülkenin somut ko-

* Ki Mao Zedung, proletarya önderliği ve diktatörlüğünü teori ve pratikte baştan inkar etmiştir.

şullarına bağlıdır. Geri ya da gelişmiş ülkeler için genellenmiş karşıt ihtimaller önerilemez ve bu ihtimaller üzerine teoriler inşa edilemez.

Ayaklanmanın Belirli Bir Gerçekleşme İhtimaline Göre Esas Çalışma Alanı Belirlenemez

Uzun süreli silahlı mücadele, devrimin önce kırlarda patlak vermesi, kırlara dayanılması ve iktidarın parça parça alınması ihtimalini mutlaklaştıran Çin revizyonizminin, özellikle Sovyet modern revizyonizmine karşı açılan mücadele koşullarında saptırıcı ve yozlaştırıcı etkisi yaygındı. Kruşçevci modern revizyonizmin devrimci şiddete, halk savaşına vb. saldıran revizyonist-reformcu tezlerini kabul etmeyen birçok devrimci, bir ilke sorunu olan şiddete dayanan devrimin savunulmasıyla şiddete dayanan devrimin bir gerçekleşme biçimini mutlaklaştıran Mao'nun sözde teorilerini birbirinden ayıramayıp Maoculuktan etkilenerek maceracılığa kaydı. Tüm geri ülkeler için genelleştirilen uzun süreli silahlı mücadele önerisi, mücadele biçimlerinin iradi olarak yaratılabileceği fikriyle de beslenerek, özellikle Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinde belirli bir etki alanı buldu. Bu görüşler, halk ordusunun «küçükten büyüğe», «gerilla birimlerinden düzenli ordulara» doğru gelişerek, ayaklanmalara dayanmadan kurulabileceği anlayışıyla da birleşince; birçok devrimci, gruplar oluşturarak köylerde silahlı mücadeleyi başlatmaya ve sözde uzun süre savaşarak ve halk ordusunu kurarak (!) zaferi elde etmeye yöneldiler! Mücadele biçimleri iradi olarak seçilince, mücadelenin esas alanlarının da iradi olarak seçilmesi doğallaşıyor ve özellikle askeri harekata elverişli olduğu düşünülen, ulaşılması zor vb. yerler seçilerek buralarda gerilla eylemlerine girişiliyor ve buna uygun olarak hazırlıklar yapılmaya çalışılıyordu. Sözün kısası, Maoculuk, bir yandan kitle kuyrukçuluğunu beslerken, öte yandan, kitlelerden kopukluğu ve maceracılığı besledi. Seçmeciliği geliştirdi. Ülke çapında kitleleri kazanma, patlak veren ayaklanmalara önderlik etme ve kitleleri ayaklanma için hazırlama yerine, seçilen bölgelerde hemen savaşa başlamak üzere hazırlanma anlayışı Maoculuğun yolaçtığı hatalı siyasi sonuçların önemlilerinden biri oldu.

Hiç kuşku yok ki, devrimci proletarya, baştan, iradi olarak «esas çalışma alanı» tesbit etmeye girişmez. O, belirli bir bölgede iktidarın alınması hedefine uygun olarak değil, (çünkü hedef, bu değildir, bununla sınırlı değildir), ülke çapında iktidarın alınması hedefine uygun olarak çalışmasını sürdürür. Devrimin uzun ya da kısa süreli olması, önce köylerde ya da şehirlerde patlak vermesi ihtimaline göre devrimci çalışmayı belirli bölgelere ağırlık vererek sürdürme anlayışı anti-Marksisttir. Ağırlık, devrimci bir komünist partisi için, işçi sınıfı içindeki çalışmadadır. Çünkü, köylülüğü de örgütleyip peşine takacak olan işçi sınıfıdır. Ama, bu, kuşkusuz, köyler-

de ayaklanma patlak verdiğinde ya da ayaklanma şartları olgunlaştığında, ona seyirci kalmak, belirli yörelere özel önem vermemek anlamına gelmez.

Önemli olan, baştan mücadele alanlarının seçiminin ve belirli bölgelerde iktidarın alınması hedefi doğrultusunda çalışmanın yanlışlığının kavranmasıdır. Önemli olan, belirli yörelere, şehirlere, köylere vb. özel önem verilmesini reddetmeden, ülke çapında ve sınıf esasına göre devrimci çalışma ve hazırlığın sürdürülmesidir.

Belirli bölgelerde iktidarın alınması hedefine uygun olarak baştan itibaren mücadele alanlarının seçilmesi, silahlı mücadelenin ve kırların ilkeleştirilmiş haliyle temel alınması, belirtildiği gibi, Maocu revizyonizmin yozlaştırıcı bir etkisi olarak, özellikle geri ülke devrimcilerini anti-Marksist maceracı yollara sürüklemiştir. Bu etkileme, özellikle kolay olmuştur; çünkü, Kruşçev revizyonizmi devrimci şiddeti karalarken, devrimci şiddetin savunulması yerine devrimin yolu sorununda mutlakçılığı, uzun süreli silahlı mücadele ve iktidarın kırlara dayanarak parça parça alınması ihtimalinin mutlaklaştırılmasını geçirip devrimci şiddetle onun bir biçimini aynılaştıran bir propaganda yürüten Mao Zedung ve Çin revizyonizmi devrimci kafaların bulanmasına yolaçabilmiştir.

Genel Ayaklanmanın Nisbeten Uzun Ya da Kısa Süreli Olarak Gerçekleşmesi İhtimalleri ve Bunun Objektif ve Subjektif Etkenlerle İlişkisi

Genel ayaklanmanın uzun ya da kısa sürede gerçekleşmesi ihtimalleri ve yerel devrimci iktidarların kurulabilmesi sorununa gelelim.

Genel ayaklanma süreci içinde yerel devrimci iktidarlar, örneğin, Engels'in söylediği gibi, 1849 Almanya'sında ve 1905 Rusya'sında ortaya çıkmıştır. Ama bunlar, uzun süre ayakta kalamadı ve yıkıldılar. Oysa, örneğin, Çin'de böyle yerel devrimci iktidarlar oldukça uzun süre yaşayabildiler ve Mao'nun eklektik teorisi bir yana bırakılırsa, devrimci pratik bunların, ayaklanmanın yaygınlaştırılması için bir dayanak teşkil edebileceklerini gösterdi. Mao Zedung bu durumu hatalı olarak teorileştirip iktidarın parça parça alınmasını ve uzun süreli silahlı mücadeleyi (gerilla savaşı vb.) mutlaklaştırırken; Çin, bize, genel ayaklanmanın bir gerçekleşme biçimini -uzun süreli ayaklanma, genel ayaklanmanın uzun süreli olarak gerçekleşmesi- sunmuş oldu.

Lenin, ayaklanmanın ülke çapında değil, ama bazı bölgelerde yerel devrimci iktidarların kurulmasına yolaçabilmesini, önemle, proletaryanın güçlü olmamasına ve ayaklanmanın tümüyle başarı sağlayamamasına bağlıyor. Bu, kesinlikle doğrudur. * Köylüleri etrafına toparlayıp onun eyle-

* Biz, kuşkusuz, proletarya önderliğinde gerçekleşecek devrimlerden söz ediyoruz. Ama proletarya önderliğinde olmayan devrimlerde de, zafer, yine, devrimci sınıfların elverişli bir örgütlenme ve bilinç (örneğin burjuva bilinç) düzeyini gerektirir.

miyle kendi eylemini birleştirerek yüksek bir örgütlülük düzeyinde yürütmeye güç yetiremeyen proletaryanın genel ayaklanmayı başarıya ulaştıramayacağı açıktır. Bu genel olarak devrimin subjektif etkeninin eksikliğini gösterir. Yüksek bir bilinç ve örgütlenme düzeyinin, işçilerin köylüleri de peşine takan örgütlü ve koordineli eyleminin gelişmesini ve eğer objektif koşullar uygunsa zaferini sağlıyacağı kanıtlanmaya gerek göstermeyecek şekilde doğrudur. Demek ki, ayaklanmanın uzaması, subjektif koşullar objektif koşullar temelinde etkili olduğu kadarıyla (ki olur), proletaryanın göreli olarak düşük örgütlenme ve bilinç seviyesini varsayar. Bu, alternatif olarak iktidarın parça parça alınmasını genelleştirip mutlaklaştırarak önermenin nasıl bir saçmalık olduğunun göstergesidir. Çünkü, bu öneri, proletaryanın örgütsüzlüğünü çıkış noktalarından biri kılar. Ve somut koşulların zorunlu kıldığı durumun değil, böyle bir genel önerinin ileri sürürlmesi kabul edilemez. Devrimci komünistlerin görevi, proletaryanın örgütsüzlüğü durumunu kabullenmek, bu duruma uygun «strateji» geliştirmek, önderliği köylülüğe vb. bırakarak proletaryayı kurtarmayı vaaz etmek -ki bunlar, bu mantığın doğal bileşenleridir- değil; proletaryanın bilinç ve örgütlenme düzeyini yükseltmek, onu ülke çapında mücadelenin önderi durumuna getirmektir. Objektif koşulların varlığı temelinde, bu görev ne kadar iyi başarılır ve proletarya ne kadar örgütlü ve ileri düzeyde bilince sahip olursa, genel ayaklanmanın zaferi o kadar mümkün olacak ve merkezi iktidar o kadar kolay alınacaktır.

Ülkenin belirli bölgelerinde yerel devrimci iktidarların kurulması, bu bölgelerde devrimin objektif ve subjektif koşullarının elverişli olduğunu; genel ayaklanmanın ülke çapında (kısa sürede) zafere ulaşamaması, bu koşulların genel açısından yetersizliğini gösterir.

Devrim durumunun varlığına bağlı olarak, proletaryanın yüksek örgütlenme ve bilinç düzeyi, diğer devrimci sınıfları peşine takıp yönetebilme yeteneğinin yüksekliği, ayaklanmanın zaferinin gerekli şartı olduğu gibi, kesinlikle, onun nisbeten kısa sürede tamamlanan gelişmesinin de, belirleyici olmayan ama önemli bir etkenidir. Örgütlenmemiş ya da örgütlenme düzeyi düşük bir proletaryanın ve onun yönetmesi gereken köylülüğün ayaklanmaları; ya ilerici potansiyel taşıyorsa burjuvazinin (örneğin geri ülkelerde milli burjuvazinin) yedek gücü olur -onun iktidarına yolaçar veya onun tarafından gericiliğe peşkeş çekilip satılır-; ya şurada burada düzensiz patlak veren ayaklanmalar birleştirilemez, tecrit olur ve bastırılır; ya da ülke çapında değil ama belirli bölgelerdeki elverişli somut koşullarda devrimci yerel iktidarların kurulmasına ve eğer devrim durumu var olmaya ve devrim dalgası yükselmeye devam ederse uzunca bir süre yaşayıp, uzun süreli genel ayaklanmayı teşvik eden ve hazırlayan unsurlardan biri olarak rol oynamasına yol açar.

Subjektif faktörün etkisinin ötesinde -ki bunun da oluşmasının zemini

olan-, ve genel ayaklanma kısa sürede başarı kazanamazken, devrimci yerel iktidarların ülkenin belirli bir kesiminde (ya da birkaç yerde) kurulmasına yolaçan objektif etkenler nelerdir?

Bu, kapitalizmin ortaya çıkıp belirli bir gelişme gösterdiği koşullarda, meta ekonomisi, işbölümü kapitalist sektörlerin birbirlerinin pazarı olması vb., oluşan kapitalist pazar genel olarak ülkenin tüm sektör ve bölgelerini birbirine bağlar ve ekonomik ve politik olarak çeşitli üretim dalları, sektörler ve bölgeler birbirlerini doğrudan etkilerken; ülkenin ekonomik ve politik gelişmesinin eşitsizliğine yolaçan etkenlerin de varlığından kaynaklanır.

Gelişmiş ve ülkenin çeşitli sektör ve bölgelerini birbirine bağlamış, bunlar arasında iletişimi, meta dolaşımı ve işbölümü temelinde sağlamış, meta ekonomisi ve tek bir pazar etrafında örgütlenmiş kapitalizm; gerek krizin, gerekse buna bağlı olarak siyasi durumun, devrimci durumun çeşitli sektörlere, bölgelere vb. yayılmasına ve bir yerdeki bir ekonomik, siyasi olayın diğer yerleri kolaylıkla etkilemesine yolaçar. Kapitalizm geliştikçe ve ülke tek bir pazar etrafında gittikçe daha sıkı örgütlendikçe, ekonomik ve siyasi olayların ülke çapında etkisini göstermesi ve bu etkinin hızla yayılması açısından koşullar daha da elverişli hale gelir.

Ama kapitalizm, kendisi, eşitsizlik demektir. Üretimin anarşik niteliği ve rekabet, kapitalist sektörler ve üretim dalları arasında uyumsuzluk ve eşit olmayan bir gelişmeye yolaçar. Toprak mülkiyeti tekeli ve rant ödeme zorunluluğu, kapitalizm şartlarında, tarımın sanayiden geriliğini kaçınılmaz kılar. Ulaşım vb. gibi sorunlar da, kâr amacıyla üretim yapılan kapitalizm şartlarında bölgesel farklılıklara yolaçar; sanayi vb. belirli yerlerde yoğunlaşırken bazı bölgeler oldukça geri kalır, bazıları az gelişir vb. Bu temelde, kapitalizmin krizi de, genel kural olarak, çeşitli üretim dallarında, sektörlerde ve bölgelerde eşitsiz olarak gelişir, eşitsiz olarak derinleşir ve olgunlaşır. Bu, siyasi hayatın gelişmesinin belirli bir eşitsizliğine neden olur. Ve bu durum, genel ayaklanmanın çeşitli yerel ayaklanmalardan oluşmasının maddi temelini teşkil eder.

Geri ülkelere gelince, buralarda, genellikle ekonomik ve siyasi hayatın eşitsiz gelişmesi aşırı boyutlara ulaşır. Bu ülkelerde, kapitalizmin gelişme derecesi, krizin oluşmasının uluslararası ve ulusal somut koşulları, eşitsizliğin boyutlarını ülkeden ülkeye değiştirir.

Geri ülkeler ekonomisi emperyalist ekonominin tamamlayıcı bir parçası, bir eklentisi durumundadır. Emperyalizmin krizi, buralara, yoğunlaşarak ve yükleri ağırlıkla yıkılarak yansır.

Tekelci kapitalizm, kapitalizmin tüm çelişmelerinin had derecede keskinleşmesine yolaçmıştır. Bu, ekonominin eşitsiz gelişiminin aşırı boyutlara varmasına neden olur. Geri ülkelerde komprador tekelci kapitalizm ve kriz, özellikle eşitsiz gelişir. Çünkü, ekonomi ulusal pazar etrafında örgüt-

lenmediği gibi, ulusal sanayi gelişmemiştir ve dolayısıyla ekonomi, montaj, tüketim maddeleri sanayi, tarım vb. gibi dallarda şekilsiz ve dengesiz bir gelişme göstermiştir. Bunun sonucu, genel olarak siyasi durumun, özel olarak da devrimci durumun özellikle eşitsiz gelişmesidir.

Feodalizm ülkenin tek bir pazar etrafında merkezileşmemiş, bölünmüş, mahalli ekonomilere dayanan feodal parçalanmışlık hali -yalnızca ayrı ayrı feodal ekonomik birim ve küçük devletçiklerin varlığı değil, bunların kalıntıları da-, çeşitli sektör ve bölgelerin birbirinden kopukluğu; ekonomik ve siyasi olayların farklı sektör ve bölgelerde eşit olmayan gelişmesini, etkilerinin yavaş yayılmasını, hatta hiç etkisini göstermemesini doğurur. Feodal parçalanmışlık ve bunun kalıntıları, kapitalizmin krizinin çeşitli bölgelerde farklı düzeylerde olgunlaşmasının geliştirici etkenidir. Feodalizmin krizi ise, zaten bu şartlarda oluşur ve kapalı feodal birimler (ya da kalıntıları) temelinden ortaya çıkar. Engels, Mart 1848 ayaklanmasının başarısıyla Viyana'da devrimci iktidarın kurulmasını ama tek başına ve desteksiz kalmasını, ayaklanmanın genel (Alman ulusu açısından) bir nitelik kazanamamasını şöyle açıklıyor:

«Viyana'nın ikinci müttefiki Alman halkı idi. Ama onlar da her yerde Viyanalılar ile aynı savaşımı veriyorlardı. Frankfurt, Baden, Kolonya, yenilmiş ve silahsızlandırılmış bulunuyorlardı. Berlin ve Breslau'da, halk ve ordu birbirlerine diş biliyor ve her gün çatışmaların patlak vermesi bekleniyordu. Her yerel eylem merkezinde durum aynıydı. Ancak silah gücüyle çözülebilecek sorunlar her yerde askıda idiler; ve **Almanya'nın eski bölünmüşlük ve merkezileşmemesinin sürüp gitmesindeki yıkıcı sonuçlar,** kendilerini ilk kez o zaman duyurdular. **Aslında çeşitli sorunlar, her devlette, her eyalette, her kentte aynı sorunlar idiler; ama her yerde çeşitli biçim ve bahanelerle ortaya çıkıyor ve her yerde farklı olgunluk derecelerine erişmiş bulunuyorlardı.** Her yerde Viyana olaylarının kesin önemi anlaşıldığı halde, gene de hiçbir yerde Viyanalılara yardım etme ya da onlar yararına bir şaşırtma hareketinde bulunma umuduyla büyük bir darbe indirilemedi.» (Seçme Yapıtlar, C. 1, s. 429, abç)

Emperyalizmin feodalizmin tasfiyesini önlemesi ve milli sanayi kapitalizminin gelişmesini ve ulusal pazarın oluşumunu engellemesi, kuşkusuz bu eşitsizliği geliştirici yönde rol oynar. Emperyalizmin feodalizmi yaşatması ve komprador kapitalizmin feodalizmle içiçe, onu tasfiye etmeden gelişmesi; feodalizmin çözülmesi ve bu kapitalizmin gelişmesinin eşitsizliği ve dengesizliğinden başka bir anlama gelmez.

Tüm bunlar, ekonomik ve siyasi krizin, devrimci durumun ülke çapındaki eşitsiz ve dengesiz gelişmesini ağırlaştırıcı etkenlerdir.

Ekonominin ve krizin aşırı dengesiz gelişimi, yerel ayaklanmaların nisbeten uzun zaman aralıklarıyla birbirinden ayrılabilmesini, genel ayaklanmanın uzun süreli gerçekleşme biçiminin ortaya çıkabilmesini izah eder.

Kuşkusuz uluslararası durum, emperyalist-kapitalizmin krizinin boyutları ve yoğunluk derecesi, çeşitli ülkelerdeki özel ulusal etkenler; ekono-

mik ve siyasi gelişim ve onun eşitsizlik derecesi, dolayısıyla uzun ya da kısa süreli ayaklanma, ayaklanmanın önce kırlarda ya da şehirlerde patlak vermesi vb. üzerinde etkisini gösterir.

Bütün bu etkenlerin tek tek her ülkenin somut koşullarında oluşan önem ve ağırlık dereceleri her ülke devriminin kendi somut yolunu izlemesinin maddi temelini teşkil eder. Meta ekonomisi ve kapitalizmin ülke ekonomisini birleştirmesi, kapitalist sektörlerin birbirinin pazarı olması, bölgeler arası yakınlaşma ve bağlantıyı sağlaması, kısa süreli ayaklanma etkeni iken; eşitsizliğe yolaçan tüm etkenler ayaklanmanın ve savaşın uzaması doğrultusunda etkisini gösterir. Kapitalizmin krizi -özellikle emperyalizm koşullarında yoğunlaşarak- dalgalar halinde yayılır. Feodalizmin varlığı ve komprador-feodal ekonominin dışa bağımlılığı dalgaların arasının daha da uzamasına yol açar.

Açıklıkla anlaşılacaktır ki, geri ülkelerde devrimin eşitsiz gelişmesine ve uzamasına yolaçabilecek etkenler oldukça fazladır. Ama çeşitli etkenler ve bunların somut koşullarda oluşturduğu somut durum tahlil edilmeden, devrimin gelişme yolu ile ilgili ihtimaller üzerine fetvalar vermek ve hele tek bir ihtimali, Mao Zedung'un yaptığı gibi, uzun süreli silahlı mücadeleyi mutlaklaştırmak tamamıyla anti-Marksisttir. Marksistler, daima, somut durumun somut tahlilini yapmalıdırlar.

Şu söylenebilir ki, çeşitli ülkelerde, özellikle geri ülkelerde, nisbeten kısa süreli ayaklanma yoluyla merkezi iktidarın alınması ihtimali olduğu gibi, ayaklanmaların birbirini takip etmemesi (ülke çapında) ve genel ayaklanmanın kısa sürede başarı kazanmaması ama ülkenin belirli bölgelerinde yerel devrimci iktidarların kurulabilmesi ihtimali de vardır.

Krizin, devrimci durumun ve devrimin eşitsiz gelişmesini ve sonuçlarını abartmaktan kaçınmak gerekir. Unutulmaması gereken bir konu, subjektif etkenin devrimin objektif koşullarının gelişmesi üzerindeki karşı etkisidir. Proletaryanın bilinç ve örgütlenme düzeyinin yüksekliği, varolan eşitsizlik faktörlerinin etkisini giderici bir rol oynar. Şüphesiz, subjektif etkenin üst düzeyde gelişmişliği, varolan objektif koşulları değiştiremez, ama onun gelişmesini olumlu yönde etkiler. Devrimin eşitsiz ve dengesiz gelişmesini nisbeten düzenlemeye ve ayaklanmanın süresini nisbeten kısaltmaya yönelir.

Belirli bir bölgede kurulan yerel devrimci iktidarın yaşayabilmesi ve nisbeten uzun bir sürede gerçekleşen genel ayaklanmanın yaygınlaştırılmasına araçlık edebilmesinin şartlarına gelince.

Kısaca söylemek gerekirse, genel ayaklanmanın, devrimin objektif koşullarının farklı yerlerde farklı olgunluk dereceleri ve, veya proletaryanın (ve müttefiklerinin) hazırlık derecesinin düşüklüğü nedeniyle başarıya ulaşamaması, ama şartların elverişli olduğu yerlerde doğan yerel devrimci iktidarların, genel ayaklanmanın koşullarının hazırlanmasına olumlu yönde

etki ederek ve ayaklanmanın yayılmasına yolaçarak oldukça uzun bir süre yaşayabilmesinin temel şartı: ülke çapında devrim durumunun olgunlaşmaya devam etmesi ve devrim dalgasının yükselmesidir. Bunun bellibaşlı iki göstergesi, kitlelerin gittikçe daha fazla bağımsız eyleme atılmaları ve hakim sınıflar arasındaki çelişme ve çatışmaların keskinleşmesidir. Ancak bu şartlarda ve doğru bir stratejik ve taktik önderlik altında bir veya birkaç bölgede doğan devrimci iktidarlar yaşayabilir. Böyle durumların -yerel iktidarların uzunca süre dayanabilmeleri- özellikle geri ülkelerde ortaya çıkması ve devrimin gelişmesini hızlandırıcı bir etki yapması; buralarda devrimin eşitsizliğine yolaçabilecek faktörlerin **potansiyel** yoğunluğu yanı sıra, bu ülkelerin genellikle emperyalistlerarası azgın rekabet ve çelişmelerin konusu olması ve devrim durumunun buradan yansıyan hakim sınıflar içindeki çelişmeleri iyice keskinleştirerek ortaya çıkıp gelişmesidir.

Mao Zedung, devrimin uzun süreli gelişme ihtimalini tek yanlı abartırken ve bu ihtimal üzerine teori kurarken, bir gerçekleşme biçimini mutlaklaştırıp genel ayaklanma perspektifini kaybettiren «uzun süreli silahlı mücadele stratejisi» inşa ederken ve ayaklanmalar öncesi ve arasında ortaya çıkan ve yerel bir devrimci iktidarın doğup yaşaması şartlarında oldukça önem kazanmış (ama elbette yine de kitlevi ayaklanmanın yerine geçemeyen, geçemeyecek olan) gerilla savaşını ne zaman başlayıp ne zaman biteceği belli olmayan, krizden, devrimci durumdan soyutlanmış, kitlelerden kopuk bir grubun istediği zaman başlatabileceği bir «uzun süreli silahlı mücadele» adına mutlaklaştırırken Marksizmden uzaklaştırmıştır. O, aynı zamanda «uzun süreli silahlı mücadele» dediği şeyi, uzun süreli ayaklanmayı emperyalizmin ve gericiliğin güçlü olmasına bağlarken de, anti-Marksist görüşler ileri sürmüştür. Şeyleri ve olguları değişmez gören idealist-metafizik kavrayışı, bu görüşünün çıkış noktasıdır. O, güçlü olan iç ve dış gericiliğin halkın gelişen mücadelesi ve içerden çürüme (kendi iç çelişmeleri) yoluyla zayıflayacağını kabul etmeyerek, gelişmeyi dikkate almayan ve güçler dengesinin belirli ve halkın aleyhine bir durumuna göre -bu durumda devrim imkânsız olmasına rağmen- «stratejiler» inşa etmiş, savaşın uzamasını devrimci güçlerin güçsüzlüğüne bağlamıştır. İç ve dış baskı varsa savaşa girişeceksin ama güçsüz olduğun için uzun (ne kadar!) süre savaşacaksın!

Devrimci Ordu Kurma Teorisi, Mao Zedung ve Gerici Ordunun Parçalanmasının Reddi

Mao Zedung'un «basitten karmaşığa» bir süreç içinde küçük silahlı gruplardan ordu kurmayı vaaz eden teorisi, yine, durağan metafizik kavrayışının ve devrimci ordu kuruluşunu ayaklanmadan ve gerici ordunun parçalanmasından kopararak, teorileştirmesinin sonucudur. O, gerici orduların, işçi ve köylülerden oluştuğunu ve işçi-köylü devrimi geliştikçe asker-

lerin saf değiştireceğini, gerici ordunun parçalanacağını ve asker sovyetlerinin kurulacağını inkâr etmiş; küçük silahlı grupları, özellikle düşman ordulardan esir alınması ve tek tek kişilerin katılması yoluyla halk ordusuna dönüştürmeyi düşünmüştür. O, gerici bürokratik-militarist mekanizmanın yalnızca dışardan ve yine bir başka militarist mekanizmayla parçalanabileceği görüşünü ortaya atmış, devrimci krizin bu gerici kurumları felce uğratarak gelişeceği, dolayısıyla askerlerin içinde çalışmak ve dışardan darbelemenin yanı sıra onlara dayanarak orduyu zayıflatıp parçalamak gerektiğini görmemiş ve savunmamıştır. Perspektifi militarist bir perspektiftir. Mao Zedung'a göre, halk ordusu, ayaklanmaya dayanarak oluşmamaktadır. Aksine ayaklanmayla kurtulacak halk kitlelerinin pasif bir sürü olarak «kurtaracak» bir «kurtarıcı»dır.

Mao, gerici ordunun parçalanması, askerlerin kazanılması, asker sovyetleri ve bunlara dayanarak ayaklanan halkın silahlandırılıp ordulaştırılması perspektifine o kadar yabancıdır ki; gerici ordu **içinde** pratik bir faaliyet önerip buna girişmediği gibi, örneğin anti-Japon savaşta Çan Kay-şek ile yakınlaşması sürecinde, faşist ordunun bu elebaşısına karşılıklı olarak ordu içinde siyasi çalışma yapılmamasını önermiş ve buna uygun davranmıştır.

«Askeri birlikleri gittikçe daha fazla mücadeleye katarak kaçınılmaz sonu geciktirirken ve gittikçe daha fazla birliği iç savaşa alıştırırken, hükümet, bütün bunalımların kaynağını kurutmamakta her sene bunalımlar için daha fazla alan açmaktadır.» (1905 Devrimi Üzerine Yazılar, s. 197) diyen Lenin, ordunun iç savaşa müdahalesini, parçalanmasının ve bunalımın derinleşmesinin bir faktörü olarak görüyor ve orduyu başka bir orduyla yalnızca dışardan yıkmak fikrinin Marksizme ne kadar yabancı olduğunun göstergesi olarak şunları söylüyor:

«(...) sınıf bilincine ulaşmış proletarya, köylülüğü kendini izlemek üzere ayaklandırarak ve çarlık ordusunda hoşnutsuzluk yaratarak, ileri doğru yürüyecektir. İşçilerin inatçı mücadelesi, sürekli grev ve gösteriler, kısmi ayaklanmalar -bütün bunlar, tabiri caizse, deneme kavgaları ve çatışmaları- orduyu amansızca siyasi hayatın içine ve sonuç olarak devrimci sorunların alanına çekmektedir.» (age s. 196)

«Halkın özgürlüğü için gerçek siper ancak, silahlı halk olabilir. Proletarya silahlanmayı ne kadar çabuk başarır, grevci ve devrimci olarak savaş konumunu ne kadar uzun süre elinde tutarsa, ordu o kadar çabuk tereddüt geçirmeye başlar; gittikçe daha fazla sayıda asker, sonunda ne yapmakta olduğunun farkına varacak ve zalimlere ..., karşı halkla birleşecektir.» (age, s. 38)

Stalin de ayaklanma ile ordunun kuruluşu arasında açık ve berrak bir ilişki kurar :

«... halkın hemen ayaklanmadan sonraki gün silahlanarak devrimci bir orduya dönüşmesi ve kazanılmış hakları savunmak için elde silah daima hazır beklemesi zorunludur.

«Zaferi kazanan halk devrimci bir orduya dönüştüğü takdirde ancak saklanmış olan karanlık kuvvetlere kesin darbeyi indirmeye gücü yetecektir. Yalnız devrimci ordu geçici hükümetin yaptıklarına güç kazandırabilir...» (Bütün Eserler C. 1, s. 210)

Kır-Şehir ve Ayaklanma Arasındaki İlişki ve «Mao Zedung Düşüncesi»

Şehirlerin karşı-devrimin, kırların devrimin merkezi olduğu safsatasına gelince, ne kır ne de şehir, stratejik olarak ve kendi başına devrimin veya karşı-devrimin merkezi değildir.

Mao Zedung'un, Çin revizyonizminin ve bazı küçük-burjuva ihtilalci akımların iddialarının aksine, özellikle ekonominin dengesiz gelişmesinin oldukça belirgin olduğu yarı-sömürge, yarı-feodal ülkelerde devrimci dalganın öncelikle kırlarda yükselmesi, köylü hareketinin nispeten daha hızlı gelişmesi ve buna bağlı olarak da devrimin öncelikle kırlık bölgelerde patlak vermesi ihtimalinin varlığı, şehirlerin karşı-devrimin, kırların da devrimin merkezi olduğunun veya kırın şehri kurtaracağının bir kanıtı değildir.

Birinci olarak, devrimin belli bir stratejik döneminde, devrimin dalgasının kırlarda yükselmesi buna karşılık şehirlerde hiç yükselmemesi sözkonusu olamaz. Ekonomik ve siyasal krizin derinleşmesine bağlı olarak, kırda da şehirde de devrimci dalganın yükselmesi kaçınılmazdır. Çünkü devrimci dalganın yükselmesi, ekonomik ve siyasi krizin ortaya çıkmasına ve düzene doğrudan bağlıdır. Sermayenin uluslararasılaştığı ve kapitalizmin bir dünya sistemi haline geldiği dünyamızda, dengesiz bir gelişme göstermekle birlikte, ekonomik ve siyasi kriz, bir ülkede hem kırı hem de şehri etkisi altına almak bir yana, bütün ülkeleri bile etkisi altına almaktadır. Bu nedenle, bizimki gibi yarı-sömürge, yarı-feodal ülkelerde devrimci dalganın yükselmesi ve devrimin patlak vermesi açısından, sorun, kır ile şehir arasında bir öncelik sorunudur. Yoksa devrimci dalganın kırda yükselmesi ama şehirde hiç yükselmemesi ve diyelim iktidarın kırlarda ele geçirilmesi ama şehirlerde hiç ele geçirilmemesi sorunu değildir.

İkinci olarak, devrimci dalganın öncelikle kırda yükselmesi ve devrimin öncelikle kırda patlak vermesi ihtimali, mutlak değildir. Devrimci dalga, son İran örneğinin de kanıtladığı gibi, özellikle şehirlerde de yükselebilir. Devrim, öncelikle şehirlerde patlak verebilir. Veya hem şehirde ve hem de kırda devrimci dalga nispeten birbirine yakın bir zamanda yükselebilir ve işçi ve köylü ayaklanmaları kısa zaman aralıklarıyla patlak vererek genel ayaklanma oldukça kısa sürede başarıya ulaşabilir. Devrimci dalganın öncelikle şehirde mi, yoksa kırda mı yükseleceği ve devrimin öncelikle şehirde mi yoksa kırda mı patlak vereceği ve iktidarın nasıl ele geçirileceği, objektif ve tali planda da subjektif koşulların gelişmesine, somut duruma bağlıdır. Ancak, kırda ve şehirde proletaryanın iktidarı ele geçirmesi ve

elinde tutması gerek demokratik gerekse sosyalist devrimin zafere ulaşması, kırın ve şehrin devrimci sınıflarının Marksist-Leninist partinin yönetimindeki proletaryanın önderliğinde devrimci birleşik mücadelesini gerektirir.

Üçüncü olarak da, devrimci dalganın nerede ne zaman yükseldiği ve gerilediği, stratejinin değil taktiğin kapsamına girer. Keza iktidar sorunu, her devrimin ana sorunu olmakla birlikte, iktidarın öncelikle nerede ve ne zaman ele geçirileceği taktiğin kapsamına girer.

Yukarıdaki üç nedenden dolayı, devrimci dalganın öncelikle kırlarda yükselmesi, devrimin öncelikle kırlarda patlak vermesi ve buralarda örneğin köylü sovyetlerinin kurulması ihtimalinin varlığı, şehirlerin stratejik olarak karşı-devrimin merkezi olduğunun veya demokratik ve sosyalist devrimin zaferinin ancak kırın şehri kurtarmasıyla gerçekleşebileceğinin bir kanıtı olamaz.

Kırda da şehirde de her devrim aşamasında devrimci ve karşı-devrimci sınıflar vardır. Çin revizyonizminin ulusal ve uluslararası planda -ki onlara göre, dünyanın şehri gelişmiş kapitalist ülkeler kırı ise, sömürge ve yarı-sömürgelerdir- karşı-devrimin merkezi olarak ele aldığı şehirler, çeşitli burjuva katmanların yanı sıra, en devrimci sınıf olan modern sanayi proletaryasının yoğunlaştığı alanlardır. Kırlarda ise, en gerici üretim ilişkilerinin temsilcisi olan feodal, yarı-feodal sınıfların yanı sıra, tarım burjuvazisi, yoksul ve orta köylüler ile proletaryanın bir parçası olan tarım proletaryası vardır. Bu nedenle, stratejik olarak, şehirlerin karşı-devrimin merkezi olduğunu ileri sürmek herşeyden önce, çağımızın en devrimci sınıfı olan modern sanayi proletaryasının tarihi devrimci rolünü inkar etmektir. Bu inkar üzerinde yükselen, partinin kırları temel, şehirleri tali ele alması tezi ise, partinin şehirlerde yoğunlaşan sanayi proletaryası içindeki faaliyetini ikincil bir önem vermesine, buna karşılık, örneğin orta köylülük gibi küçük-burjuva tabakalar içindeki faaliyeti esas almasına, kırlık bölgelerde sınıf esasına göre faaliyet yürütmemesine yol açmaktadır. Mao Zedung'un da savunup uyguladığı tam da budur. O, sınıf bakış açısının yerine geçirdiği askeri bakış açısıyla silahlı mücadeleyi sınıfsal temelinden koparak «stratejiler» çizmiştir. Proletaryanın önderliği, proletaryanın sınıf olarak köylülüğü peşine takması ve buna uygun bir faaliyet sürdürülmesi Mao'ya göre gereksizdir ve önemli değildir. Onun bu anlayışı, örneğin devrimci ordunun kurulmasıyla ilgili görüşlerini belirlerken; şehirlerdeki faaliyeti küçümsemesi, hatta bir yana bırakmasında da ifadesini bulmuştur. Proletaryanın köylülüğü örgütlemesi bir yana, o, şehirlerde proletaryanın örgütlenmesini dahi inkar etmiştir. Çin'de, özellikle belirli bölgelerde hızla gelişen köylü hareketi ve onun esas alınması, Mao Zedung'un küçük-burjuva sınıfsal-ideolojik konumuna uygun düşmüş; bu durum, onun militarist anlayışıyla da birleşince, köyün şehri, köylünün proletaryayı kurtarma te-

zi ortaya çıkmıştır. Demokratik devrim perspektifiyle kendini sınırlayan Mao Zedung'un, kesintisiz sosyalizme yönelmek için proletaryanın sınıf olarak önderlik ettiği dolayısıyla şehirlerin küçümsenemeyeceği bir mücadele ve ayaklanma önermesi ve buna uygun bir teorik ve pratik çizgisi izlemesi beklenemezdi. O bir köylü devrimcisi olarak düşünüp davrandı, izlediği çizgiyi proletaryanın ihtiyaçları belirlemedi.

Stratejik olarak ne şehir ne de kır devrimin veya karşı-devrimin merkezi olmadığından öte yandan şehirde ve kırda çeşitli toplumsal sınıflar var olduğundan, demokratik, özellikle de sosyalist devrimin zaferi kırın şehri kuşatmasıyla gerçekleşemez. Ve kır şehri kurtaramaz. Devrim ve sosyalizmin zaferi, ancak, şehir ve kırdaki devrimci sınıfların proletarya önderliğindeki birleşik devrimci mücadelesiyle gerçekleşebilir. Ancak böyle bir mücadele sonucunda kırda ve şehirde gerici sınıfların egemenliği yıkılarak kır ve şehir kurtulabilir. Kesin zafer için ise, bu mücadeleye ancak proletarya önderlik edebilir.

Devrim öncelikle ister kırlarda ister şehirlerde patlak versin, genel ayaklanma ister uzun ister kısa süreli olsun, kesintisiz devrimin zaferi için gerekli olan, proletarya önderliği ve proletarya ile köylülük arasındaki temel ittifakın gerçekleştirilmesi, baştan itibaren bunun için gerekli bir mücadele ve örgütlenme çizgisi izlenmesi, partinin faaliyetinin buna uygun olarak düzenlenmesidir.

Kırda ve şehirde çeşitli toplumsal sınıfların varlığından ve bu sınıfların demokratik ve sosyalist devrim sürecinde oynadıkları rolün farklı olmasından hareketle, Marksist-Leninist parti faaliyetini kır ve şehir ayrımına göre değil, sınıf esasına göre düzenlemelidir. Marksist-Leninist parti kırın ve şehrin proleter kitleleri arasındaki faaliyetini en başta gelen görevi olarak ele almalı, devrim aşamasını ve önündeki acil görevleri bir yana itmeksizin, demokratik ve sosyalist devrim sürecindeki konumlarına göre faaliyetini diğer devrimci sınıflar arasında yaygınlaştırmalı ve yoğunlaştırmalıdır. Proletaryadan sonra, Marksist-Leninist partinin faaliyetini yaygınlaştırıp yoğunlaştıracağı sosyal katmanlar, şehrin ve kırın yarı-proleter kitleleri, özellikle de yoksul köylülerdir. Çünkü şehrin ve kırın yarı-proleter unsurları, özel olarak da yoksul köylüler hem demokratik hem de sosyalist devrim sürecinde proletaryanın en güvenilir müttefikleridir. Sağlanması gereken böyle bir ittifaktır. Proletaryanın örgütlenmesi ve köylülüğü yönetmesi gerçekleştirilmelidir. Şehirleri karşı-devrimin merkezi olarak gören ve geri ülkelerde buraları **ancak** köyün kurtarabileceğini savunan Maocu anlayış ise bunu kesinlikle sağlayamazdı, sağlayamadı.

ÖZETLERSEK;

Halk savaşı teori ve pratiği Mao Zedung kaynaklı değildir. Onun yaptığı, bu konuda Marksizmi revize etmek olmuştur. Bu revizyon; başlıca, mü-

cadele biçimlerinin gerici baskının varlığına göre iradi olarak belirlenmesi anlayışında gerici ordunun parçalanmasını esas almayan militarist anlayışında; halk savaşı ve halk ordusunun gelişmesini ve kurulmasını ayaklanmadan koparan anlayışında; kırın şehri kuşatıp kurtarması şeklindeki sınıfsal olmayan ve proletaryanın önderliğini reddeden anlayışında; ve uzun süreli silahlı mücadele ve iktidarın parça parça alınması ihtimalinin somut şartlara dayandırılmayıp, tüm geri ülkeler açısından mutlaklaştırılması anlayışında ortaya çıkmaktadır.

Ülke çapında iktidarın alınması ve devrimin zaferi, kitlelerin devrimci şiddetini, topyekûn genel ayaklanmasını zorunlu kılar.

Genel ayaklanma çeşitli biçimler alabilir ve her ülkede kendi somut gelişme çizgisini izler.

Genel ayaklanma çeşitli yerel ayaklanmalardan ve savaşlardan bileşir ve nisbeten uzun ve kısa sürede, öncelikle şehirlerde patlayan ayaklanmaların kırlara doğru ya da kırlarda patlayan ayaklanmaların şehirlere doğru yayılması, önce bazı bölgelerde yerel devrimci iktidarlar kurulması ve ülke çapında iktidarın parça parça alınması ya da önce merkezi iktidarın alınması ve devrimci iktidarın ülke çapına yayılarak otoritesini gerçekleştirmesi vb. biçimlerini alarak gerçekleşebilir.

Taktiğin konusu olan bu biçimlerden herhangi birinin ortaya çıkması stratejik bir sorun olarak görülüp genelleştirilerek mutlaklaştırılamaz ve hangi biçimi alırsa alsın, ülke çapında devrimci iktidarın kurulması için gerçekleşecek olan şey, halkın topyekûn ve genel ayaklanmasıdır.

Devrimin kesintisiz sosyalizme yönelmesi (devrimci proletaryanın perspektifi ancak bu olabilir), genel ayaklanmanın proletarya önderliğinde ve işçi-köylü temel ittifakına dayanarak gerçekleştirilmesini gerektirir. Proleter devrimci perspektif genel ayaklanmanın hazırlığının da buna uygun olarak yapılması, örneğin bazı bölgelerin önceden esas çalışma alanı olarak seçilmemesini gerektirir.

Proletaryanın örgütlenmesi ve köylülüğü peşine takması sağlanmaya çalışılmalıdır. Marksist-Leninist parti, bu görevin ihtiyaçlarına uygun bir faaliyet sürdürmelidir. O, devrimci durum ve kitle mücadelesinin boyutlarına bağlı olarak ortaya çıkacak yeni mücadele biçimlerine ve bu biçimlere uygun örgütlenmelere uyum sağlamaya hazır olmalıdır. Marksist-Leninist parti, gelişme biçimi nasıl olacak olursa olsun, kitleleri genel ve topyekûn ayaklanma için hazırlamalı, zamanı geldiğinde ayaklanma çağrısı yapmada kararlı olmalıdır.

Maoculuğun Teorik Alandaki Etkileri üzerine

Parti BAYRAĞI yayınladığı bir dizi yazıyla «Mao Zedung Düşüncesi»ni eleştirmiş ve revizyonizmin bu türünün teorik temellerini mahkûm etmiş bulunuyor. Bu yazılar, onlarda işlenen temel fikirler ve Marksizm-Leninizmin klasikleri ışığında Proleter Devrimci yayın organlarında şimdiye kadar yer alan özellikle bellibaşlı yazılar incelendiğinde, teorik alanda bazı hatalı tespitlerin yapılmış olduğu görülebilir.

Teorik temelleri bakımından ele alındığında dergimizin ve diğer proleter devrimci yayın organlarının izlediği çizginin Maocu bir çizgi olmadığı ve hiçbir alanda, **esas olarak** Mao'nun görüşleri temelinde siyasetler ileri sürmediği kanıtlamaya ihtiyaç duymayacak kadar açıktır. Ve biz bunun üzerinde durmayacağız.

Yine proleter devrimci yayın organlarının «Mao Zedung Düşüncesi» formülasyonunu kullanmadığı ve onu biçim olarak dahi kendi teorik temeli olarak ilan etmediği bilinmektedir. Ancak Parti Bayrağı'nda, ve diğer proleter devrimci yayın organlarında Mao Zedung büyük bir Marksist-Leninist olarak değerlendirildi ki, bu doğru değildir. O, anti-Marksist bir burjuva ideoloğu, halkçı bir devrimci-demokrattır.

Maocu bir çizgi izlememesine karşın, proleter devrimci yayın organları ve bu arada Parti Bayrağı, özellikle platformuna temel teşkil eden yazılarda Mao Zedung'un küçük-burjuva revizyonist görüşlerinden belirli alanlarda etkilendi. Bunlar, nisbeten zayıf etkilenmelerdi ve çoğu kez aynı yazılar içinde belirli bir eklektizmin ürünü olarak Marksist-Leninist doğrularla birlikte bulunuyorlardı.

Esas olarak doğruların savunuluyor olması, kuşkusuz Maocu bir çizgi izlenmediğinin bir kanıtıdır. Ama bu ondan etkilenilmediği anlamına gelmez ve en küçük noktada bile bu etkilerin yok edilmesi görevini ortadan kaldırmaz.

Maoculuğun yok etmemiz gereken etkileri belirli alanlarda eklektik bir biçimde Mao Zedung'un bazı fikirlerinin kabullenilmesi ve onun belirli formülasyonlarının ondan farklı bir yorumla ve özünde savunulan doğruların yanı sıra da olsa kullanılması biçimindedir.

Tek tek konulara geçersek bu etkilenmeler şunlardır:

1 — Çelişmeler ve «Baş Çelişme» Konusunda

Marksist-Leninist hareketimiz toplumdaki çelişmeler sorununa ve bunun doğrultusunda tespit ettiği siyasi strateji ve taktiklere esas olarak doğru yaklaştı. Ve bu konularda Marksist-Leninist bir hat izledi. Buna karşın hareketimizin temel görüşlerini ifade eden çeşitli broşürlerin içinde özellikle birkaç paragrafta açıkça Mao Zedung düşüncesinden bu konuda etkilenmeler görülmekte ve bu alanda belirli bir eklektizme düştüğümüzü göstermektedir. Bu doğaldır, çünkü Mao Zedung'u büyük bir Marksist-Leninist olarak görüyor ve onun çeşitli görüşlerine eleştirici bir gözle yaklaşmıyor, anti-Marksist görüşlerini iyi niyetli yorumlara tabi tutarak Marks, Engels, Lenin ve Stalin'in görüşleriyle onun görüşlerini aynılaştırmaya çalışıyorduk.

UDHD broşüründe birkaç paragrafta «baş çelişme» ile ilgili şu görüşler yer aldı:

«Uzun ve karmaşık bir gelişme sürecinde temel çelişmeyi çözmek **için ilk önce çözülmesi gereken çelişmeye baş çelişme diyoruz.** Başka bir deyişle baş çelişme gelişme sürecinin belli bir aşamasını temel kabul ederek, tüm süreci çözmek için çözülmesi gereken en acil çelişme, zincirin belirli bir anda kavranması gereken halkasıdır.» (UDHD s. 19)

«İlk önce çözülmesi gereken çelişme baş çelişmedir. Başka bir deyişle baş çelişme gelişme sürecinin belirli bir aşamasını (veya alt sürecini) temel kabul ederek tüm süreci çözmek için çözülmesi gereken en acil çelişme, zincirin belli bir anda kavranması gereken halkasıdır.» (agy s. 96)

Görüldüğü gibi burada baş çelişmenin iki tarifi vardır. Ve bu iki tarif aynı şeyi ifade ediyormuş gibi ele alınmaktadır. Oysa, ikisi birbiriyle çelişmektedir..

«Mao Zedung Düşüncesi» devrim sürecinin herhangi bir sürecinde öne çıkan çelişmeyi ilk önce çözülmek üzere ele alır ve buna baş çelişme der. Toplumu niteliksel değişikliklere götüremeyecek bir çelişmenin çözümü ile toplumdaki diğer çelişmelerinde çözülebileceğini iddia eder ve tüm toplumdaki çelişmelerin bu çelişmeye tabi olması gerektiğini söyler.

Mao Zedung bu anti-Marksist görüşünü, Lenin ve Stalin'in anlayışıyla özdeşleştirmeye çalışmaktadır. Lenin ve Stalin'in tüm süreci değiştirmek için yakalanacak halka kavrayışla Maocu aşamalı devrim anlayışı arasında bir benzerlik yoktur. Halkın Kurtuluşu yayınlarında bu durumun farkına varılmamıştır. Mao'nun iddialarını iyimser bir yoruma tabi tutarak iki tarifin de aynı anlama geldiğini zannederek broşür ikisini yan yana kullanmıştır.

Proleter devrimci yayın organları teorik ve siyasi görüşlerinde hiçbir zaman birinci tanıma yaslanmamıştır. Hareketimizin programı ve siyasi strateji ve taktiğinde devamlı «baş çelişme» denilen çelişmeyle yakalanacak halka kastedilmiştir. Bu konuda bütün oportünist revizyonist akımlarla (PDA, HB, HY vb.) polemiğe girilmiş ve Halkın Kurtuluşu'nun görüşleri bun-

larca tüm düşmanları birden devirme, yemeği lokma lokma yememe vb. açılarından oportünistçe eleştiriye tabi tutulmuş ve sözde solculukla suçlanmıştır. Durum bu olmasına rağmen, adını andığımız baş çelişme tanımı yanlıştır. İlk önce çözülmesi gereken çelişme baş çelişmedir formülasyonu lafta da kalmış olsa, bu tanımın Maocu tanım olduğunu söylüyoruz. Sürecin tüm çelişmelerinin çözülmesi için yakalanacak halkaya da baş çelişme denilmesinin bu bakımdan sakıncalı olduğu görüşündeyiz. Baş çelişme kavramına Maocu bir içerik verilmese dahi, «baş çelişme» formülasyonu ısrarla Mao tarafından kullanıldığı için, baş çelişme teriminin kullanılması, ister istemez Mao'nun çelişmeler anlayışının sürdürüldüğü gibi bir anlama yol açmaktadır. Diğer yandan Marks , Engels, Lenin ve Stalin yakalanacak halka meselesine baş çelişme vb. tanımlarla yaklaşmamışlardır. Bu nedenle, biz, meramımızı baş çelişme kelimesini kullanmadan da anlatabiliriz, ve anlatmalıyız. Bunun için bundan sonra, şimdiye kadar esas olarak baş çelişme diye isimlendirmemize karşın doğru olarak tanımladığımız **kavranacak halka** terimini kullanacağız. Burada yalnızca bir isim değişikliği yapılmaktadır.

Çelişmeler konusunda «Mao Zedung Düşüncesi»nin üzerimizdeki diğer yansıması ise şudur :

«Bu aynı zamanda burjuva demokratik devrim sürecinin (eski tipte) temel çelişmesini oluşturur. Bu çelişme çözüldüğü, yani **hakim ve tali kutupların yer değiştirdiği** ve devrime tekabül eden bir nitelik değişikliği ortaya çıktığı zaman bu süreç esas olarak tamamlanır ve yerini yeni bir sürece sosyalist devrim sürecine bırakır.» (HY'nin Baş Çelişme Anlayışının Eleştirisi, s. 15)

«... halk sınıflarının bulunduğu yönü esas durumuna getirme ve sürecin niteliğini değiştirme. Devrim iç ve dış düşmanları yenilgiye uğratarak ulusal ve sosyal kurtuluşu sağlamak, demokratik halk iktidarını kurmak seyrini izler.» (agy, s. 23)

Burada çelişmenin çözüm meselesi, «MZD» ne göre ele alınmış ve zıtların yer değiştirmesiyle nitelik değişiklikleri olabileceği kabul edilmiştir. PARTİ BAYRAĞI bu Maocu düşünceyi 17. sayısında genişçe eleştirdi.

Bütün yazılar içinde iki yerde kullanılan ve tamamen aksi bir düşüncede olduğumuz bu Maocu anlayış, platformumuza, siyasi strateji ve taktik tespitlerimize yansımamıştır. Mao bu düşüncesi sonucunda partide iki çizginin varlığının zorunluluğunu kabul etmekteydi. Ve yine o, aynı zamanda burjuvazinin sosyalist devrimde yaşamasının gerekliliği, sömürücü sınıfların siyasi, ideolojik ve kültürel varlıklarını sosyalizmde de sürdürmeleri anlayışının gerekçelerini hep bu oportünist teze dayandırmıştı. PARTİ BAYRAĞI ise bu anti-Marksist anlayışlara karşı mücadele etmiştir ve etmeye devam edecektir.

2 — «Özel Program» ve «Özel Strateji» Üzerine:

Parti Bayrağı platformunda kullanılmamasına rağmen, «özel prog-

ram» ve «özel strateji» kavramlarının, UDHD ve «H.Y.'nin Baş Çelişme Anlayışının Eleştirisi» broşürlerinde yer alması, Maocu revizyonizmin bir etkisidir. Bu yazılarda şunlar söyleniyor:

«...bizimki gibi ülkelerde devrimci proletarya hareketi, demokratik devrim sürecinin belirli dönemlerinde iç ve dış düşmanlar arasında değişen ilişkilere ve durumun bir ifadesi olan baş çelişmenin değişmesine bağlı olarak, asgari genel bir programla ve bu programın yol gösterdiği genel bir strateji ile yetinmez. O, ayrıca demokratik devrim süreci içinde ortaya çıkan köklü değişikliklerin belirlediği her yeni dönemde karşılıklı güçlerin değişen konumlarını gözönüne alarak, bu dönemin özel amaç ve hedeflerini belirleyen özel bir program ve güçlerin mevzilenmesinin yeni bir planını teşkil eden, özel bir strateji hazırlamak durumundadır» (UDHD, s. 102)

Ve bu sözler Mao'nun Parti Bayrağı 18'in ilgili bölümünde eleştirdiğimiz görüşleri aktarılarak (Seçme Eserler, C. 3, s. 251) desteklenmeye çalışılıyordu.

«... devrimci proletaryanın her belirli dönemdeki dost ve düşmanlarını belirleyecek olan asgari genel programa tabi ve onun hedeflerinin gerçekleşmesini sağlayacak olan özel bir program hazırlanması...» (HY'nin Baş Çelişme Anlayışının Eleştirisi, s. 18)

«... asgari programa dayalı ve devrimin belli bir döneminde onun gerçekleştirilmesinin aracı olan özel programın, bütün bir demokratik devrim dönemi için geçerli genel stratejinin, belli bir dönemin şartlarına uygulanmış hali olan özel stratejinin tayin edilmesi...» (agy, s. 33-34)

Ve aynı «özel program» terimi, belirli bir dönemdeki kısıtlanmış asgari programı kastederek son olarak PARTİ BAYRAĞI 13-14'deki Halkın Yolu Eleştirisi'nde- eleştiriyi özünde sakatlamamasına karşın- kullanılmıştır.

Proleter devrimci hareketin baş düşmana karşı diğer düşmanlarla birleşme ve çeşitli dönemlerde mücadeleyi baş düşmana karşı mücadeleye indirgeme anlayışına hiçbir zaman sahip olmadığı, aksine bu anlayışları açık olarak eleştirdiği ve bu nitelikte program ve stratejileri hiçbir zaman oluşturmaya çalışmadığı bilinmektedir. Ama yine de Mao'dan alınan bu kavramlar genel kavrayışımızla çelişen bazı fikirlerle birlikte kullanılmıştır. «Özel program» ve «özel strateji»nin ortaya konmasının gereği «iç ve dış düşmanlar arasında değişen ilişkilere» bağlanmış ve temel değil baş çelişmeye bağlı olarak strateji -«özel» de olsa- tespit edilmesi üzerinde durulmuştur. Bunlar, kuşkusuz, hatalıdır, Maocu revizyonizmin üzerimizdeki etkisinin eseridir, ifadesidir. Ayrıca güçlerin mevzilenişinin tamamen yeni bir planı, içinde bulunulan devrim aşaması değişmeden yapılamaz ve zaten proletaryanın asgari programının yol gösterdiği stratejisi temel ve ikincil yedeklerden uygun bir şekilde yararlanılmasını kapsar; her somut durumda bu yararlanmanın nasıl olacağı sorunu ise taktiğin kapsamına girer. Ve stratejinin yanı sıra gerekli olan «özel strateji» gibi uydurma kavramlar değil, stratejinin amacına uygun taktikler; programın yanı sıra da «özel program» gibi reformcu şeyler değil, programın gerçekleşmesine hizmet eden ve siyasi taktik alanında yer alan taktik eylem platformlarıdır.

Mao Zedung'un ortaya attığı özel program ve özel strateji gibi kavramlar, baş düşman dışındaki düşmanları düşman olmaktan çıkarma, «düşmanları» birer birer yok ederken bunlara karşı diğerleriyle birleşme ve «aşamalar teorisi» anlayışlarıyla bir bütünlük oluşturur. Bizim bu anlayışları reddederken «özel program ve strateji» kavramlarını Maocu bir tarzda hakkını vererek kullanıp savunmamız mümkün değildi; ama bu terimlerin kullanılması kuşkusuz onlara içeriğini veren Maocu kavrayışların belirli bir yansımasından başka bir şey olamaz. Tehlikeli bir niteliğe sahip olan, eklektizme yol açan ve esasta biçimsel olarak kullandığımız bu terimleri reddedelim.

3 — Milli Çelişme Baş Çelişme Olduğunda Saldırgan Emperyalistin Uşakları Dışındaki İç Gericilerle Birleşilmesi Gerekeceği Yolunda Muğlaklık!

Genel olarak baş düşmana karşı diğer düşmanlarla birleşme reddedilirken; emperyalist saldırı özel şartlarında bu açıdan belli ölçüde muğlaklık içinde bulunulması, Maocu revizyonizmden etkilenmenin bir ifadesi olmuştur. Bu konuda muğlaklık daha çok Mao'dan yapılan aktarmalar dolayısıyladır. Bu konuda revizyonist etkilenmeleri desteklemek üzere, ondan şu alıntılar hatalı olarak kullanılmıştır:

«Emperyalizm yarı-sömürge bir ülkeye karşı bir saldırı savaşı başlattığında bazı hainlerin dışında ülkenin çeşitli sınıfları emperyalizme karşı bir milli savaşta geçici olarak birleşebilirler...» (Seçme Eserler, C. 1, s. 388, H.Y.'nin Baş Çelişme Anlayışının Eleştirisi, s. 37'de kullanılıyor)

«Komprador büyük burjuvazinin farklı kesimleri, farklı emperyalist devletlere bağlıdırlar. Böylece emperyalist devletler arasındaki çelişmeler iyice keskinleştiğinde ve devrim esas olarak tek bir emperyalist devleti hedef aldığında, başka emperyalist gruplara hizmet eden komprador sınıfının bazı kesimlerinin belli ölçülerde ve belli bir dönem için, o günkü anti-emperyalist cepheye katılması mümkün olur.» (Seçme Eserler, C. 2, s. 319, HB'nin Baş Çelişme, Faşizm ve İttifaklar Anlayışının Eleştirisi s. 15)

Burada kesinlikle saldırgan emperyalistin uşağı olmayan yerli gericilerin anti-emperyalist oldukları ve milli savaş verdikleri söylenmekte, böylece onlarla gericiler arasındaki çelişmelerden yararlanma mantığını aşan bir birlik anlayışı savunulmaktadır. Bu alıntıların kullanılması hatalıdır. Ve her ne kadar adı geçen son alıntının yapıldığı yerde, «bu kesimlerin (saldırgan emperyalistin uşakları-PB) dışında kalan büyük burjuvazi ve toprak ağalarıyla geçici olarak ittifak kurma ya da bunları tarafsızlaştırma imkânlarının doğması» «mutlaklaştırılarak ele alınamaz» deniyorsa da, broşürde bu muğlaklık giderilememiş ve eklektizme düşülmekten kurtulunamamıştır. Emperyalist saldırı şartlarında «bir avuç milli hain dışında kalan herkesi kapsayan bir milli birleşik cephe kurmak» (agb s. 54) Maocu görüşü savunulabilmiş ve broşüre sızabilmiştir. Yine «mutlaklaştırılarak ele

alınamaz» denmesine karşın savunulan «devrim esas olarak belirli bir emperyalist devleti (ya da emperyalist devletler grubunu) hedef aldığında bunun karşısında yer alan emperyalistlere bağlı gericilik kesimiyle bir ittifakın objektif şartları doğar» (HY'nin Baş Çelişme Anlayışının Eleştirisi, s. 54) anlayışı Maocu revizyonizmin etkisini göstermektedir.

Parti Bayrağı'nın 12. sayısında yer alan «Partizan» dergisinin konuyla ilgili eleştirisinde tüm muğlaklığı giderilip tamamen düzeltilen «milli çelişme baş çelişme olunca iç gericiliğin bir kesimiyle ittifakın objektif şartları doğar anlayışı, mutlaklaştırılamaz» denirken doğrusu söylendiği gibi, kuşkusuz hatalıdır. Sorun şöyledir: Her zaman gericiler arasındaki çelişmeden yararlanmak için şartlar vardır. Ama bu yararlanmanın hangi biçimleri alabileceği, doğrudan doğruya somut durumlara bağlıdır. Milli çelişme baş çelişme olduğunda gericiliğin bir kesimiyle ittifak (onların devrimciliği hayaliyle değil) şartları doğabileceği gibi doğmayabilir de. Ve izlenecek taktiği somut durum belirler. İttifakın objektif şartlarının emperyalist saldırı şartlarında mutlaka doğacağını söylemek, iç gericiliğin belirli ölçüde de olsa anti-emperyalist potansiyel taşıyan bir karaktere sahip olduğu anlamına gelecektir.

Mao bu konuda teori geliştirirken; ne adı geçen broşürlerde ne de başka yerde proleter devrimci hareket gericilerle ittifak kurulması üzerine tezler geliştirmedi, böyle ittifakları savunmadı. Bu konuda eklektizme yolaçarak broşürlerde yansıyan Maocu görüşler, yok edilmesi gereken revizyonist bir etkilenmedir.

4 — Demokratik Halk Diktatörlüğüyle İlgili Muğlak ve Hataya Açık Bir Cümle

Parti Bayrağı'nın 3. sayısındaki «TİKP Eleştirisi»nde doğru olarak tersi savunulmasına karşın, UDHD broşüründe yer alan «Bu devrimle (UDHD-PB) iktidar proletaryanın önderliğindeki geniş halk yığınlarının eline geçecek, kurulacak yeni demokratik devlette başta işçiler ve köylüler olmak üzere bütün halk sınıf ve tabakaları temsil edilecektir.» (UDHD, s. 83) cümlesi açık ve doğru değildir. Maocu bir sızıntı dolayısıyla muğlaklaşmıştır. Kendisi de işçilerin ve köylülerin devrimci demokratik diktatörlüğünü savunan broşürün içeriği ve fikirleriyle bir uyum sağlamamaktadır. Cümlenin çağrıştırdığı, içinde burjuvazinin de yer alacağı bir devlet tipi, ancak işçi-köylü diktatörlüğüne bir geçiş biçimi olabilir ve böyle bir devlet tipi burjuva devlet çerçevesi içinde oluşur. Bu düşünce ise Parti Bayrağı tarafından savunulmamıştır, savunulmamaktadır.

5 — Milli Burjuvazinin Korunması ve Teşviki Sorunu:

Parti Bayrağı'nın 1. sayısında yer alan platformdaki «Devrimin bu aşa-

masında, emperyalist ve feodal sömürünün gerçekleşmesinin aracı olmadıkları, devrime, halk iktidarına ve milli ekonomiye karşı çıkmadıkları ve zarar vermedikleri sürece orta burjuvazinin elindeki işletme ve mallara dokunulmayacak, aksine bunlar korunacak ve demokratik halk iktidarı ve işçi komitelerinin denetimi altında, belirli sınırlar içinde gelişmeleri teşvik edilecektir.» maddesinin son kısmı hatalıdır. Demokratik devrimin milli kapitalizmi tasfiye etmeyecek olması açık olmakla birlikte, kesintisiz sosyalizme yönelecek demokratik devrim programı milli burjuvazinin gelişmesini teşviki amaçlayamaz. Bu, devrimi, kesintisiz devrim olmaktan çıkarır ve sosyalizmin inşasının engelini oluşturur. Getirilen sınırlamalar, bu teşvikin yanlışlığını ortadan kaldırmaya yetmemiştir, yetemez. NEP adına da bir teşvik politikası savunulamaz, çünkü kapitalist unsurlardan yararlanarak kapitalizmin yokedilmesi ve sosyalizmin inşası politikası olan NEP, kapitalizme saldıran ayrı düşünülemez. Milli burjuvaziyi koruyup teşvik etme, proletaryanın görevi olamaz, o, ancak yeterli güce ulaşıncaya kadar kapitalist unsurlara tahammül edebilir. Kapitalizm sınırlandırılacak ve giderek yok edilecektir. «Teşvik» önerisi, kesintisiz devrimi reddeden ve «burjuvazinin sosyalizmle bütünleşmesi»ni öngören Buharinci-Maocu revizyonizmin bir etkisi olarak reddedilmelidir.

6 — Halk Savaşı Üzerine

Devrimin yolu konusunda esas hata, kısa süreli ayaklanma yoluyla merkezi iktidarın alınması ihtimalinin varlığı -bir geri ülke olan ülkemizde- kabul edilmesine karşın, bunun istisnai durumlarda gerçekleşebileceği söylenerek küçümsenmesidir. Ve burada, uzun süreli devrim ve iktidarın parça parça alınmasını geri ülkeler açısından mutlaklaştıran ve uzun süreli silahlı mücadeleyi ayaklanmanın karşısına koyan Maoculuğun etkisinin olduğu açıktır. Oysa, devrimin zaferi kitlelerin genel ayaklanmasıyla elde edilebilir ve halkın genel ayaklanmasının dışında başka bir alternatif yoktur. Ama ayaklanma nisbeten uzun ya da kısa süreli olabilir ve tek düze değil, karmaşık biçimler alarak gelişir. İki ihtimal de mevcuttur; devrim iktidarın parça parça alınması ya da merkezi iktidarın alınması yoluyla da başarıya ulaşabilir, genel ayaklanma nisbeten uzun ya da kısa süre içinde gerçekleşebilir ve UDHD broşüründe doğru olarak söylendiği gibi, «Savaşlar ve ayaklanmalar somut olgulardır ve şartları ortaya çıkmadan (...) en küçük ayrıntılarına kadar tahlil edilmeye çalışılmamalıdır. Devrimci mücadelenin alabileceği karmaşık ve grift biçimler, devrimci ve gerici güçler arasında değişebilecek güç ilişkileri gözönüne alınmalı ve tahliller somut olmalıdır.» (UDHD, s. 139) Bu nedenle, taktiğin konusuna giren devrimin gelişme yolu bir program maddesi olarak formüle edilemez, platformda böyle formüle edilmesi yanıştır. Programa, devrimin şiddet youyla, burjuva devlet mekanizmasının kitlelerin ayaklanmasıyla parçalanarak ger-

çekleşeceği konmalıdır.

UDHD broşüründe emperyalistlerin ve gericilerin güçlü baskı mekanizmalarının varlığı kastedilerek, «Bu şartlarda, bir gecede ya da oldukça kısa bir sürede bir zafer beklemek doğru değildir.» denmesi ve Maocu, baskının varlığına göre uzun süreli silahlı mücadelenin gerekliliğinin «kanıtlanması»; askeri bakış açısından ve aynı zamanda mücadele biçimlerinin ortaya çıkmasında iradecilikten etkilenmedir.

Yine, kullanılan «(...) kırlara dayanılarak gelişen halk savaşıyla merkez şehirlerin kuşatılarak ele geçirilmesi (...)» Maocu formülasyonunun kullanılması hatalıdır. Şehirlerin rolünün, şehirlerdeki devrimci mücadelenin ve sonuç olarak işçi sınıfının küçümsenmesinin ifadesi olan ve bunların tersine ve doğru olan bu konulardaki görüşlerimize uymayan bu formülasyon terkedilmelidir.

UDHD broşüründeki ilgili bölüm esas olarak iktidarın parça parça alınması ihtimali üzerinde durmakta ve bu ihtimali çeşitli yönleriyle değerlendirmektedir. Değindiğimiz noktalar dışında değerlendirmede hata yoktur. Ama önce de söylediğimiz gibi, esas hata, kısa süreli ayaklanma ihtimalini küçümseyen ve belirli bir bölgede yerel devrimci iktidarın kurulup yaşamasını, genel ayaklanmanın şartlarını hazırlayan bir parçası değil, alternatifi olarak gören Mao Zedung'dan etkilenen değerlendirmenin bu nisbeten tek yönlü yapılışıdır.

İ. Kaypakkaya eleştirileri, geri ülkelerde uzun süreli devrimi mutlaklaştıran bir cümlesi ve genel olarak kısa süreli ayaklanma ihtimalini belirli bir ölçüde küçümsemesi dışında, esas olarak ve özünde doğrudur.

Kırların esas alınması ve şehirleri kuşatması gibi Maocu formülasyonların kullanılması, **teorik alanda,** küçük burjuva ideolojisinin bir biçimi olarak Maoculuğun etkilerinin belirli ölçülerde varlığını sürdürdüğünü göstermiştir. Ama proleter devrimci hareket, küçük burjuva ideolojisine, revizyonizme ve maceracılığa karşı mücadelesinde esaslı bir zafer kazanmıştı. Ve teorik alanda varlığını sürdüren ve belirli ölçüde eklektizme yolaçan bazı etkilenmelerin dışında, teoride olduğu gibi özellikle de pratikte doğru düşünce ve faaliyet içindeydi. Örneğin işçi sınıfı içindeki çalışmanın esas alınması, teoride savunuldu ve pratikte uygulandı. Kısa süreli ayaklanma ve ayaklanmanın şehirlerde patlak vermesi ihtimali, teoride, istisnai durumlar dışında, hemen hemen mutlaklaştırılarak reddedilirken, bununla çelişen temel fikirler de savunuluyordu ve hiçbir zaman kırlar ya da parça parça iktidarın «ilk alınabileceği» bölgeler iradi olarak baştan itibaren esas çalışma alanı olarak seçilmedi; böyle bir seçim, proleter devrimci hareketin faaliyetine yön vermedi. Maocu «halk savaşı» anlayışının etkisinin olduğu açıktı, ama, bu etki, olduğu kadarıyla da, teoride ve küçük burjuva ideolojisinin giderilmesi kaçınılmaz olan kalıntısı durumundaydı. Ama yine de bu etkilenme, işçi sınıfına yönelik çalışmanın yaygınlaştırılmasının ge-

cikmesine neden olabilmiş ve bu yönelişin hızını düşürebilmiştir.

7 — Kültür Devrimi Üzerine

UDHD broşüründe, kültür devriminin teorik kavranışı ile ilgili bir eklektizm görülmektedir. Bir yandan, doğru olarak, kültür devrimi, «üst yapı alanında devrimi sürdürmek, proletaryanın kültürünün bütün alanlarını kapsayan üst yapı üzerindeki diktatörlüğünü güçlendirip sağlamlaştırmak» gerekliliğine bağlanırken; öte yandan, sosyalist devrimden sonra varlığını sürdüreceği varsayılan burjuvazinin etkinliğine, ve temsilcilerine, «kapitalist yolcu iktidar sahiplerine» karşı bir «devrim» olarak nitelendiriliyordu. ÇKP 9. Kongresinin anarşik ve kitle kuyrukçusu sözde «Kültür Devrimi» üzerine görüşleri methediliyor ve Stalin Rusya'sında kültür devriminin bir «okuma yazma seferberliği seviyesinde kaldı»ğı söyleniyordu. Bunlar, Maocu etkilenmeyle Stalin'e güvensizliği de içinde taşıyan hatalı tesbitlerdi ve teoride konunun eklektik ve hatalar içeren kavranışından ve bilgi yetersizliğinden (Çin'deki olaylar hakkında) kaynaklanıyordu. Kuşkusuz, «kapitalist yolcu iktidar sahiplerine» karşı «Kültür Devrimi» önerisi, sosyalist devrim ve proletarya diktatörlüğü altında sınıf mücadelesinin sürdürülmesine ilişkin Marksist tezlerin hatalı kavranışına bağlıdır ve bu terkedilmelidir.

Maoculuğun bu etkilerinin kökünü kazıyalım!

Tarımda Kapitalist, Feodal ve Yarı-Feodal Üretim İlişkileri

Ülkemizde, şimdiye kadar tarımın ekonomik yapısını inceleyen revizyonistler, meseleye devamlı anti-Marksist bir açıdan yaklaşmışlardır. Tarımda kapitalist gelişmeyle, genel olarak ülkedeki kapitalist gelişmeyi birbirine karıştırmışlar, tarımdaki kapitalist gelişmeyi temel alarak, ülke ekonomisinin niteliğini belirlemeye yeltenmişlerdir.

TKP, TİP, TSİP gibi modern revizyonistler, Türkiye'nin gelişmiş sanayi kapitalist ülke olduğunu sözde kanıtlamak için bir sürü anti-bilimsel görüş ortaya atmış, ekonomik yapının incelenmesine yüzeysel yaklaşmışlardır. Bu revizyonist görüşlerin yanlışlığını açığa çıkartmak için tarımdaki ekonomik yapının incelenmesini de Marksizmin ışığında ele almak gerekiyor.

Kapitalist gelişmeyi belirleyen kentlerdeki sanayileşmedir. Tarım sektöründe kapitalist ilişkilerin doğmasını sağlayan da kentlerde gelişen bu sanayidir.

Revizyonistler şehirlerde büyük işletmelerin doğup doğmadığını incelemeden ve meta ekonomisinin en üst dereceye kadar gelişip gelişmediğine bakmadan salt tarımı ele alarak saf kapitalist tarım işletmelerinin varlığını tespit etmeye yelteniyorlar. Oysa, tarımdaki kapitalist gelişme, şehirlerdeki kapitalist gelişmeyi kendiliğinden izleyen bir özellik taşır. Bununla birlikte, tarımdaki kapitalist gelişme de öz olarak şehirlerdeki kapitalist gelişmenin benzeridir. Yani, tarımda da meta ekonomisinin gelişmesi, küçük üreticiler arasındaki rekabet ve anarşi kanunu küçük-üretimin giderek büyük üretime dönüşmesini sağlar. Bununla birlikte büyük feodal malikane üretimi kapitalist gelişmenin sonucunda kendi iç başkalaşımından geçerek kapitalist üretim ilişkilerine girdiği de bir gerçektir. Ama bunu sağlayan, yukarıda da belirttiğimiz gibi şehirde ve tarımda gelişen kapitalist ilişkilerdir. Bu anlattıklarımızın dışında meseleye yaklaşılarak tarımdaki junker tipi denilen büyük feodal işletmelerin büyük kapitalist işletmelere dönüşmesi açıklanamaz.

Tarımda Kapitalist Gelişmenin Evrimi

Şimdi sadece tarımda kapitalist gelişmeyi incelemeye çalışacağız. Bunun için de ilkönce tarımdaki feodal sömürü biçimleriyle kapitalist sömürü biçimleri arasındaki farklılıkları, tarımla sınırlı olmak üzere feodal sömürü biçimlerinin kapitalist sömürü biçimlerine dönüşmesini belirtmeye çalışacağız.

Feodal sömürünün özelliklerini anlayabilmek için feodal üretimde artı-ürüne nasıl elkonulduğuna bakmak gerekmektedir. Feodal üretimle, artı-ürünün elde edilmesinde belirleyici olan iktisadi zor dışı zordur. Tabi ki bu zor unsurunu kullanan feodal egemen sınıfların dayandığı araç ise toprak mülkiyetini ellerinde tutmalarıdır. İşte bu durum onlara toplumun bir kesimi üzerinde zor kullanabilme imkânı veriyor. Bu şekildeki avantajlardan faydalanarak kendi çıkarları için insanları karşılıksız çalıştırabiliyorlar.

Kapitalist üretimde üretim araçlarının egemenlik altına alınabilmesinin temel aracı sermaye olmasına rağmen, feodalizmde toprak mülkiyetidir. İlerde daha geniş açıklayacağımız gibi sermayenin egemenliği giderek toprağı da kapsar, onu da bir meta haline getirir. Dolayısıyla da, artık artı-ürünün elde edilmesinde iktisadi dışı zora başvurma artık gerekli değildir.

Feodal sömürü ile kapitalist sömürü arasındaki farklılığı belirleyen artı-ürünün rant veya kâr biçiminde elde edilip edilmemesidir. Feodal üretim biçiminde elde edilen artı-ürün toprak rantıyla özdeştir. Oysa, kapitalizmde toprak rantı kârın bir üstündeki fazlalığa tekabül eder. Burada artı-değere özdeş olan kârdır.

Şimdi feodal rantın, dolayısıyla da feodal sömürü biçiminin özelliklerini açıklamaya çalışalım. Bilindiği gibi, feodal rant, tarihi süreç içerisinde üç kategoriye ayrılır: Emek-rant, ürün-rant, para-ranttır.

Emek - Rant*

Serf (doğrudan emekçi) yaşamının belirli günlerinde kendisine ait iş aletleriyle kendi toprağını ektikten sonra haftanın diğer günlerinde hiçbir karşılık almaksızın malikanede çalışır. Feodal beyin, malikanesinde çalışmasıyla oluşan emek-rant artı-değer, özdeştir. Burada ödenmemiş artı-emeğin kendisinin ifade ettiği biçim, kâr değil ranttır. Emekçi (serf) nin bu durumda ne ölçüde vazgeçilmez yaşam ihtiyaçlarının üstünde bir artı, yani kapitalist üretim biçimi altındaki ücretler diye adlandırılanın üstünde bir artı elde edebilmesi üretimin diğer koşulları değişmeden kaldığında, emek zamanı kendisi için emek zamanla,

---

* Feodal-rant, Kapitalist-rant vb. gibi görüşlerin hemen hemen tümü Marks' ın 'Kapitalist Rant' isimli kitabından alınmıştır.

feodal bey için zorunlu emek zamanı olarak bölündüğü orana bağlıdır. Yaşam için vazgeçilmez ihtiyaçlarının üstündeki bu artı, kapitalist üretim biçimi altında kâr olarak çıkan şeyin tohumudur.

Bu durumu, ödenmemiş artı-emek olarak kalmayıp ayrıca bu sıfatla ortaya çıkan toprak-rantın miktarı belirler. Kapitalist toprak rantını ise, bu durumun tersine kâr belirler. Yani, rantın sınırı kâr tarafından tayin edilmektedir. Doğrudan emekçinin kendi yaşam araçlarının üretimi için zorunlu olan üretim araçlarının ve emek koşullarının «zilyeti» olarak kaldığı tüm biçimlerde, mülkiyet ilişkileri aynı zamanda doğrudan bir beylik ve kölelik ilişkisi olarak ortaya çıkar, salt haraca bağlılık ilişkisine indirilebilecek olan bir özgürlük noksanlığı doğar.

Feodal toplumda, üretim, doğal şartları tarafından belirlendiği gözönüne alındığında bu durumun emek koşullarının yeniden üretiminde yetinmesi gerekli koşulu bütün üretim biçimleri altında aynı kalan koşuldur. Bu varsayıma göre, burada doğrudan üreticinin kendi üretim araçlarına, emeğinin gerçekleştirilmesi ve geçim araçlarının üretilmesi için gerekli olan zorunlu maddi emek koşullarına sahiptir. O, tarımsal faaliyetini ve buna bağlı olan kırsal ev sanayisini bağımsız bir tarzda yürütür. Böyle koşullar altında toprağın ismi, sahibi için artı-emek, hangi biçime bürünürse bürünsün (emek-rant, ürün-rant, para-rant) emekçilerden ancak iktisadi baskı dışında baskı ile alınabilinir. Bu durumda kişisel özgürlükler yoktur, ve kişisel bağımlılık koşulları gereklidir. Ne ölçüde olursa olsun, kişisel özgürlük eksikliği toprağın bir eklentisi olarak toprağa bağımlılık şartlarını yaratır. Sözcüğün gerçek anlamıyla bir bağımlılık sözkonusudur. Şayet doğrudan üreticiler özel bir toprak sahibi ile karşılaşmayıp, toprak beyleri aynı zamanda hükümdarlar olarak başlarında duran bir devlet biçimiyle karşılarına çıkıyorsa bu zaman rantla vergi çakışır. Ya da daha doğrusu, toprak - rantından farklı bir vergi bulunmaz. Böyle koşullar altında, bu devlete bağlılık herkes için geçerli olan bunun dışında daha güçlü bir siyasi baskının varlığına gerek yoktur.

Devlet, bu durumda en yüksek beydir. Burada egemenlik ulusal çapta yoğunlaşmış olan toprağın sahipliğinden oluşur. Ama öte yandan toprağın gerek özel gerekse ortaklaşa zilyetliği ve kullanımı olmasına karşı toprağın özel mülkiyeti yoktur.

En basit ve en ilkel biçimi olan emek-rant bakımından şu kadar açıktır ki; rant burada artı-emeğin ilkel biçimindedir. Ve onunla çakışır. Ama artı-değerin başkalarının ödenmemiş emeği ile bu özdeşliğini burada tahlil etmek gerekmez. Doğrudan üreticinin kendisi için emeği yer ve zaman bakımından toprak beyi için harcadığı emekten ayrılır. Bunun sonucu doğrudan doğruya bir üçüncü kişi için gaddarca hükümlü emek biçiminde ortaya çıktığından, halâ bu artı-değer gözle görülür,

elle tutulur biçiminde mevcuttur. Aynı biçimde rantı üretmek üzere toprağın sahibi olduğu «öz niteliği» burada elle tutulur açık bir şekilde gözetlenebilmektedir. Çünkü, sağlama yeteneği burada vazgeçilmez ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olanın ötesinde, bir ölçüde sıkıştırmaya ve harekete geçirmeye zorlayan mülkiyet ilişkisini de içerir. Rant, doğrudan doğruya işgücünün bu artı harcamasının toprak beyi tarafından mal edilmesidir.

Emek-rant, tüm öteki koşullar eşit kaldığında doğrudan üreticinin kendi durumunu iyileştirmeye, servet edinmeye, vazgeçilmez geçim araçlarının üstünde bir fazla üretmeye ne ölçüde muktedir olacağı; ya da, kapitalist anlamda kendisi için bir kâr üretip üretmeyeceği rantın miktarına, yani, toprak beylerine teslim edilecek hükümlü, artı-emeğe bağlıdır.

Ama bu artı-emek biçimi hükümlü emek, tüm toplumun üretken güçlerinin eksik gelişmesine ve emek yöntemlerinin kendilerinin hamlığına dayandığına göre doğal olarak doğrudan üreticinin toplam emeğinin, gelişmiş üretim biçimleri özellikle kapitalist üretim biçimi altında olduğundan nispeten çok daha küçük bir bölümünü emecektir. «Örneğin, toprak beyi için hükümlü emeğin başlangıçta haftada iki gün olduğunu kabul edelim. Bu haftada iki günlük hükümlü emek böylece saptanmıştır, töresel ya da yazılı yasa ile hukuken düzenlenen sabit bir büyüklüktür. Ama, doğrudan üreticinin kendisinin kullanımında olan haftanın geri kalan günlerinin üretkenliği, onun deneyi sırasında gelişmesi gereken değişken bir büyüklüktür. Tıpkı, edindiği yeni istekler gibi ve tıpkı ürünün piyasasının gelişmesinin ve işgücünün bu bölümünü kullanırken gösterdiği artan güvenin onu işgücünü daha büyük ölçüde kullanmaya özendireceği gibi» (Marks, Kapitalist Rant Üzerine s. 239)

Doğrudan üretici (feodal dönemde) işgücünün istihdamı sadece tarım alanıyla sınırlı değildir. Bu kırsal ev sanayini de içerir.

İşte feodal toplumda, serf durumundaki doğrudan üreticinin bu avantajlara sahip olması, ona servet biriktirebilme imkânını tanımaktadır. Bu durum giderek doğrudan üreticiler arasında sınıf farklılaşmalarını yaratır ve kapitalizmin tohumunu teşkil eder. Kapitalizm feodal toplumun bağrında filizlenir, görüşü bunu anlatmak istemektedir. Üreticiler, kapitalizmde, olduğu gibi tamamen üretim araçlarından arınmamışlardır. Dolayısıyla da serf durumundaki üreticilerin, feodalizmde giderek üretim araçlarına (toplumun evrimci gelişmesi içerisinde) sahip olma imkânları vardır.

Ürün-Rant

Emek-rantın, ürün-ranta dönüşmesi iktisadi açıdan toprak rantın

niteliğinde hiçbir değişikliğe yolaçmaz. Burada ele alınan biçimlerde toprak rantının niteliği rantın artı-değerin ya da artı-ürünün tek egemen ve normal biçimi olmasıdır.

Ürün-rant, ne ölçüde, egemen ve üst biçimde rant olursa olsun, kendinden önceki rantın kalıntılarını üzerinde taşır. Yani, toprak beyi ister özel kişi, isterse devlet olsun emek olarak angarya-emek (emek-rant) olarak ödenen rantın kalıntıları az çok buna eşlik eder. Ürün rant, doğrudan üretici için daha yüksek uygarlık aşaması (emek-rant dönemine göre) yani emeğin ve genel olarak toplumun daha yüksek bir gelişme düzeyini öngörür ve önceki biçimden, artı-emeğin doğal biçimiyle; dolayısıyla toprak beyinin ya da onun temsilcilerinin doğrudan gözetimi ve zorlaması altında harcamasının artık gerekli olmamasıyla ayrılır. Doğrudan üretici, doğrudan doğruya zorlamadan çok, koşulların itmesiyle kırbaçtan çok yasal yollarla bu emeği kendiliğinden harcamak üzere harekete geçirir.

Artık, üreticinin kendisi için emeğiyle, toprak beyi için emeği zaman ve yer açısından elle tutulur, gözle görülür biçimde ayrılmış değildir. Bu ilişkide, doğrudan üretici eskiden olduğu gibi bu emek zamanının bir parçasının başlangıçta hemen hemen tüm artı bölümünün karşılıksız olarak toprak beyine ait olmasına karşın, tüm emek zamanını kendi bildiğince kullanır. Şu farkla ki, toprak beyi artık bu artı-emeği doğal biçimiyle (angarya şeklinde) doğrudan doğruya almaz, bunun yerine içinde gerçekleştiği ürünlerin doğal biçimini alır.

Saf biçimiyle ürün-rant, daha yüksek ölçüde gelişmiş üretim biçimlerine ve üretim ilişkilerine de küçük parçalar halinde sürüklense de, varlığı için bir doğal ekonomiyi öngörür. Yani, ekonominin koşullarına, ya bütünüyle, ya da büyük bölümüyle, ekonominin kendisi tarafından üretilir. Başka bir deyişle, kapitalist üretim gibi genişleyerek yeniden bir üretimi öngörmez, doğal koşullara bağlı kalarak yeniden üretimi öngörür.

Dahası, bu kırsal ev sanayii ile tarımın birleşmesini de öngörür. Rantı oluşturan artı-ürün, bu birleşik, tarımsal ve sanayi aile emeğinin ürünüdür. Ürün-rant, ister gerçek toprak ürünü olarak ödensin, isterse sanayi ürünüyle birleşerek ödensin rant biçimindeki artı-emeği temsil eder. Ürün-rantda, kırsal ailenin tüm artı-emeğini tamamen tüketmesi hiç de gerekli değildir. Emek-ranta kıyasla, üretici, vazgeçilmez ihtiyaçlarını karşılayan emeğinin ürün için olduğu gibi ürünün kendisine ait olacak artı-emek için de (rantın dışında kalan artı-emekten bahsediyoruz) zaman kazanmak üzere daha fazla hareket alanına sahiptir. Gene bunun gibi bir biçim tek tek doğrudan üreticilerin iktisadi durumlarında daha büyük farklılıklara yol açacağıdır. En azından öyle bir farklılaşma olanağı doğrudan üretici için sırası gelince öteki e-

mekçileri doğrudan doğruya sömürme (hali-vakti yerinde olan köylüleri kastediyoruz) araçlarını elde edebilme olanağı mevcuttur. Ancak bu, ileriye dönük bir gelişmenin filizleri olduğu için saf biçimi ürün rantın incelenmesiyle yani, direkt olarak meseleyle o kadar alakalı değildir.

Köylü ailesinin pazarda ve üretimin hareketinden ve kendi alanı dışında kalan toplumun kesiminin tarihinden bağımsız olarak kendi kendini geçindirdiği hemen tam da kendine yeterliliği aracılığıyla, kısacası genel olarak doğal ekonominin niteliği sayesinde, bu biçim (yani ürün rant dönemindeki üretim biçimi) durağan toplumsal koşullarına temel sağlamaya çok uygundur. Burada, daha önceki emek-rant biçiminde olduğu gibi toprak-rantı, artı-değerin ve bunun için de artı-emeğin yani, doğrudan üreticinin bedava, dolayısıyla da zorlama artık karşısına eski acımasız biçiminde çıkmasa da aslında, yine zorlama altında (temel emek koşullarının toprağın sahibinin yararına sunduğu) tüm fazla emeğin normal biçimidir.

Burada kâr, (üreticinin elinde kalan artı emek) ürün-rant tarafından belirlenmesi sözkonusu olsa da, meseleyle çok az ilgisi vardır. Bu, kârın tersine, rantın sırtından büyür, doğal sınırını ürün-rantın büyüklüğü tayin eder. Burada emek koşullarının bizzat üretim araçlarının yeniden üretimini ciddi bir biçimde tehlikeye koyan boyutlara ulaşabilir, üretimin yayılmasını az çok olanaksız kılabilir. Ve doğrudan üreticileri geçim araçlarının fiziki asgari düzeyine indirebilir.

Para-Rant

Para rant ile (kapitalist üretim biçimine dayanan, ortalama kârın üstünde bir fazladan başka birşey olmayan sınai ve ticari toprak rantından ayrı olarak) burada, ürün-rantın biçimindeki salt bir değişiklikten doğan toprak rantını kastediyoruz. Tıpkı ürün-rantın emek-rantının bir değişmesinden başka birşey olmayışı gibi ürün rantının da para rantına dönüşmesi bir nitelik değişikliği değildir. Aynı şeyin biçimsel değişikliğidir. Burada, doğrudan üretici ürünün yerine onun fiyatını toprak beyine (ister devlet isterse özel kişi olsun) aktarır. Doğal biçimindeki ürünlerin bir fazlası yetmez. Burada artı-emek doğal ürün biçiminden para biçimine dönüşmüştür.

Doğrudan üretici, gene en azından geçim araçlarının büyük bölümünü kendisi üretmeye devam etse de bu ürünün belirli bir bölümünü şimdi metaya dönüştürmeli ve meta olarak üretmelidir. Çünkü ancak para rantını toprak beyine ödeyebilir. Böylece tüm üretimin biçiminin niteliği az çok değişir. Bağımsızlığını, toplumsal bağlantıdan kopukluğunu yitirir. Ve pazara tabi olmaya başlar.

Şimdi daha büyük ya da daha küçük para harcamalarını içeren

üretimin maliyeti oranında belirleyici hale gelir. Her durum ve koşulda gayri safi ürünün paraya çevrilecek bölümünü, bir yandan tekrar yeniden üretim araçları görevi, öte yandan doğrudan yaşam araçları görevi yapması gereken bölümün üstünde olan fazlası belirleyici bir rol kazanır. Başka bir deyişle gayri-safi ürünün meta olarak üretilen bölümü, (paraya dönüştürülen ürün) yeni üretim araçlarının ve yaşam araçlarının üstündeki fazlası artık üretimde belirleyici rol oynamaya, yani ürünün meta olarak üretilmesine dinamizm kazandırır. Ama, feodal rantın son biçimi olmasına rağmen para-rantın temelinde onun hareket noktasını oluşturan ürün ranttaki ile aynı kalır. Yani doğrudan üretici yine hiçbir karşılık almaksızın emek zamanının bir bölümünü paraya dönüştürerek artı-ürün olarak toprak beyine vermek zorundadır. Ve bu emeğin karşılığında hiçbir şey almamaktadır. Toprağın zilyeti yine doğrudan üreticiye aittir. Ama bunun yanı sıra tarım aletlerine ve her türlü taşınır eşyaya sahiptir. Yani bunların mülkiyeti doğrudan üreticiye aittir. Topraktan ayrı olan emek koşullarının sahipliği daha önceki rant biçimlerinde bile, önceden gerçekten, sonradan ayrıca hukuken doğrudan üreticinin mülkiyeti haline dönüşmüştür. Başka bir deyişle, doğrudan üretici toprağın dışındaki üretim araçlarına sahiptir. Bu para rant biçimi için daha geçerli hale gelir. Ve onun bir önkoşuludur.

Önce ara sıra sonra da az çok ulusal çapta ortaya çıkan ürün-rantın para ranta dönüşmesi, ticaretle, kent sanayisinde, genel olarak meta üretiminde ve dolayısıyla para dolaşımında önemli gelişmeleri öngörür. Ayrıca ürünler için bir piyasa fiyatı ve bunların kabaca değerlerine yaklaşan fiyatlarla satın alınmalarını varsayar.

Ürün-rantın para-rantına dönüşmesinin şartlarını sağlayan meta ekonomisinin, dolayısıyla para dolaşımının, ticaretin ve kent sanayisinin gelişmesidir. Çünkü, para rantın ödenebilmesi için para ekonomisinin doğması tek başına üreticinin bağımsızlığını yitirip pazara tabi olması ve toprak beyine para rantını ödeyebilmesi için bunun kıstaslarının oluşması gerekir. Şayet bu gelişmeler olmazsa, ürün-rant, pararanta dönüşemez. Çünkü bunu dönüştürecek üretim ilişkileri doğmamıştır.

Bunun dışında ayrıca, ürünler için bir piyasa fiyatı ve bunların kabaca değerlerine yaklaşan fiyatlarla satın alınmaları gereklidir. Daha önceki biçimlerde (emek-rant, ürün-rant biçiminde) böyle bir durum hiç de gerekli değildi. Çünkü toplumsal gelişme, rantın gerek emek-rant biçiminde, gerekse ürün-rant biçiminde elde edilmesini zorunlu kılıyordu. Kapitalist ekonominin ortaya çıktığı, doğal ekonominin parçalanmaya başladığı yerlerde kaçınılmaz olarak ürün-rant-, para-rantına dönüşür. Marks, bu gelişmenin 1850'ler sonrası Doğu Avrupa'da ortaya çıktığını örneklerle gösterir.

Toplumsal emeğin üretkenliğinde belirli bir gelişme olmaksızın para rantın ortaya çıkmasının ne kadar olanaksız olduğu anlaşılabilmektedir. Burada önemle üzerinde durulması gereken husus feodal toprak rantının en son biçimi olan para rantın ortaya çıkmasını sağlayan, ticaretin kent sanayisinin ve meta ekonomisinin gelişmiş olmasıdır. Toplumsal üretkenliğin belirli bir gelişme düzeyine yükselmesi ranttaki biçimsel değişiklikleri ortaya çıkarır.

Ürün ranttaki bu biçimsel değişiklik artı-değerin rantla özdeş olmasını ortadan kaldırmaz. Ödenmemiş emek, toprak rantının nihai biçimi olarak toprak beyine burada da ödenir. Ama bu aynı zamanda feodal rantın son biçimidir. Ve rantın saf biçimini teşkil etmez. Saf biçimdeki emek-rant ve ürün-rantta olduğu gibi buradaki rant da kârın üstünde bir fazlalığa tekabül etmez. Kâr, yine burada da rant tarafından sınırlanır. Rantın yüksek olması kârın az olmasını, rantın düşük olması kârın yüksek olmasını sağlar. Hemen hemen fazla emeğin ayrı bir bölümü olarak ortaya çıktığı ölçüde para rant, daha önceki biçimlerdeki rant gibi ancak para rantın temsil ettiği artı emeğin harcanmasından sonra kalan, ister kişinin kendisinin, isterse başkasının fazla emeğinin sömürülmesiyle ortaya çıksın, ilişki olarak gelişebilecek olan bu rüşeym halindeki kârın normal sınırını oluşturmaya devam eder. Eğer bu rantla birlikte herhangi bir kâr gerçekten doğacak olursa, o zaman bu kâr rantın sınırını oluşturmaz, tersine, rant kârın sınırıdır.

Para-rant, daha sonraki gelişmesinde, (örneğin, küçük köylü çiftçiler gibi) bütün ara biçimlerinden ayrı olarak ya toprağın köylülerin mülkü haline dönüşmesine ya da kapitalist biçime uygun düşen, yani, kapitalist kiracı çiftçinin ödediği ranta yolaçacaktır. Başka bir deyişle, çeşitli yollarla ya küçük çiftçi toprağın sahibi haline gelecek ve toprak sahibine rant ödemeyecek; veya, sermaye sahibi kapitalist kiracı çiftçi haline gelecek, toprak sahibine kapitalist rantı ödeyecektir. Para-rant, egemen olmasıyla toprak beyiyle toprağın bir kısmının tasarrufunu elinde tutan ve onu işleyen serfler arasındaki geleneksel ve göreneksel yasal ilişki zorunlu olarak (kapitalist gelişmenin zorunluluğu) müspet hukuk kurallarına uygun olarak sözleşme ile saptanmış saf bir para ilişkisine dönüşür. Böylece toprağı işlemekle uğraşan zilyet, gerçekte salt bir kiracı haline gelir. Bu dönüşüm, bir yandan, öteki genel üretim ilişkilerinin izin vermesi koşuluyla (pazar için meta ekonomisinin gelişmesi küçük üreticiler arasında rekabetin şiddetlenmesi vb.) eski köylü zilyetlerin gitgide daha çok mülksüzleştirilmesine ve bunların yerine kapitalist kiracıların konmasına hizmet eder. (Ve böylece toprak rantının niteliği değişir, artık toprak-rantı artı-emeğe özdeş değildir) Öte yandan eski zilyetin para karşılığında rant hükümlülüğünden kendini kurtarmasına ve işlediği toprağa tam olarak sahip olan

bağımsız bir köylüye dönüşmesine yolaçar. Yani köylülerin bir kısmı zenginleşir, toprağın mülkiyetini ve özgürlüğünü toprak beyinden satın alır. Böylece rantla hükümlü bağımlı çiftçi olmaktan çıkarak mülk sahibi bağımsız üreticiye dönüşür. Ayrıca bunun yanı sıra, ürün-rantın para rantına dönüşmesiyle kendilerini para karşılığı kiraya veren mülksüz gündelikçi sınıfın oluşumu kaçınılmaz olarak bunu izler. Hatta bu oluşum, para rantın ortaya çıkmasından önce, ortaya çıkar. Bunların doğuşu sırasında bu yeni sınıf (gündelikçi tarım işçileri) ancak arasıra ortaya çıktığı dönemlerde rant ödemelerine tabi daha refah içindeki köylüler arasında ücretli tarım emekçilerini kendi hesaplarına sömürme göreneği, zorunlu olarak gelişir. Tıpkı feodal dönemde hali vakti yerinde köylülerin kendilerine serf tutması gibi.

Bu yolla giderek belirli bir miktar servet biriktirenler gelecekteki kapitalistler haline dönüşme olanağını elde ederler. Böylece kendileri çalışan toprağın eski zilyetleri, kırın sınırları ötesinde kapitalist üretimin gelişmesiyle belirlenen kapitalist ilişkiler içerisine girerler ve kapitalist kiracılar olarak ortaya çıkıp toprak sahibi ile doğrudan üretici arasına girerek tarımdaki tüm ilişkileri değiştirerek yeni ilişkilerin doğmasını sağlarlar.

Para rant döneminde hali vakti yerinde olan köylüler özellikle elverişli koşulların yardımıyla çok hızlı boy atarlar. 16. yüzyılda paranın o dönemde değer kazanıp geleneksel kira sözleşmelerini altüst etmesi, toprak beylerinin zararına olarak bu sınıfın zenginleşmesine yol açtı. İngiltere'de olduğu gibi paranın değer kaybetmesi ve sözleşmelerin uzun süreli oluşu rantın küçülmesine, kârın fazlalaşmasına neden olmaktaydı. Bu durum çok ülkede de görüldü ve görülmektedir. Dahası, rantın, para-rant biçimine bürünür bürünmez ve böylece de rantı ödeyen köylü ile toprak beyi arasındaki ilişki sözleşme ile saptanan bir ilişki haline gelir gelmez, (bu ancak dünya piyasasının ticaret ve manifaktür nispeten yüksek belirli bir düzeye eriştiği zaman genel olarak mümkün olan bir gelişme) kapitalistlere toprak kiralamada kaçınılmaz olarak ortaya çıkar. Çünkü, zaten ürün-rantın para-ranta dönüşmesini belirleyen ticaretin ve kent sanayinin gelişmesidir. Dolayısıyla bu gelişme sonuçta kapitalist kiracının ortaya çıkmasını kaçınılmaz kılar.

Sonuçta, kırın dışında gelişme gösteren kapitalizm, kırsal alanları da içine alır. Ve giderek tarımı da sanayileşmeye sürükler. Artık tarım işletmeleri birer sanayi işletmelerine dönüşerek salt bir meta üreten yerler haline gelir. Artı-değeri mal etmenin aracı olarak toprağın yerini sermaye alır.

Kapitalist kiracı, çiftçi ile toprak beyinin arasına girdiği zaman eski kırsal üretim biçiminden doğan tüm ilişkiler parçalanır. Artık toprağın işlenmesinde tayin edici olan sermayedir. Tüm ilişkiler sermayenin özelliğine göre oluşur.

Kapitalist çiftçi (sermaye sahibi), tarım emekçilerinin gerçek kumandanıdır, ve onların artı-emeğini gerçekten gaspeden haline gelir. Toprak beyi (toprağın sahibi) yalnızca kapitalist kiracı ile doğrudan bir ilişki kurar ve sadece para ve sözleşme ilişkisini sürdürür. Artık artı emeğe elkoymada toprak mülkiyeti belirleyici olmaktan çıkar ve dolayısıyla doğrudan üreticiyle toprak beyi arasındaki bağımlılık ilişkisi sona erer. Böylece rantın niteliğindeki değişiklik doğrudan doğruya artı-emeğe elkoymada iktisadi zorun dışında başka bir zora ihtiyaç duyulmamasını doğurur. Emek-rant, ürün-rant, para-rantta olduğu gibi yalnızca gerçekte ve rastlantısal rant olarak değil, normal olarak tam egemen olan biçimine dönüşür. Rant, artı-değerin ve artı-emeğin normal biçimi olmaktan çıkıp salt, bu artı-emeğin onun, sömürücü kapitalist tarafından kâr biçiminde mal edilen bölümünün içindeki bir fazlası durumuna düşer. Tıpkı toplam, artı-emeğin kârın ve kârın üstündeki fazlanın doğrudan doğruya kapitalist tarafından çekilip alınması, toplam artı-ürün biçiminde toplanması ve paraya dönüşmesi gibi (yani yalnızca tarımda değil genel olarak kapitalizm için geçerli olan bir işlev). Yalnızca tarım emekçisinden doğrudan sömürü ile sermayesi aracılığıyla çekip aldığı bu artı-değerin fazla bölümüdür ki, rant olarak toprak beyine aktarılır. İşte kapitalist toprak rantı budur.

Bu sonuncuya (yani toprak beyine aktarılan rant) ne kadar çok, ya da ne kadar az aktarıldığı, ortalama olarak tarım dışı üretim alanlarındaki sermayenin gerçekleştirdiği ortalama kâr tarafından ve bu ortalama kârın düzenlediği tarım dışı üretim fiyatları tarafından konulan sınırlara bağlıdır. Şimdi rant, artı-değerin ve artı-emeğin normal bir biçimi olmaktan çıkıp artı-emeğin sermaye tarafından kendisinin meşru ve normal payı olarak (ortalama kâra düşen pay) istenen bölümünün üstünde ve bu özel üretim alanına, yani tarımsal üretim alanına özgü bir fazlaya dönüşmüştür. Şimdi rant yerine kâr artı-değerin normal biçimi olmuştur. Kârın üstündeki fazlalık belirttiğimiz gibi toprak rantını oluşturmaktadır. Rant, genel olarak artı-değerin değil, yalnızca onun (yani artı-değerin) kollarından biri olan özel koşullar (tarımın özgül yapısından ötürü) altında bağımsız bir biçime bürünen artı-kârın bir biçimi olarak varlığını sürdürür.

Tarım alanındaki üretim biçiminde meydana gelen bu değişiklik, kapitalist kiracı çiftçi için tarımsal ürünlerin meta olarak üretilmesinin normal olması ve eskiden (kapitalizm öncesi) yalnızca yaşam araçlarının üstündeki fazla metaya dönüştürülürken, şimdi ürünlerin ancak önemsiz bir bölümü geçim araçları olarak çiftçi tarafından doğrudan doğruya kullanılması sözkonusudur.

Şimdi tarımsal emeği bile doğrudan egemenliği ve üretkenliği altına sokan artık toprak değil sermayedir. Sermayenin üretimi, metanın

üretilmesi için harekete sokan tarımsal alandaki bu şekilde bir gelişme salt kapitalist ilişkilerin varlığına tekabül eder. Dolayısıyla da topraktaki üretim ilişkileri değişmiş olur.

Kapitalist ekonominin gelişmesiyle ortaya çıkan ortalama kâr ve onları düzenleyen üretim fiyatı kırın dışındaki kent ticareti ve manifaktür ilişkileri içerisinde oluşur.

Para rantın egemen rant biçiminde oluştuğu yerlerde, rantı ödeyen köylünün kârı, eşitleyici bir etken olarak, ortalama kâra ve onun düzenlediği üretim fiyatlarına dahil değildir. Çünkü, köylünün toprak beyiyle olan ilişkisi, kapitalist ilişki değildir. Kâr ettiği ölçüde, yani ya kendi emeğiyle ya da başka insanların emeğini sömürerek gerekli yaşam araçlarının bir fazla (rantın dışında) gerçekleştiği ölçüde, bu, normal ilişkinin arkasında yapılır (yani, toprak beyine ödenen artı-emekle özdeş olan rantın arkasında yapılır). Öteki koşullar eşit olmak şartıyla bu kârın büyüklüğü rantı belirlemez. Tersine, kâr, onun sınırı (rantın sınırı) olarak belirlenir. Böyle olduğu için ortaçağdaki yüksek oranı, tümüyle ücretlere yatırılan değişen parçanın (gerekli geçim maddelerinin miktarı) egemen olduğu düşük sermaye bileşimi yüzünden değildi. Topraktaki dolandırıcılık, toprak beyinin rantının ve onun vasallarının gelirinin bir bölümünün mal edilmesi yüzündendir. Ortaçağlarda feodalizm istisnai kentsel gelişmeyle çökmediği her yerde kır, kenti politik açıdan sömürüyorsa, öte yandan kent, tekel fiyatları, vergi sistemi, lonca örgütü ve doğrudan ticari hilekârlığı ve tefecilik aracılığıyla her yerde ve istisnasız olarak toprağı ekonomik açıdan sömürür.

Kapitalist çiftçiye, toprak beyiyle sözleşmesinde kılavuzluk eden genel kâr oranı rant dahil edilmeden ve bu nedenle tarımsal üretimde düzenleyici bir rol alır almaz bu fazlayı hazır olarak bulur ve toprak beyine öder.

Kapitalist toprak rantının ortalama kârın üstünde bir fazla olması, bunun açıklanması, feodal toprak rantındaki dönüşümü ifade eden geleneksel yollarla izah edilemez. Kapitalist rantın ilk olarak ortaya çıktığı tarihsel koşullar ne olursa olsun bu rant kök salar salmaz, ancak daha önce açıkladığımız modern koşullar altında varolabilir. Şunu hemen belirtelim ki, sermayenin, tarımda bağımsız ve önde giden bir güç olarak ortaya çıkışı birden ve genel olarak değil, tedricen ve tarımdaki belli üretim dallarında gerçekleşir. Tarımdaki bu gelişmeyi tayin eden kent nüfusunun artışı, sanayileşmenin hızlanması, tarım ürünlerini metaya dönüştürecek olan talebin artışıdır. Bunlar tarım ürünlerinin meta olarak üretilmesini zorunlu kılar.

Sonuç olarak ürün-rantın para-rantına dönüşmesinde şunu belirtmek gerekir ki, bu gelişme neticesinde toprak da satılabilir bir meta haline dönüşür.

Feodal para-rantından kapitalist tarım çiftçisinin ortaya çıkışını açıklamış bulunuyoruz. Ve yine kapitalist ekonominin doğuşunu ve gelişmesini sağlayan feodal toplumdaki bağımlı köylülerin olduğunu da ayrıca açıkladık. Feodal ekonominin artı emeği rant olarak toprak beyi tarafından elde edilmesine rağmen artı emeğin bir kısmı rant tarafından sınırlanmak şartıyle kâr olarak doğrudan üreticinin eline de geçer. Doğrudan üreticinin gereksinmelerinin üzerindeki bu artı, onun giderek zenginleşmesine ve köylülük içerisinde sınıf farklılaşmasının keskinleşmesine yolaçar. Bu durum da emek-rant döneminden itibaren başlar, emek rant döneminde daha az olmak üzere ürün-rant ve para-rant dönemlerinde daha da belirginleşir. Burada, önemle üzerinde durulması gereken, kapitalist birikimi ilkönce sağlayanın ticari ilişkiler olduğudur. Ticaret ise, doğrudan üreticilerin artı-ürünün kendilerine kalan kısmını metaya dönüştürmesiyle gelişmekte ve ortaya çıkmaktadır.

Demek ki, kapitalizmin ortaya çıkışının temel kaynağı küçük üretimdir. Sermaye bu temelde oluşmuştur. Başka bir şekilde izah edersek, sermaye, feodal beyin elkoyduğu artı-emeğin biçimsel dönüşümü sonucunda ve kendi iç başkalaşımıyla teşekkül etmemiştir. Durum bu olduğuna göre, hiçbir şekilde feodal büyük işletmelerin kendi iç başkalaşımlarıyla kapitalist gelişmenin içerisine sürüklenmeleri onların tarımdaki kapitalist gelişmenin öncüleri olduğunu ne gösterir, ne de bu topraklarda feodal üretim ilişkilerinin tümden tasfiye edildiği ortaya çıkar. Feodal toprak beyleri elde ettikleri rantı tamamen bir asalak olarak kendisi ve maiyetine harcar. Bunların metaya dönüştürülmesi sözkonusu değildir. Ta ki, ülke çapında gelişen kapitalist ilişkilerin bunları meta ilişkileri içersine girmelerini zorlayana kadar...

Toprak beyleri rantiyeci ve asalak bir sınıftır. Toplumdaki üretkenliğe en küçük bir katkıları olmamıştır. Üretimin bunlar kanalıyla çeşitli dönüşümlere uğraması sözkonusu değildir.

Sermayenin teşekkül edişi feodal toprak rantının başkalaşımıyla oluşmadığı gibi, kapitalist toprak rantı da feodal toprak rantının bir iç başkalaşımı sonucu doğmaz. Dolayısıyla yukarda da belirttiğimiz gibi, iki rant arasında nitelik farkı vardır. Kapitalist rant doğar doğmaz feodal rant da sona erer ve artı-değerle özdeş olması biter.

Feodal toprak beyine bağımlı küçük-üretici, salt tarım üreticisi değildir. Feodal ekonominin özelliklerinden ötürü tarım ve sanayi içiçe bir şekilde varlıklarını sürdürürler. Dolayısıyla da toprak beyinin el koyduğu rant, sadece tarım ürünlerinden oluşmaz, sanayi ürünlerini de içine alır.

Küçük üreticiler sadece tarım üreticileri olmadığı için giderek iş-

bölümünün gelişmesi sonucu imalatçı üretici haline gelebilmiştir.

Genel olarak feodalizmle kapitalizm arasındaki mücadele küçük üreticilerle feodal beyler arasında cereyan eder. Bu çelişmenin ekonomik temeli ise, toprak beyinin küçük üreticilerin üzerinde elde ettiği rant biçimindeki artı-üründür. Doğrudan üreticinin artı-emeğinin bir kısmını kendine mal etmeye çalışması, feodal toprak ağalarına karşı mücadelenin kıvılcımlarını belirler. Bu mücadele devamlı, rantı ödememe ve artı-ürüne elkoymak için başvurulan iktisadi zor dışı zoru ortadan kaldırmaya yönelir. Bunların elde edilebilmesinin esas noktasını da köylülüğün toprak sahibi olması oluşturur. Şunu hemen belirtelim ki, toprak beyinin köylülüğün üzerinde rant elde edebilmesi için iktisadi baskı dışı baskıya ihtiyacı vardır. Çünkü feodal toplumun yapısı gereği, üreticiler kendi ihtiyaçları için üretimde bulunabilirler ve iktisadi zorunluluktan ötürü emeklerini kimseye kiralamaya ihtiyaç duymazlar. Böyle bir ortamda toprak beyi ancak köylüleri zorla çalıştırarak onları sömürebilir. İşte köylülük, bu zora karşı mücadeleyi baş görev edinir.

Yukarıda sayfalarda feodal sömürünün tarihi süreci içerisinde aldığı çeşitli biçimleri izah ettik. Görüldüğü gibi, küçük üreticiler emek-rant dönemine göre, ürün-rant döneminde ürün rant dönemine göre de para-rant döneminde emek koşullarını daha serbestçe tesbit edebiliyor. Bu koşullarda gerek kendi emeğini gerekse başkasının emeğini sömürerek gereksinmelerinin üzerinde ve toprak ağasına ödediği rantın dışında, bir artı kâr elde edebilmekteydi. Para-rant dönemindeyse bu durum oldukça gelişerek yerini kapitalist kiracıya bırakır. Kapitalist gelişmenin bu biçiminin dışında diğer üzerinde ısrarla durulan feodal büyük tarım işletmelerinin kapitalist işletmeler haline gelmesinin üzerinde önemle durmaya çalışacağız.

Feodal Büyük Tarım İşletmelerinin Meta Ekonomik İlişkileri İçerisine Girmeleri ve Toprak Mülkiyetiyle Sermaye Arasındaki Çelişki

Sanayideki kapitalist gelişmenin, tarımdaki kapitalist gelişmeyi harekete geçirdiğini görmüş bulunuyoruz. Şimdi sadece feodal büyük toprak mülkiyetinin tarımdaki kapitalist gelişmeye paralel olarak ne gibi değişmelere uğradığını açıklamaya çalışacağız.

Tarımdaki üretimin pazar için üretilebilmesi için tarım işletmelerinin de sanayi işletmeleri gibi faaliyet göstermesi gerekir. Tarım dışında oluşan sermayenin tarım alanına doğru yayılması bu şekildeki tarım işletmelerinin ortaya çıkmasının nedenini oluşturur. En saf biçimi ile kapitalist tarım, kapitalist kiracıların şahsında kendini gösterir. Başka bir deyişle toprak mülkiyetine sahip olmama tarımda kapitalist gelişmenin hızlanmasına sebep olur ve sermayenin tarıma daha derinleme-

sine girmesinin ortamını yaratır. İşte bu sebeplerden ötürü büyük toprak sahipliği ile sermaye arasında çelişki vardır. Bu çelişkiden dolayı toprak sahibi ile kapitalist kiracı arasındaki ilişki çoğu ülkede çatışmalara dönüşür.

Büyük toprak mülk sahibi ile kapitalist çiftçi arasındaki ilişkiyle feodal kiracıyla büyük toprak sahibi arasındaki ilişki arasında nitelik farkı vardır. Artık büyük toprak sahibiyle doğrudan üretici arasında direkt bir bağlantı yoktur. Araya kapitalist kiracı girmiştir. Dolayısıyla da üretimi harekete geçiren toprak mülkiyeti değil, sermayedir. Toprak mülkiyeti sermayenin daha fazla yayılmasının önüne engel olarak çıkar.

Kapitalist kiracının ortaya çıkması büyük ölçekli makinalı sanayinin ortaya çıkmasına dayanır. Geniş ölçekli makinalı tarım işletmeleri ancak, kırın dışındaki makina sanayinin gelişmesiyle ortaya çıkar.

Bununla birlikte toprak mülkiyeti sermayenin, dolayısıyla sanayinin toprağa girmesinin önünde bir engeldir. Kapitalist kiracının saf kapitalist tarım işletmelerini oluşturmasına toprak sahibi engel olur. Çünkü, toprak sahibine verilen rant sermayeye dönüştüğü oranda tarım alanına yatırılan sermayenin giderek yoğunlaşacağı bir gerçektir. İkincisi, toprak sahibine giden rant, artı-değer sömürüsünün bir çeşidini teşkil eder. Artı-değer sömürüsünü azaltmak için işçilerin verdiği mücadele kapitalist kiracının kârından azalmalara neden olur. Bununla birlikte, toprak sahibinin durmadan toprak kiralarını artırması sermayenin daha güçlü olarak toprağa girmesini önleyerek, sabit sermaye yatırımlarının yoğunlaştırılmasına engel teşkil eder.

Oysa, tarım burjuvazisi, toprak sahibine ödediği rantı, tarımın özgül şartlarından ötürü (toprağın verimliliği, pazara yakın olması vs.) hazır bulur. Tarım ürünlerinin üretim fiyatlarının teşekkül etmesiyle sanayi ürünlerinin üretim fiyatlarının teşekkül etmesi arasında farklılıklar vardır. Sanayi ürünlerinin üretim fiyatlarını belirleyen ürünleri daha düşük maliyetle elde edilmesi olduğu halde tarım ürünlerinin fiyatlarının belirlenmesinde toprağın verimliliği ve pazara yakın olması belirleyici rol oynar. İşte bu sebeplerden tarıma yatırılan sermayenin bileşimi düşüktür. Yani, sabit sermaye yatırımları sanayiye göre daha az, değişken sermaye yatırımları ise daha fazladır. Dolayısıyla bu da tarımda ortalama kârın üzerinde bir ek k ârın doğmasına neden olur. İşte kapitalist kiracı toprak sahibine rant olarak bu fazlalığı verir. Ama bu fazlalığı yaratan tarım işçileridir. Onların artı-değer sömürüsünün yoğunluğu son tahlilde toprak sahibine verilen rantı da oluşturur.

Tarımda saf kapitalist işletmelerin gelişebilmesi toprak mülkiyetinin ortadan kaldırılmasına ve toprakların millileştirilmesine bağlıdır. Durumun böyle olmasına rağmen özel mülkiyet sahibi burjuvazi, bu-

na yanaşmadığı gibi aynı zamanda giderek kendisi de toprak sahibi olur. Ve toprak rantına elkoyar.

Büyük Feodal Toprakların Kapitalist İşletmeler Haline Dönüşmesi

Feodal parçalanmayla birlikte, feodal topraklarda çalışan bağımlı köylüler, bu hükümlülüklerden kurtularak toprağın zilyeti olmaktan çıkıp toprak parçalarına sahip olurlar ve bağımsız üreticiler haline gelirler. Bu, ya radikal bir şekilde büyük toprak sahiplerinin topraklarına el koyup bağımlı köylülere dağıtılması şeklinde olur veya feodal sömürünün para-rant biçimine bürünmesiyle birlikte giderek zenginleşen üreticilerin toprak sahibinden toprağın mülkiyetinin satın alınmasıyla olur.

Bununla birlikte toprak parçalarının yer bakımından büyük toprak sahibiyle serfler arasında ayrı olması feodal parçalanma dönemlerinde genellikle feodallerin büyük toprakları (şayet elkoyulup köylüye dağıtılmamışsa) topraklar ellerinde kalır. Büyük toprak sahipleri bu durumda ya topraklarını kapitalist çiftçilere kiraya verir veya bunları kapitalist işletmeler haline dönüştürerek, burada üretilen ürünleri meta haline dönüştürür. Bizim üzerinde duracağımız bu ikinci durumdur.

Tarımda kapitalist gelişmenin başlamasıyla malikane topraklarının yarı kapitalist ilişkiler haline gelmesi genellikle emek-rantın hüküm sürdüğü yerler tarafından belirlenmektedir. Bu biçimdeki tarım işletmeleri giderek emek hizmeti biçimindeki emeğin gaspı biçimine bürünüp kapitalist işletmeler haline dönüşebiliyorlar.

Feodalizmin köylülük üzerinde kurduğu ekonomi dışı baskının kapitalizmin gelişmesi ve feodalizme karşı mücadeleyle ortadan kalkması, köylülüğün artık zorla malikane topraklarında çalışmasını sağlayamıyordu. Bu durum toprak sahibini başka yollarla işgücü bulmaya sevketmekteydi. Aynı zamanda toprak sahibi rant elde eden bir sömürücü olarak değil, sermaye sahibi ve kâr elde eden bir sömürücü sıfatıyla çalıştığı oranda sömürücü olma vasfını koruyabilirdi. Bu da ancak ürünlerin meta olarak üretilmesiyle elde edilecek birşeydir.

Herşeye rağmen bu eski feodal toprakların kapitalist işletmeler haline gelmesi bunların tamamen feodal ilişkilerden kurtulduğunu göstermez ve göstermemiştir. Bu topraklarda şu veya bu biçimde serflik ilişkileri yaşamına devam etmiştir. Her ne kadar eskiden olduğu gibi tek başına toprak mülkiyeti işgücünü harekete geçirmekte yetersiz kalmış olmasına rağmen, yine işgücünü esas olarak harekete geçiren toprak mülkiyetidir. Dolayısıyla bu topraklarda serflik ilişkileri köylülüğün toprak sahibine bağımlılığı ve iktisadi zor dışı zorun yaşaması devam eder. Bu topraklarda ürünlerin meta şeklinde üretilmesi ve makinelerin kullanılması sermaye yatırımlarına girişilmesi bunların tamamen feodal sömürü ilişkilerinden arındığının göstergesini teşkil etmez.

Gelişmiş bir sanayinin temelleri üzerinde bu büyük ölçekli tarım işletmelerinin ortaya çıkmış olması feodal sömürü ilişkilerinin tümüyle tasfiyesinin nedenini teşkil etmez.

Bu topraklarda feodal üretim ilişkileriyle kapitalist üretim ilişkileri içiçe bulunur. Bazen buralarda kapitalist üretim ilişkileri ağır basar, bazen de feodal üretim ilişkileri.

Bu gibi tarım işletmeleri tarım sektörünün en geri ve feodal üretim ilişkilerinin en güçlü olduğu yerleri oluştururlar. Bunun için de, serflik ilişkilerinin kalıntıları bu işletmelerde varlıklarını sürdürürler. Bir yandan kapitalist işletme haline gelip makine sanayi üretimine girmelerine rağmen, diğer yandan serfliğin kalıntılarını bağrında taşır.

Şimdi bu topraklarda serflik kalıntılarının biçimlerinin neler olduğunu, kapitalist işletmeler haline geldikleri halde (tabi ki kapitalist ilişkilerin ağır bastığı yerleri kastediyoruz) işgücünün özgür işçi emeği şeklinde değil de, serflik ilişkileri şeklinde kurulması sözkonusudur. Bu tip topraklarda doğrudan üretici toprak sahibine direkt bağlantılıdır. Buradaki artı-emek, rant ve kâr biçiminde ve birbirlerinden ayrılmamak üzere toprak beyinin cebine girer. Buradaki üreticiler, üretim araçlarından tamamen kopmuşlardır. Tüm üretim aletlerinin sahibi toprak beyidir (toprağın mülkiyetiyle birlikte) feodal toplumda köylüler toprağın zilyeti ve diğer üretim aletlerinin ise sahibi durumundaydı. Artık buradaki köylüler tamamen toprağın dışındaki diğer üretim aletlerinden de arınmışlardır. Bu yanlarıyla tamamen bir proletaryaya dönüşmüşlerdir. Ama diğer yandan feodal bağımlılık ilişkileri şu veya bu şekilde devam ettiği için de serflik durumları devam eder. Dolayısıyla da yarı-serf durumuna gelmişlerdir.

Yarı-serf durumundaki emekçilere, serflere göre emeklerinin karşılığı ya ürün olarak ya da para olarak ödeme yapılır. Bu şekilde doğrudan üreticilerin emeğini sömüren toprak beyin kendisi de bağımsız bir kapitalist çiftçi haline gelmiş olmaktadır.

Toprak beyi üretim aletlerinin sahibidir ve artık üretimin öğeleri arasına girer. Emekçilerin karşısına feodal burjuva olarak çıkar. Tüm artı-emeğe rant ve kâr biçiminde el koyan kişi tek ve aynıdır. Burada rantla kâr artık birbirinden ayrılmaz, aksine, çatışır. Dolayısıyla da artı-değerin feodal ve kapitalist biçimleri içiçe girer ve aynı kişinin elinde toplanır. Oysa, gerek kapitalist kiracının durumunda gerekse feodal bağımlılıkla hükümlü serf durumundaki küçük köylülükte de kâr ve rant birbirinden ayrılır.

Burada rant ve kârın artı-ürün biçiminde birarada bulunması emekçiyi toprağa bağımlı ve aynı zamanda köleci ilişkilerin orjinal bir biçimi ile başbaşa bırakır.

Amerika'da plantasyonlarda görülen köleci ilişkiler bu feodal ve

kapitalist ilişkileri bağrında taşıyan işletmelerde de görülür. Bu sömürü biçiminin adına ne denilirse denilsin toprak beyinin geliri, onun mal edindiği mevcut artı-ürün, burada normal ve egemen biçimdedir. Bunların tümü ödenmemiş emeğe tekabül eder. Ve artı-ürünün bütünü doğrudan doğruya toprak sahibi tarafından mal edilir. Bunun yanısıra artı-emeğin mal edilmesinin temelini sermaye değil, toprak mülkiyeti oluşturur. Dolayısıyla da gerekli emeğin üzerinde feodalizmde olduğu gibi bir artı-emeğin emekçi tarafından mal edilebilmesinin imkânı yoktur.

Bu tip topraklarda kiralanan emek, çeşitli biçimler alır. Genel olarak kapitalist ilişkilerin ağır bastığı topraklarda emekçilere yapılan ödemelerin çeşitleri şunlardır:

a) Toprak sahibi tarafından verilen bir parça toprak karşılığında zorunlu çalışma biçimi. Bu emek-rant dönemindeki sömürü biçimine benzemektedir. Ve onun bir kalıntısıdır. Emek-rantın saf biçiminden farklılığı üreticinin kendine ait aletlerinin olmaması, toprak sahibinin üretim aletlerine sahip olması ve bu işletmelerde ürünlerin meta olarak üretilmesi.

b) Toprak sahibinin elindeki otlaklardan yararlanmak biçiminde bu topraklarda da çalışma biçimi bu iki biçim arasında yer alan angarya sisteminin bir benzeridir.

c) Yarıcılık usulüyle çalışma. Burada yine toprak sahibi üretim aletlerinin sahibidir. Feodal ürün-rantla ayrılığı küçük-üreticilerin üretim aletlerine sahip olmamasıdır. Ama buna rağmen emek koşullarını istediği şekilde kullanabilmesidir. Tabi ki bu topraklarda da üretim meta için üretilir.

d) Pazar için üretim yapan kapitalist ilişkiler içerisine giren feodal toprak işletmelerinin en yaygın biçimi emekçiye önceden para ve ürün ödemeleri yaptırılarak borçlandırmak ve bu borç karşılığında çalışmaya zorlamaktır. İşgücünün temin edilmesinde bu tip ödeme şekillerinin ortaya çıkmasını belirleyen toprak mülkiyetidir.

Bu tip topraklarda gelişen kapitalist ilişkiler, önceden işgücünü kiralayarak emekçileri borçlandırması aynı zamanda tefeci ilişkileri de bağrında taşır. Lenin, yukarda izah ettiğimiz çalışma biçimlerine emek hizmeti ismini vermektedir.

Bu tip kapitalist büyük ölçekli tarım işletmelerinde, emekçiler üzerindeki iktisadi baskı dışı baskı devam eder. Bu toprak, sahibiyle tarım emekçisi arasındaki bağımlılık ilişkisinin sürmesi demektir. Yasal veya deneysel yollarla tarım emekçileri çalışmaya zorlanmaktadır. Örneğin, önceden, emekçilere ürün veya para ödemeleriyle yapılan borçlandırmalar karşılığında emekçiler zorla çalışmaya itilir. İşgücünün meta haline geldiği kapitalist ilişkilerde ise, ekonomik zorunluluk dışında

herhangi bir zor veya baskı emekçiyi çalışmaya zorlamaz. Kapitalizm şartlarında emekçiler ya işgüçlerini meta haline getirmek zorundadır veya da aç kalır. Doğal olarak bu durum emekçileri çalışmaya iter. Oysa bu işletmelerde işgücünün harekete geçirilmesi bu şekilde değildir. Önceden borçlandırılan emekçinin, işgücünü özgür bir şekilde toprak sahibine satması sözkonusu değildir ve imkânı da yoktur.

Buradaki artı-emeğin tümüne toprak sahibi çeşitli araçlarla elkoyar. Ve işgücünü harekete geçiren yine toprak mülkiyetidir. Sermayenin tarım alanına girmiş olmasına rağmen halihazırda işgücünün sömürülmesinin aracı haline gelmemiştir. Bunun yanısıra işgücünü önceden kiralatan emekçi, tam bir serf durumunda da değildir. Çünkü bir kere üretim araçlarından tümüyle arınmıştır. Emek-rant sömürü biçiminde olduğu gibi artı-emeğin hiç karşılığını almaması sözkonusu değildir. Çok düşük miktarda da olsa, zorunlu ihtiyaçlarını temin için gerekli emeğinin karşılığını iş sahibinden ödeme olarak alabilmektedir. Çok ilkel bir yaşam içerisinde bulunan bu emekçilerin feodal bağımlılık ilişkileriyle işgüçleri çok ucuza gider. Artı-emek gerekli emeğe nazaran oldukça yüksektir. Ve artı-emeğin en küçük bir kısmı dahi emekçiye gitmez. Bu şekildeki yarı-feodal özellikleri bağrında taşıyan kapitalist işletmelerde çalışan emekçiler yarı-serf durumundadır.

Toprak sahiplerinin direkt çiftçi olduğu bu tip malikane işletmelerinin diğer bir ismi de junker tipi işletmelerdir. Bu büyük ölçekli tarım işletmeleri büyük ölçekli sanayi işletmeleri gibi işlev görür. Bu işletmeler doğrudan doğruya pazar için üretim yapar ve gerçekleştirilmeye çalışılan tüm ürünler piyasaya sürülecek meta şeklindedir. Toprak sahibi kapitalist müteşebbüs gibi sermaye yatırımlarına girişir, meta ekonomisinin sermaye yatırımları olmadan oluşabilmesi sözkonusu değildir. Toprak, ilkel üretim araçlarıyla değil, en gelişmiş makinelerle işletilir. Özet olarak bu tip tarım işletmeleri sanayileşmiştir. Ve teknik tarım ensantif işletmeleri şeklinde işletilir. Kapitalizmin rekabet kanunları bu işletmeleri de içine alır. Büyük ölçekli bu tarım işletmeleri sanayide olduğu gibi küçük ölçekli tarım işletmeleri üzerinde üstünlük sağlar ve bunlarla girilen rekabette küçük ölçekli tarım işletmelerinin pazardan silinmesine sebep olur.

Revizyonizm ve oportünizm tarımda feodal üretim ilişkilerinin tümünün tasfiyesi meselesinde hep büyük işletmelerdeki kapitalist özellikleri öne çıkarırlar. Bu junker tipi dediğimiz büyük ölçekli tarım işletmelerinin ürünleri meta olarak üretmesi ve tarıma makinayı sokmaları devamlı öne sürülerek bu işletmelerde artık feodal üretim ilişkilerinin bulunmadığı sözde kanıtlanmaya yeltenilir. Bunun yanı sıra nedense buralardaki işgücünün ne şekilde harekete geçirildiği gözönüne alınmaz. Bu topraklarda özgür bir emekçinin işgücünü meta olarak sat-

ması genellikle istisnai bir durumdur. Dolayısıyla artı emeği gaspedenlerle gaspedilenler arasındaki ilişki salt bir kapitalist ilişki değildir. Çünkü bu topraklar eski feodal malikanelerdir. İşgücünün harekete geçirilmesi feodal tarzdadır. Sömürünün bu biçimi bu toprakların kapitalist işletmeler haline gelmesiyle başkalaşım geçirse dahi esası aynı kalır. Fakat feodalizmin bağrından çıkan kapitalist kiracı için böyle bir ilişkilerin temelleri üzerinde kapitalist ilişkiler içersine girmesi sözkonusu değildir. Çünkü o, kapitalizmin tarımda gelişmesiyle yeni bir üretim ilişkisi olarak ortaya çıkar. Ve özgür emekçinin işgücünü harekete geçirir. Buralarda feodal üretimin iç başkalaşımıyla kapitalist ilişkilere girmek sözkonusu değildir. Bunun için bu tip kapitalist çiftçiler işgücünü meta olarak satın alma ilişkisine girmekten başka bir yol tutamazlar. Toprak sahibinin doğrudan çiftçi haline geldiği büyük ölçekli malikane işletmelerinde bu anlattıklarımız sözkonusu olamıyor. Dolayısıyla buralar tarımın en geri üretim ilişkilerini bağrında taşıyan işletmeler olarak kalıyor. Bunun için salt bu işletmelerin kapitalist tarzda işletilmesine bakılarak tamamen feodalizmden arındığı söylenemez ve tespit edilemez. Feodal üretim ilişkilerinin tümünün tasfiyesi serflik ilişkilerinin tümüyle tasfiyesine, yarı-bağımlı emekçilerin yerini işgücünü özgürce satabilen emekçilerin almasına bağlıdır. Oysa bu topraklarda artı emeğin elde edilmesini belirleyen yine büyük toprak mülkiyeti ve onun yarattığı kişisel bağımlılıktır.

Üretim biçim değiştirdiği halde, emekçilerle toprak sahibi arasındaki ilişki salt bir kapitalist ilişki haline gelmeyebilir ve bu ilişkinin varlığı kapitalist üretim biçiminin gerçekleşmesine halel getirmez. Veya başka bir deyişle, yarı-serflik ilişkilerinin bulunması kapitalist tarzda üretimin elde edilmesine engel değildir. Aksine işgücünün daha ucuza elde edilmesinin sebebini oluşturur.

Bu tip büyük ölçekli kapitalist tarım işletmelerinde yarı-serflik ilişkilerinin tümünün yokolması, ya bu toprakların devrimci bir tarzda yoksul köylüye dağıtılarak veya kapitalizmin sanayileşmesi evrimci bir gelişme sonucunda kentleşmenin yoğunlaşması, yarı-serf durumundaki yoksul köylülüğün buraları terkederek işgücünü özgürce satabilecek yerlere göç etmesine bağlıdır. Bu son durumu biraz açarsak kırsal nüfusun sanayileşen yerlere göre yani şehirlere göre, oldukça düşmesi ve tarımda bağımlılık ilişkileriyle işgücünün elde edilemez duruma gelmesi toprak sahiplerini salt işçi çalıştırmaya iter. Dolayısıyla aylık, haftalık, günlük işgücünü meta olarak satın almak zorunda kalır. Köylük yerlerdeki nüfusun azalması, toprak beyinin önceden çeşitli ödemelerle emekçileri borçlandırabilme imkânını da yok eder. Bu şekildeki bir kapitalist gelişme oldukça zor ve uzun süre alır. Böyle bir gelişmenin önüne

junkerler devamlı engel çıkarır. Çeşitli siyasal baskılarla tarım emekçilerinin kırı terketmesini önlemeye çalışırlar. Ülke, bu durumda gelişmiş sanayi ülkesi haline dönüşmesine rağmen topraktaki yarı-serflik ilişkileri junker toprak sahiplerinin siyasi baskıları sonucu varlığını sürdürür. Buna kapitalizmin her gün her saat işsizler yaratması da güç katar. Nitekim , Almanya * ve Japonya'da sanayileşme en üst derecesine kadar gelişmiş olmasına rağmen tarımda yarı-serflik ilişkileri vardır ve junker toprak sahipleri bu ilişkileri siyasi baskılarla korumaya çalışmaktadırlar.

Yarı-Feodal Büyük Tarım İşletmeleri

Ürün-rant biçimindeki feodal sömürünün egemen olduğu bazı işletmeler tamamen kapalı ekonomi içerisinde bulunduğu halde yani, üretim toprak sahibinin ve emekçinin tüketimi için üretildiği halde, bazıları pazara açılmıştır. Yani, üretim kapitalist pazar için de üretilmektedir. Başka bir deyişle toprak beyinin elkoyduğu ürün-rant biçimindeki artı-emek piyasaya sürülebilmektedir. Ve tarım ürünleri meta olarak üretilmeye çalışılmaktadır. Tabi ki, böyle bir üretim tarzının başlaması feodal üretim biçiminin çözüldüğünü kapitalist üretim ilişkilerinin başladığını gösterir.

Bu biçimdeki işletmelerle kapitalist ilişkilerin ağır bastığı junker tipi işletmeler arasındaki farklılık, doğrudan emekçinin durumuna göre saptanır. Junker tipi işletmelerde doğrudan üreticiler ne toprağın zilyeti idiler, ne de diğer üretim araçlarının mülkiyetine sahiptiler. Bu bakımdan üretim araçlarından arınmış proletaryanın özelliklerine sahiptirler. Oysa bu işletmelerde doğrudan üretici ürün-rant dönemindeki özelliklerine sahiptir. Bunun yanısıra bu işletmelerdeki üretim tamamen pazar için meta üretimine dönüşmemiştir. Kısmen meta için üretime yönelmesi bu işletmeleri junker tipi kapitalist işletmelerin ön aşaması olmasını belirler. Doğu ve Güney Doğu Anodolu'da bu tip toprak ağalarına oldukça sık rastlıyoruz. Bu işletmelerde toprak sahipleri hali hazırda çiftçi durumuna gelmemiştir.

Ortakçılık ve Yarıcılığın Egemen Olduğu Tarım İşletmeleri

Türkiye'de, tarım ekonomisini inceleyenlerin oldukça büyük bir bölümü ürün-rant biçimindeki feodal üretim biçimiyle ortakçılık ve yarıcılık şeklinde kapitalist ve feodal üretim ilişkilerinin içiçe girdiği bu üretim biçimlerini birbirine karıştırır. Genellikle toprak sahibi tarafından artı-emeğe ürün-rant biçiminde elkoymasına ortakçılık ve yarıcılık ismi verilmektedir. Oysa bu tanım ortakçılık ve yarıcılık için geçerli değildir.

---

* İkinci Emperyalist Savaş öncesi Almanya'dan bahsediyoruz.

Toprak sahibi, kısmi olarak sermaye yatırımına girerek kâr elde etmeye çalışır, yani toprak sahibi elkoyduğu artı-emeğin tümünü toprak rantı biçiminde değil müteşebbis olarak kâr biçiminde de elde eder. Ortakçılık ve yarıcılık sistemindeki toprak rantı, feodal ranttan kapitalist toprak rantına geçişin bir biçimidir. Emek rantın ürün-ranta ürün rantın para ranta dönüşmesi, feodal toprak rantının biçimsel değişikliğinden başka birşey değildir. Ortakçılık ve yarıcılık sistemindeki toprak rantı ne feodal ranttır ne de salt bir kapitalist ranttır.

Burada işletmeci (çiftçi) emeği (kendisinin ya da bir başkasının) ve ayrıca döner sermayenin bir bölümünü sağlar. Toprak beyi de, topraktan başka döner sermayenin öteki bölümünü sağlar. Ve ürün kiracı ile toprak sahibi arasında ülkeden ülkeye veya aynı ülkenin çeşitli bölgelerine göre değişen belirli bir oranla bölüşülür. Bir yanda çiftçi burada tam kapitalist kiracı işletmecilik için gerekli olan yeterli sermayeden yoksundur. Öte yandan burada, toprak beyi tarafından mal edilen artı-emek, salt rant biçiminde değildir. Toprak sahibi tarafından gerçekten koyulan sermayenin faizi ve bir fazla rantı, toprak beyinin aldığı ürünün payını içerebilir. Bu da, çiftçinin artı-emeğinin tümünü hemen hemen emebilir. Bu durumdaki çiftçinin özelliği proletaryaya yakındır. Ya da ona bu artı-emeğin daha büyük veya küçük bir parçasını kâr olarak bırakabilir. Ama esas olarak burada rant, artık genel olarak feodal rantta olduğu gibi artı-değerin normal biçimi olarak ortaya çıkmaz. Bir yandan ortakçı veya yarıcı ister kendininkinin isterse başkasının emeğini kullansın ürünün bir bölümünün emekçi sıfatıyla değil, iş aletlerinin bir kısmının sahibi sıfatıyla yani, kapitalist sıfatıyla hak iddia edecektir. Öte yandan toprak beyi, payını yalnızca toprak sahipliği temeli üzerinde değil, ayrıca ödünç sermaye veren olarak sermayenin kârını istemektedir.

Bağımsız Küçük Toprak Mülkiyeti ve Bağımsız Küçük Tarım İşletmeciliği

Tarımda küçük işletmelerin durumu bir bütünlük arzetmez. Bazıları tamamen kapalı ekonomi içerisinde kendi tüketimi için üretim yapar. Bazıları ise, ürünün bir kısmını metaya dönüştürür, diğer bazıları ise ürünleri esas meta olarak üretir.

Egemen normal biçim olarak toprak parçalarının bu özgür kendi kendini yöneten köylü mülkiyeti biçimi bir yandan klasik antikitenin en iyi dönemlerinde toplumun ekonomik temelini oluşturur, öte yandan da, buna modern uluslararasında feodal toprak mülkiyetinin çözülmesinden doğan biçimlerden biri olarak rastlanır. Yani, feodal toprak mülkiyetinin çözülmesiyle doğan kapitalist çiftçi, junker tipi kapitalist büyük ölçekli işletmeler gibi bu da feodalizmin çözülmesiyle doğan bi-

çimlerden birisidir. Örneğin İsveç'te köylülük, Fransa ve Batı Almanya'da bazı köylüler böyledir. Yani, feodal toprak mülkiyetinin çözülmesiyle küçük toprak parçalarına sahip olan bağımsız küçük üreticiler durumundadırlar.

Köylü burada aynı zamanda, onun baş üretim aleti olan, emeğin ve sermayenin vazgeçilmez istihdam olarak ortaya çıkan toprağın özgür sahibidir. Bu biçimde hiçbir kiralama parası ödemez (ne feodal kiracı olarak, ne de kapitalist kiracı olarak). Bu yüzden her ne kadar, öte yandan kapitalist üretim biçiminin geliştiği dolayısıyla küçük üreticinin meta için üretim yaptığı ülkelerde öteki üretim dallarına kıyasla rant bir artı kâr olarak ama genel olarak emeğin bütün kazançları gibi köylüye bırakılan artı-kâr olarak ortaya çıksa da yine bu ortalama kâr üzerinde, artı-değeri, ayrı bir biçim olan artı-kâr olarak ortaya çıkmaz. Çünkü, bu küçük üreticilerin ürettikleri ürünlerin fiyatı ortalama kârın genel olarak altında kalır.

Toprağın mülkiyetinin bu biçimi önceki, daha eski biçimlerde olduğu gibi kırsal nüfus sayıca kent nüfusuna göre büyük ölçüde ağır basması gerekir. Bu durumda kapitalist üretim biçiminin egemen olması bile kapitalizmin az geliştiğinin işaretini teşkil eder. Ve bu yüzden öteki üretim dallarında da sermayenin yoğunlaşmasının dar sınırları arasında hapsolunmuştur ve bir sermaye parçalanması egemen durumdadır. Başka bir deyişle sermayenin ülke çapında yoğunlaşmasının ve merkezileşmesinin derecesi çok düşüktür. Dolayısıyla sermayenin parçalanması hakim durumdadır.

Bu durumun gereği olarak tarımsal ürünün daha büyük bölümü, dolaysız geçim araçları olarak üreticilerin kendileri yani, köylüler tarafından tüketilmelidir. Ve ancak bunun üstündeki fazla meta olarak kent ticaretine ulaşacaktır. Yani, küçük toprak mülkiyetinin egemen olduğu üretim biçiminde genellikle basit meta üretimi hakimdir. Ve feodal döneme benzer.

Burada tarımsal ürünlerin ortalama piyasa fiyatı nasıl düzenlenirse düzenlensin (ki tarımsal ürünlerin piyasa fiyatı kapitalizm şartlarında büyük toprak mülkiyeti ve toprağa yatırılan sermaye ve toprağın verimliliği, pazara yakınlığı tayin eder.) Farklılık rantı, üstün ya da daha elverişli yerlerdeki topraklardan gelen meta fiyatlarındaki fazla bir bölüm, kapitalist üretim biçimi altında olduğu gibi bağımsız küçük üretim biçimleri altında da varolur. Bu farklılık rantı, bu biçimin genel piyasa fiyatının henüz gelişmediği yani, kapitalist meta ekonomisinin oluşumuyla genel olarak ürünlerin piyasa fiyatının oluşmadığı toplumsal koşullar altında ortaya çıktığı yerlerde bile mevcuttur. Farklılık rantı, o zaman fazla artı-ürünle ortaya çıkar. Ancak o zamanki, emeği daha elverişli doğal koşullar altında gerçekleştirilen köylülüğün

cebine atar.

Küçük toprak mülkiyetinde mutlak rant mevcut değildir. Çünkü, mutlak rant ya ürünün değerinde, ürünün üretim fiyatının (maliyet fiyatının) üstünde olan gerçekleşmiş bir fazlalığın varlığını ya da, ürünün değerini aşan bir tekel fiyatını öngörür. Ama burada tarım çoğunlukla doğrudan geçim için toprağın işlenmesi olarak sürdürüldüğüne göre, ve toprak nüfusunun çoğunluğunun emeği ve sermayesi için vazgeçilmez bir isdihdam alanı olarak varolduğuna göre, ürünün düzenleyicisi piyasa fiyatı ancak olağanüstü koşullar altında değerine ulaşacaktır. Yani, ürünün piyasa fiyatı devamlı ürünün değerinin altında kalacaktır. Bu durumda bir toprağın parçasının sahibi olan köylü için kendisi küçük bir kapitalist olduğu ölçüde sömürünün sınırı ortalama kâr ile saptanamaz. Öte yandan bir toprak sahibi olduğu ölçüde rantın zorunluluğu ile de saptanamaz. Bir kapitalist olarak onun için mutlak sınır gerçek maliyetin çıkarılmasından sonra kendisi için ödediği ücretlerden başka hiçbir şey değildir. Ürünün piyasa fiyatı bu ücretleri karşıladığı sürece, toprağını ekecek ve çoğu kez asgari maddi düzeyde ücretlerle ekecektir. Artık ürünün fiyatı onun asgari maddi düzeydeki ücreti karşılamadığında da toprağı ekmeyecektir.

Küçük üreticilerin toprak sahibi sıfatına gelince, mülkiyet engeli onun için ortadan kalkmıştır. Çünkü bu (toprak mülkiyetinin engeli) ancak toprak sahipliğinden ayrılmış bir sermaye (emek dahil) ile karşı karşıya kalınca, sermaye yatırımına bir engel çıkararak kendini hissettirebilir. (Çünkü toprağın mülkiyetine yatırılan sermaye, tarım üretimi için yatırılacak sermayeyi kısıtlar, bu sermaye toprağın mülkiyetini satanın elinde kalır. O da istediği gibi bunu kullanır. Dolayısıyla, toprağın mülkiyetine yatırılan sermayeye topraktaki üretimi harekete geçirmek için yatırılan gerçek sermayenin bir azalmasını ifade eder. Bunun için toprağın mülkiyetinin, sermayenin tarım üretimini harekete geçirmesinin önüne engel olarak çıkar.) Kuşkusuz, toprağın fiyatının, faizinin (genel olarak başka bir kişiye, ipotekli alacak sahibine ödenmesi gerekir) engel olduğu doğrudur. Ama bu faiz, tam da artı-emeğin kapitalist koşullar altında kârını oluşturacak olan bölümüne ödenebilir.

Bu nedenle, toprağın fiyatında ve ona ödenen faizde önceden değer biçilen rantın, bu artı-emek, meta değerinin ortalama kârının tümüne eşit olan bir parçasında gerçekleştirmemeksizin ve hâlâ ortalama kârı da gerçekleştirilen artı-emeğin üstünde bir fazlada, yani bir artıkârda gerçekleştirilmeksizin köylünün kapitalize edilmiş artı-emeğinin kendisi için vazgeçilmez olan emeğinin üstünde kalan bir bölümünden başka birşey olamaz, rant ortalama kârdan düşülen bir miktar ya da hatta onun gerçekleştirilen tek parçası olabilir. Bu yüzden toprağın parçası sahibi köylünün toprağını işlemesi ya da işlemek üzere toprağı

satın alması için, normal kapitalist üretim biçiminde olduğu gibi tarım ürünlerinin piyasa-fiyatının ona ortalama kâr getirmeye ve hele bu ortalama kârın üstünde rant biçiminde bir sabit fazla getirmeye yetecek yüksekliğe çıkması gerekli değildir. Bu yüzden piyasa fiyatını ürününün ya değerinin ya da üretim fiyatının düzeyine yükseltmesi gerekmez. Tahıl fiyatlarının, küçük köylü toprak mülkiyetinin ağır bastığı ülkelerde kapitalist üretim biçimine sahip ülkelerdekinden düşük olmasının nedenlerinden biri budur. En az elverişli koşullarda çalışan köylülerin artı-emeğinin bölümü topluma bedavadan verilir. Ve üretim fiyatının düzenlenmesine veya genel olarak değer yaratılmasına hiç girmez. Dolayısıyla, bu daha düşük fiyat, üreticilerin yoksulluğunun bir sonucudur. İşte onların emek üretkenliklerinin bir sonucu değildir.

Kendi kendini yöneten köylülüğün özgür mülkiyetinin küçük ölçekli üretim faaliyeti için yani, emekçinin kendi emeğinin ürününe sahip olması için, toprağa tasarrufunun bir ön koşulu olduğu ve ister özgür mal sahibi, isterse vasal olsun, çiftçinin daima kendi geçim araçlarını bağımsız olarak, ailesiyle birlikte tecrit olmuş bir emekçi olarak üretmesi gerektiği bir üretim biçimi için en normal toprak mülkiyeti biçimi olduğu açıktır.

Aletlerin sahipliliği, nasıl ki, el sanat üretiminin gelişmesi için gerekliyse, toprağın sahipliliği bu üretim biçiminin tam gelişmesi için gereklidir. Kişisel bağımsızlığın gelişmesinin temeli buradadır. Bu, bizzat tarımın gelişmesi için zorunlu bir geçiş aşamasıdır. Onun yıkılışını getiren nedenler, sınırlarını gösterir. Bu nedenler şunlardır: onun normal bir ekimi oluşturan kırsal ev sanayinin geniş ölçekli sanayinin gelişmesinin bir sonucu olarak yıkılması, bu ekime tabi tutulan toprağın tedricen fakirleşmesi ve yorulması her yerde toprak parçasının yönetiminin ikinci bir ekini oluşturan ve sığır yetiştirilmesine olanak sağlayan tek şey olan ortak toprakların büyük toprak sahipleri tarafından gaspedilmesi ya da plantasyon sisteminin ya da geniş ölçekli tarımın rekabeti, bir yandan tarımsal fiyatlarda bir düşüşe yolaçan öte yandan daha büyük harcamalar ve daha yaygın maddi üretim koşulları gerektiren tarımdaki iyileştirmeler de bu duruma katkıda bulunur. Toprak parçalarının mülkiyeti, niteliği gereği, emeğin toplumsal üretken güçlerinin gelişmesini, emeğin toplumsal biçimlerini, sermayenin toplumsal yoğunlaşmasını, geniş-ölçekli sığır yetiştiriciliğinin ve bilimin ilerici uygulanmaşını dıştalar. Yani bir ülkede toprak parçasının bu biçimdeki egemenliği toprağın modernleşmesinin önünde bir engel teşkil eder. Dolayısıyla bu üretim biçiminin üretkenliği düşüktür ve genel olarak da üretim ilkel araçlarla yapılır, doğal şartlara tabidir.

Parçalanmış toprak mülkiyetinin biçimiyle yapılan üretimin iki özelliğinin bulunduğunu belirtmek gerekmektedir. Feodal rantla hü-

kümlülük altında olan bağımlı küçük üreticiler gibi bu üreticiler de gereksinmelerinin üstündeki fazlalığı meta olarak üretebilirler ve üretimin büyük bir bölümü gereksinmeleri için gider. Salt kapitalist işletmeci örneğin, kapitalist kiracı gibi üretimin büyük bölümünü meta olarak üretmemektedirler. Ve yine aynı zamanda üretimdeki çok az bir bölümü gereksinmeleri için gitmemektedir. Aksine küçük üretim üreticinin kendi gereksinmelerine yetebilmektedir. Bu durum, küçük üreticileri ne mahalli ne de ulusal çapta oluşan kapitalist pazara tamamen bağımlı hale getiremez.

Küçük-üreticiler, feodal rant hükümlülüğünden kurtulmadıkları, toprak parçası mülkiyetine sahip hale gelerek özgür küçük-üreticiler haline gelmedikleri dönemlerde dahi artı-emeklerinin bir kısmını kâr elde etmek için metaya dönüştürdüklerini gördük. Bu durum küçük üreticiler arasındaki sınıfsal farklılaşmayı yaratır. Bu sınıfsal farklılaşma üreticilerin bağımsızlaşmasıyla birlikte daha da hızlanır. Ellerinde daha fazla sermaye biriktiren dolayısıyla, gereksinmelerinin üzerindeki ürünlerin daha fazla bir bölümünü metaya dönüştürebilenler, ücretli işçi çalıştırabilme şartlarına da sahip olurlar.

Küçük üreticilerin proletaryaya sınıf olarak yaklaşmalarını belirleyen, bunların ürettiği ürünlerin tümünü meta haline dönüştürüp pazara tabi olup olmamaları belirler. Küçük üreticilerin bir bölümü ürettikleri ürünlerin meta olarak üretmeleri onları esas olarak kapitalist ilişkiler içersine sokar. Bu durumda küçük-üreticinin durumu işgücünü meta haline getiren işçininkine çok benzer. Bir anlamda burada da işgücü meta haline gelmiştir.

Küçük üreticiler şayet ürünlerinin büyük bir bölümünü meta olarak üretmiyor, tecrit edilmiş bir ekonomik ilişkiler içersinde yaşıyorsa salt küçük üretici olduğu için durumunun proletaryaya benzediği söylenemez. Aksine, bu feodal dönemdeki gibi kendine yeterli düşük gereksinmelerini karşılamakla sınırlı bir üretim ilişkileri içersinde varlığını sürdürür. Üretimin büyük bir bölümü meta haline gelmediği için küçük-üreticiler halihazırda sermaye ile karşı karşıya gelip onun baskısı altına girmemişlerdir.

Yukarda anlatmaya çalıştığımız parçalanmış toprak mülkiyetine sahip ve doğa koşullarıyla üretimi gerçekleştiren ve kapitalist pazarla tam bir ilişki içersine girmeyen küçük üreticilerin feodal toplumdaki ilişkileri yine sürdürürler. Bu tip küçük üretim biçimi kapitalist alışkanlıkların yerine geri feodal alışkanlıkları bağrında taşır.

Bağımsız küçük-üreticilerin ortaya çıkması, toprakta kapitalist gelişmenin temelini oluşturur. Feodal toprak rantıyla hükümlü olan bağımlı üreticilerin, toprağın zilyeti olmaktan çıkıp toprağın sahibi olma durumuna gelmesi ile daha fazla meta ekonomisinin içersinde yer alma-

sının şartları doğar.

Tarımda da bağımsız küçük üreticiler sadece feodal dönem sonrası ortaya çıkmaz. Antik çağda ve komünal köylü birliklerinde bağımsız küçük üreticilerin varlığına rastlamaktayız. Feodalizmde ticaretin ve sanayinin gelişmesi dolayısıyla kent nüfusunun fazlalaşması ve meta ekonomisinin yaygınlaşması tarımda da ticari ve sanayi tarımının ortaya çıkmasını belirler. Bu aynı zamanda tarım ürünlerinin giderek yoğun bir şekilde meta haline dönüşmesinin de ortamını yaratır. İşte bu toplumsal gelişme, (ki, buna kapitalist gelişme diyoruz) başlangıçta toprak parçalarının mülkiyetinin doğrudan üreticinin eline geçmesini zorunlu kılar. Doğrudan üreticilerin toprak parçalarına sahip olmaları onları çok daha kolay ve yoğun bir şekilde meta ekonomisi içine çeker ve tarımda işbölümünün gelişmesini sağlar, sanayi ve tarım arasındaki ayrılığı geliştirir, tarımı çeşitli işkollarına ayırır. Bu duruma ticari tarım diyoruz. Ticari tarımın başlaması ve yoğunlaşması genellikle küçük tarım üreticilerinin varlığını gerekli kılar.

Tarımdaki Tefeci Ticaret Burjuvazisi ve Bunlara Bağımlı Küçük-Üreticilerin Durumu

Tarımda ticaretin ilkönce başlaması küçük üreticiler içersinde bir kısmının pazarlara küçük-üreticilerin meta olarak ürünlerinin pazarda dolaşımının sağlanmasıyla başlar. Ülke ekonomisinde kapitalistleşme sürecine uygun olarak tarım ekonomisinin içinde faaliyet gösteren küçük üreticilerden bir kısmı ürettikleri ürünlerin giderek daha büyük bir bölümünü metaya dönüştürmeleri bunları pazara götürecek araçların da yaratılmasını doğurur. Bunlar da kentlerde tarımdaki küçük-üreticilerin hammadde ihtiyaçlarını temin eden ve onların ürünlerini pazara götüren ticaretle uğraşanlardır.

Tefeci tüccar sermayesi bağımsız bir sermaye haline gelmesiyle küçük el imalatçılarını ve küçük tarım üreticilerini tamamen kendine bağımlı kılar. Artık bu üreticilerin ürettiği artı-ürünlerin hemen hemen tümüne tüccar-tefeci sermaye tarafından elkonulur. Küçük-üreticilerin mülk sahibi olmaları göstermelikten öte bir anlam ifade etmez. Tüccar tarafından işgücü meta olarak satın alınan emekçi durumuna düşürülür.

Şayet, ülkede büyük sanayileşmenin gelişmesiyle tefeci-tüccar sermayenin gelişmesine son verilmemişse tefeci tüccar sermaye tarım ekonomisinde köylülüğü feodal bağımlılık ilişkilerine benzer ilişkiler içersine sürükler. Tefeci-tüccar sermayenin egemenliği altındaki küçük-üreticilerin tam bir bağımsız üreticiler haline gelmesi imkânsızdır. Bu durum, ülkedeki tarım ekonomisindeki feodal kalıntıların yaşamasının

nedenini teşkil eder. Ülke ekonomisinin ticari iktisat dönemine girmiş olması ülkenin salt bir kapitalist ülke haline geldiğini göstermediği gibi feodal üretim ilişkilerinden tümüyle arındığını da göstermez. Her ne kadar ticari iktisat dönemiyle birlikte pazar için meta ekonomisi yaygınlaşsa da, ulusal çapta kapitalist bir pazar doğsa da tefeci ticaret burjuvazisi sanayi sermayesinin dışında ve ondan bağımsız bir güç olarak varlığını sürdürdüğü müddetçe küçük-üreticileri çeşitli şekillerde borçlandırarak kendine bağımlı kılar ve onların yarattığı artı-ürünlere iktisadi baskı dışı baskıyla elkoymaya kalkar.

Tefeci ticaret burjuvazisinin bu şekildeki egemenliği kapitalizmin giderek gelişmesi ve yaygınlaşmasına engel teşkil eder. Dolayısıyla da kapitalizmin temel unsuru olan küçük-üreticilerle tefeci-ticari sermaye arasında bir çatışma başlar. Tefeci ticaret sermayesinin bu şekildeki egemenliği feodal beyin egemenliğine çok benzer. Kapitalizm şartlarında tefeci ticari sermayenin tümden tasfiyesi sanayinin gelişmesine paralel olarak tarımdaki küçük üretimin yokolup yerini büyük üretime bırakmasına bağlıdır. Çünkü, tefeci ticaret sermayesinin varlığı küçük-üretimin varlığına tabidir, küçük-üretimin yaşamına devam ettiği sürece tefeci-ticari sermayenin egemenliği de sürecektir.

Emekçi Köylülüğün Ayrı Ayrı ve Birlikteki Mücadelesi ve Örgütlenme Biçimleri

Emekçi köylülüğün ayrı ayrı veya birlikte mücadelesini ve örgütlenme biçimini belirleyen sömürü ilişkileridir. Buna göre meseleye yaklaşırsak, tarımdaki sömürü biçimlerine ve üretim ilişkilerine emekçi köylülüğün örgütlenmesinin biçiminin nasıl olacağını tespit edebiliriz.

Herşeyden önce, feodal kalıntıların güçlü bir şekilde yaşamını sürdürdüğü tarım ekonomilerinde feodal ve yarı-feodal üretim ilişkilerinin tümünün tasfiyesi, demokratik devrimin temel görevini oluşturur. Feodal ve yarı-feodal sömürü ve baskı altında yaşayan bağımlı ve yarı-bağımlı yoksul köylülüğün toprak ve özgürlük sorunu demokrasinin esas meselesini oluşturur. Ama ne varki, günümüzün somut koşullarında artık yoksul köylülüğün kurtuluşu sadece toprak sorununu çözmekle, feodal kalıntıları tasfiye etmekle gerçekleşemez. Yoksul köylülüğün kurtuluşu da ancak sosyalizmle, özel mülkiyetin tümüyle ortadan kaldırılmasıyla sağlanılabilinir.

Sosyalist aşamaya erişebilmek için tarımda demokratik devrimin görevlerinin tümünü yerine getirmek ve feodal kalıntıları bütünüyle tasfiye etmek gerekmektedir. Serflik kalıntıları tasfiye edilerek yoksul köylülük yarı-feodal bağımlılık ilişkilerinden tümüyle kurtarılıp burju-

va anlamda özgürlüğe kavuşturulmadan yoksul köylülüğe kurtuluşunun ancak sosyalizmle olacağı kavratılamaz. Demokratik devrimde feodalizme karşı mücadele kapitalizme karşı mücadeleden (genel olarak kapitalizmi kastediyoruz) önce gelir. Bunun yanı sıra demokratik devrimde feodalizme karşı mücadelenin öncelik taşıması, genel olarak kapitalizme karşı mücadeleyi tamamen bir yana atmayı ve ertelemeyi gerektirmez.

Proletarya, demokratik devrimi sosyalist devrim için bir araç ve zorunlu bir aşama olarak ele alır. Sanayi proletaryasının tarım sektöründe ilk önce ittifak kurabileceği güç, kurtuluşlarını kaçınılmaz olarak sosyalizmle sağlayabilecek olan tarım proletaryası ve yarı-proleter unsurlardır.

Proletarya, kırda ilkönce anti-kapitalizmin temellerinde bu sınıfla ittifak kurmalı ve aynı örgütün çatısı altında, örgütlenmeye çalışmalıdır. Yani tarım proletaryası da Komünist Partisi'nde ve diğer işçi yığınlığının ekonomik ve demokratik örgütlerinde ,sendikalarda, sanayi proletaryasıyla birlikte örgütlenmelidir.

Proletaryanın demokratik devrim aşamasında, temel müttefiki yoksul köylülüktür. Bu köylülüğün en önemli talebi toprak ve özgürlüktür. Çünkü feodal, feodal üretim ilişkileriyle içiçe giren emperyalist, komprador kapitalist sömürü ve baskı altında en fazla kalan sınıflardan biri yoksul köylülüktür.

Proletarya tümüyle kapitalizmi yoketmek için ilkönce feodal toprak ağalığını, emperyalizmi ve bunun uzantısı komprador kapitalizmi, yoketmesi ulusal ve demokratik devrimi zafere ulaştırması gerekir. Bunun için feodalizme, emperyalizme ve komprador kapitalizme karşı toprak ve özgürlük talebi için mücadele eden köylülükle ittifakı proletarya esas almalı ve yoksul köylülüğün toprak ve özgürlük mücadelesine önderlik etmelidir.

Ulusal ve demokratik devrim aşamasında proletaryanın baş düşmanı yoksul köylülüğün de düşmanlarıdır. Bunun için ortak düşmana karşı yoksul köylülükle birlikte hareket etmek proletaryanın vazgeçemeyeceği bir görevdir. Proletarya yoksul köylülüğün toprak ve özgürlük talebine sahip çıkmalı ve desteklemelidir. Tümüyle feodal kalıntıların tasfiyesini amaçlayan büyük toprakların köylü komiteleri eliyle yoksul köylülüğe dağıtma talebinin etrafında köylülüğü mücadeleye sevketmeli ve önderlik etmelidir. Proletarya yoksul köylülüğe toprak ve özgürlüğe ancak devrim yoluyla kavuşabileceğini göstermelidir.

Serf ve yarı-serf ilişkiler içerisinde yaşayan köylülüğü feodalizme, emperyalizme, komprador-kapitalizme karşı toprak ve özgürlük talebiyle mücadeleye sevketmek ve büyük toprakların yoksul köylülüğe dağıtılması için yoksul köylüler esas dayanağı olmak üzere emekçi köy-

lülüğü köylü birliklerinde örgütlemek ve köylü birlikleri kurmak gerekmektedir. Proletarya ML partisi aracılığıyla bu köylülüğü örgütleyip önderliğini kurabilirse devrim yolunda önemli adımlar atmış olur. Proletarya yoksul köylülüğün bu mücadelesine önderlik edip sonuna kadar götürmedikçe, demokratik devrimi başarıya ulaştırarak sosyalist devrim aşamasına varamaz. Proletarya kendi kurtuluşu için kır yoksullarının mücadelesine önderlik etmek zorundadır. Toprak ve özgürlük talebinin gerçekleşmesi proletaryanın sınıfsal kurtuluşunu sağlamasa da onu kurtuluşa en çok yaklaştıracak bir olgudur. Bunun için demokratik devrimde yoksul köylülüğün toprak ve özgürlük talebine önemle eğilmeli, ve bu sorunu başlıca temel görev haline getirmelidir.

Küçük Tarım Üreticileri

Proletaryanın, kırlık alanda diğer ittifak kuracağı güç, pazar için üretim yapan küçük meta üreticileridir.

Bu üreticilerin tümü, emperyalist ve komprador tekellerin, bankaların, bankalarla içiçe faaliyet gösteren tefecilerin baskısı ve sömürüsü altındadır. Küçük meta üreticileri ürünlerini, pazarlara tam hakimiyet kuran emperyalist ve komprador tekellere, tekelci devlet kapitalizmine satmak zorundadır. Tekeller ise, işgücünün ve üretimin maliyetinin çok altında küçük üreticilerin ürünlerini satın alıp ve onların yeniden üretim için ihtiyaç duyduğu maddeleri aşırı tekelci kârı elde etme amacıyla satar. Bu üreticilerin aşırı yoksullukları işgüçlerinin maliyetinin çok düşük düzeyde olmasını belirler. Tekeller için bu, aşırı kârlarını artırmasının bir diğer uygun zeminidir.

Tekellerin ve bunların içiçe girdikleri tekelci devlet kapitalizmin tefecilerin aşırı sömürüsü küçük üreticileri tekellere, tekelci burjuvazinin ve toprak ağalarının devletine karşı devrimci mücadeleye girmelerine neden olur. Bu devrim için önemli bir kazançtır.

Proletarya, UDHD sürecinde baş düşmanı sınıflara karşı esas olarak mücadele etme potansiyeli taşıyan küçük tarım üreticilerinin tekellere, tefecilere, devlet kapitalizmine karşı mücadelesine omuz vermeli ve önderlik etmelidir.

Proletaryanın bu sınıfları da devrim cephesine çekmesi büyük ölçüde devrimi güçlendirir ve gericiliği zayıflatır. Bunun için küçük meta üreticilerinin devrimci taleplerine sahip çıkılmalı bu sınıfları ulusal demokratik halk devrimi cephesine çekmek için yoğun çaba harcanmalıdır. Emperyalist ve komprador tekellere, tefecilere, devlete karşı mücadele eden küçük üreticilerin kurtuluşu ancak bu gericiliğin siyasi ve ekonomik egemenliğinin tümüyle tasfiye edilmesiyle gerçekleşebilir. Bunun için küçük tarım üreticilerini Ulusal Demokratik Halk Devrimi-

nin zaferine bağlayacak şekilde gericiliğe karşı seferber edilebilir ve mücadeleye sokulabilinir. Çünkü bunun objektif temeli vardır.

Proletarya, küçük üreticilerin demokratik taleplerine sahip çıkmalıdır. Özellikle, tefecilere bankaya vs. olan borçların iptali, teminatsız uzun vadeli ve faizsiz kredinin sağlanması, ürünlerin taban fiyatının küçük üreticiler tarafından saptanması, kooperatifere hiçbir maddi karşılık olmaksızın küçük üreticilerin üye olmasının sağlanması ve kooperatif yönetimine zengin köylülüğün ve toprak ağalarının seçilmesinin yasaklanması. Sadece kooperatif yönetimine küçük üreticilerin seçilmesi şartının aranması, küçük üreticilerin yönetimde olduğu kooperatiflere her türlü parasal yardımın yapılması vb. gibi küçük üreticilerin demokratik taleplerine sahip çıkılıp savunulmalıdır. Bu taleplerin gerçekleşmesi için köylülüğe önderlik edilmelidir.

Küçük üretici köylülerin tekellere, bankalara, tefecilere ve toprak ağalarının baskı ve sömürüsüne karşı mücadeleleri örgütlenmelidir. Bu örgütlenme biçimleri her somut koşula göre küçük üretici kooperatifleri ve üretici sendikaları vb. şeklinde olabilir. Bu örgütlerden varolanlar devrimi hedefleyecek, küçük üreticilerin talebine gerçekten sahip çıkacak şekilde proletaryanın siyasi etkinliği altına alınmalı, siyasi olarak etkinlik altına alınamayacak olanlar ise tasfiye edilmeli; yerine, küçük üreticilerin özgür iradeleriyle yer alabilecekleri küçük üretici kooperatifleri ve üretici sendikaları kurulmalıdır.

Zengin Köylülük

Proletarya, feodal ve yarı-feodal ilişkiler içerisinde olmayan zengin köylülüğü, emperyalizme, komprador burjuvaziye ve toprak ağalarına karşı mücadelede tarafsızlaştırmayı esas almalıdır. Bu sınıfla ittifak kurmak oldukça zordur ve özel şartların varlığını gerektirir. Ama bunların demokratik devrim sürecinde karşı-devrimci sınıflarla cepheler kurmalarını önlemek için çaba harcanmalıdır.

Demokratik devrim sürecinde sınıf olarak ulusal özellikler taşıyan zengin köylülüğün tasfiyesi amaçlanmamalıdır. Bu ve benzeri şekilde izlenecek politikalarla bu sınıfın gericilikten kopması sağlanmalıdır. Fakat kesinlikle bu sınıfın şehirlerdeki ulusal burjuvaziyle birleşerek devrimci mücadeleyi siyasi egemenlikleri altına almalarına imkân tanınmamalıdır. Bunların siyasi egemenlikleri demek, proletarya ve sosyalizm düşmanlığı ve gericilikle uzlaşma demektir.

Özetlersek; proletaryanın demokratik devrim süresinde tarım programının esasını toprak ve özgürlük talebi, büyük feodal ve yarı-feodal toprakların tümüyle tasfiyesi hedefi oluşturur.

Toprak devrimini esas alan tarım programının yerini küçük meta

üreticilerinin demokratik taleplerini içeren tarım programı alamaz. Ama proletarya, toprak ve özgürlük talebine bağlı olarak ve bunu temel alarak küçük meta üreticilerinin talebine sahip çıkmayı bir yana atamaz. Küçük meta üreticilerinin demokratik talepleri için mücadele küçümsenmemelidir. Bu sınıfların bir sürü demokrat taleplerinin ancak demokratik devrimin zaferiyle gerçekleşebileceği unutulmamalıdır.

Toprak ve özgürlük talebinin esasları üzerinde sömürü ve baskı altında yaşayan tüm köylülükle proletarya emperyalizme, komprador kapitalizme ve feodalizme karşı devrimci ittifaklar oluşturması zorunludur. Bu ittifak oluşturulmadan ne demokratik devrimin zaferi mümkündür, ne de sosyalist devrim aşamasına gidilebilir.

HALKIN KURTULUŞU VE PARTİ BAYRAĞI'NIN HÜSNÜ KAPO YOLDAŞIN ÖLÜMÜ ÜZERİNE AEP MERKEZ KOMİTESİ'NE GÖNDERDİĞİ MESAJ

Enver Hoca

Arnavutluk Emek Partisi Merkez Komitesi

TİRAN

Arnavutluk Emek Partisi Merkez Komitesi Siyasi Büro üyesi ve Sekreteri, şanlı Emek Partisi'nin ve Arnavutluk halkının büyük önderi Hüsnü Kapo yoldaşın ölüm haberini büyük bir acıyla öğrenmiş bulunuyoruz.

Arnavutluk halkı bütün yaşamını devrim ve kurtuluş kavgasına, sosyalizmin inşası yüce davasına adayan, sosyalizmin yiğit ve kararlı bir savaşçısı, Arnavutluk halkının ve devrimin değerli bir önderini kaybetti. Emperyalizme, sosyal-emperyalizme, iç ve dış düşmanlara karşı, her türden revizyonizme karşı mücadelenin örnek bir militanı olan ve Marksizm-Leninizmin, proleter enternasyonalizminin kararlı bir savunucusu olan Hüsnü Kapo yoldaşın ölümü yalnızca Arnavutluk halkı için değil, aynı zamanda tüm dünya komünistleri ve halkları için de büyük bir kayıptır. Arnavutluk halkı acıyı kuvvete dönüştürecektir.

Türkiye halkı ve devrimcileri ve Türkiyeli komünistler, AEP'nin ASHC'nin, Arnavutluk halkının bu değerli evladını ve gerçek bir komünist önderini kaybetmekle duyduğu derin üzüntüyü paylaşmaktadır.

Şahsınızda Arnavutluk halkının büyük acısını yürekten paylaştığımızı belirtir, komünist selamlarımızı iletiriz.

26 Eylül 1979

PARTİ BAYRAĞI **HALKIN KURTULUŞU**

Eleştiri - Özeleştiri Üzerine

Almanya Komünist Partisi / Marksist-Leninist'in teorik yayın organı «Der Weg der Partie» (Partinin Yolu) dergisinin Haziran/78 sayısından alınmıştır.

«Ulu tanrı beni eleştiriden koru, özeleştiriden ben kendi kendimi korurum zaten» sözü, 1950 yıllarında bazı AKP'li yoldaşlara ait olan ve çok tutulan bir sözdü. Şaka olarak söylenmiş olsa bile, bu deyimde büyük bir gerçek payı vardı ve gelen eleştirilerle önerilerin gözardı edilmesi, özeleştiri eğitiminin eksik olması gibi etkenler, AKP'nin revizyonist bir biçimde yozlaşmasına neden olan etkenlerin başlıcalarındandı. Bu nedenle, parti içi eleştiri ve özeleştiriye büyük bir özen göstermeliyiz. Bu yazımızda burjuva toplumun eleştirisini yapmak, ya da işçi sınıfının ,Marksizm temelinden kaynaklanan sosyal eleştirisinden söz etmek niyetinde değiliz. Partimizin önemli bir eğitim aracı olan eleştiri ve özeleştirinin öneminden söz edeceğiz. Eleştiri ve özeleştiri, doğru uygulandığı zaman, yanlış ve eksikliklerin kökünü, daha henüz oluşum sürecinin başındayken kazır ve partinin yönünü kaybetmemesine katkıda bulunur.

Tüzüğümüzde yer alan şu paragrafı okuyalım:

«Parti, birleşik bir mücadele örgütüdür. Parti içinde, Demokratik Merkeziyetçilik ilkesine göre tüm üyeler için geçerli bir disiplin egemendir. Eleştiri ve özeleştiri, partinin gelişme yasasıdır.»

Başka bir deyişle, eleştiri ve özeleştiri olmadan, parti gelişemez, ileriye adım atamaz, durgunlaşır, geriler ve sonunda da yozlaşır. Bu nedenle, eleştiri ve özeleştiriye büyük bir özen göstermemiz gerekir ve her üye eleştiri yoluyla partinin gelişimine katkıda bulunmakla yükümlüdür. Çünkü, partimizin gerçeğe gereksinimi vardır. Ve yalnızca yapılmış olan yanlışlar açıkça ortaya koymakla kalınmamalı, bu yanlışa yolaçan nedenler de ortaya çıkarılmalı ve bunların derhal ortadan kaldırılmasını sağlayacak tüm olanaklar araştırılmalıdır. Bunu yapmak, Lenin'e göre, işçi sınıfının ve kitlelerin eğitilmesinin bir parçasıdır. Ama birçok yoldaş, mevcut zaaf ve yanlışları açıkça belirlemek ve bunların giderilmesi için mücadele etmek konusunda çekingen davranmaktadır. Genellikle bu-

nun sorumlusu, çekingenliğe ve ürkekliğe yol açan, özeleştiri ve eleştiriye küçük burjuva yaklaşımdır. Ama «nasıl» eleştiri yapılması gerektiği ve her yoldaşın, eleştiri ve özeleştiri yapmayı öğrenmesi konusuyla yeterince ilgilenmediğimiz gerçeğinin de bu sorumlulukta payı vardır. Önemli bir etken olan «neyi» sorusunun yanısıra, aynı derecede önemli olan «nasıl» etkenini de kavramalıyız.

Komünist partilerin önünde, küçük burjuva kaypak yaklaşım biçimine, gerilemeye, yeterince güven duymamaya ya da kötü deneyimlere ilişkin bir sürü örnek vardır. Bu konuda öne sürülen gerekçelere şu örnekler verilebilir:

— Söyleyeceklerimin hepsinin doğru olup olmadığını bilmediğim için bir şey söylemeye korkuyorum. Bu nedenle de, bazı şeylerden kuşkulandığım, ama tam bir bilgiye sahip olmadığım zaman, çoğunlukla susuyorum.

— Kendileri eleştiriye tahammülü olmayan kişiler, çoğunlukla en acımasızca eleştirmektedirler. Niteliklerinden söz edildiğinde çok kibar oluyorlar, ama yanlışlarından söz edilince de öyle bahaneler buluyor ve öyle bir karşı saldırıya geçiyorlar ki, insan bir dahaki sefere çenesini tutmak zorunda kalıyor.

— Yapılan eleştirilerin çoğunluğunda, yoldaşlar, olduklarından daha kötü gibi görünüyorlar. Bu nedenle de birçok kişi incinmiş oluyor. En iyisi hiçbir şey söylememek.

— Görevliler ya da yönetici yoldaşlar, her zaman, her şeyi, daha iyi açıklayabiliyorlar. Bu yüzden, bir şeyi eleştirmeye kalktığında, insana aşağılık kompleksi geliyor.

— Eleştiri, çoğunlukla amacının dışına taşıyor.

— Bir şey söylenir söylenmez, hemen büyük şamata yapılıyor. Bu nedenle kimseye güvenmiyorum ve artık hiçbir şey söylemiyorum.

— Yoldaşlara güvenim olmadığından, söylemek istediklerimi söyleyemiyorum.

— Yapılan eleştirinin çoğunlukla dört dörtlük olması gerekiyor, aksi taktirde kabul edilmiyor.

— Eleştiriye çoğunlukla karşı-eleştiriyle cevap veriliyor.

— Yapılan bir eleştirinin ardından bazen misilleme bile yapılıyor.

— Açıkça eleştiri yapmak, yanlış bir biçimde yorumlanarak hizipçilik olarak niteleniyor; çünkü partinin saygınlığına zarar veriyormuş.

— Bir şey söylediğim zaman, hemen, buna yanlış bakıyorsun, bu konuya yanlış bir açıdan yaklaşıyorsun, ya da konu aslında öyle değil, gibi şeyler söyleniyor. Mademki her söylediğim yanlış, o halde artık hiçbir şey söylemiyorum.

— Artık eleştiri yapmıyorum. Çünkü yaptığım eleştiri dikkate alınmıyor. Yapılan eleştiriye yanıt bile verilmiyor.

— Eleştiri yapmaktan çekiniyorum, çünkü o zaman insana mızmız bir kişi gözüyle bakılıyor ve böyle «kötü» bir yoldaş olmak da insana yalnızca zarar veriyor.

— Seve seve görüşümü belirtmek isterdim, ama o zaman da herkes üzerime üşüşüyor.

Bu ve benzeri gerekçeleri bilmeyen var mı, yoldaşlar? Tüm bu gerekçeler şu ya da bu biçimde, partimiz içinde de var.

Bunların kökünü, içinde yaşadığımız ve etkisinden kurtulamadığımız kapitalist toplumda, yüzyıllardan beri süregelen kapitalist ahlaksızlıkta aramak gerekir. Önemli olan, eleştiri ve özeleştirinin, özellikle de özeleştirinin esas yönü konusunda açıklığa kavuşmamızdır. Özeleştiriyi geliştirmeliyiz. Özeleştiri, eksiklerin ve yanlışların düzeltilmesine, daha ileri düzeyde bir birlik sağlanmasına yardımcı olan bir etkendir. Özeleştiri olmadan, ne ilerleme olur ne de eksiklerimizi giderme. Özeleştiri, gelişmemizi sağlayan en önemli güçlerden birisidir. Komünist partilerin gücü, tam da yanlışlarımızı açıkça itiraf etmekten çekinmememizden gelmektedir. Böylece kitlelere, yanlışların gerçekten yeryüzünden kaldırılıp kaldırılamıyacağını denetleme olanağını vermiş oluyoruz.

Bu nedenle, özeleştiri ve kendimizi doğru değerlendirme konusunda eğitime büyük özen göstermeliyiz. Çünkü yukarıda sözü edilen tüm sorunlar, esas olarak kendi kendini tanımayla yakından ilgilidir.

Doğru Değerlendirme Yeteneğini Nasıl Kazanırız?

Yanlış yapmak iyi bir şey değildir, ama yapılan yanlışı gizlemek, affedilmez bir şeydir. Yapılması gereken bir özeleştirinin yapılmamasına neden olarak, çoğunlukla, utanıldığı söylenmektedir. Utanma duygusu çoğu yerde sözkonusu olabilir, ama yanlışlarımızın kabulü konusunda olamaz. Yoldaşlarımızı, daha önce yanlış olarak kabul ettikleri bir şeyi tekrar tekrar yapmaya iten güç ise, alışkanlık duygusudur. Ama, düşünceyle eylem arasında bilincin etkisiyle çelişkiler meydana gelebilmişse, insan gene bilincin yardımıyla bu çelişkileri başından atmalıdır. Bu, yalnızca bir itiraf etme cesareti sorunu ya da özeleştiri sorunu değil, nesnel olarak kavrama sorunudur.

O halde özeleştiri, kavramış olmaya dayanmalıdır. Peki ama, kavramak nesnel bir niteliğe nasıl kavuşur? Kendimize ilişkin öznel düşüncelerimizle nesnel gerçek, çoğunlukla özdeş değildir. Bunu bize yaşam gösteriyor. Nesnel ölçüt neredеdir?

«Yabancı insanların varlığı, kendi insanlarımızı tanımamıza yarayan en iyi aynadır» diyor Göthe, «İnsan, kendi içini tanıyamaz; çünkü kendi ölçülerine göre kendini bir süre sonra çok küçük ya da maalesef çoğunlukla, çok büyük görür.»

İnsan kendini, yalnızca insan sayesinde tanır. Partimize olan bağlılığımız, Parti çalışmalarından, kitleler içinde çalışmalardan, siyasal olarak kendimizi daha fazla eğitmeden doğan özel koşullar, en iyi yoldaşları, en iyi insanları tanımamızı sağlamaktadır. Ve onlar da, kendi kendimizi tanımamızı sağlamaktadırlar: Yanlış yaptığım zaman, bunu açıkça yüzüme karşı söylüyorlar. Bu durumda, benimle kollektif unsur arasındaki denge bozulmuştur. Haklı bir eleştiri karşısında, özeleştiri yaparak kollektif karara uymak suretiyle bu çelişkiyi çözmek zorundayım. Bu uyma, her yoldaşta, bir gereklilik sorunundan, özgürlük sorunu haline geliyor; doğal olarak burada bireysel ilerleme ve büyüme çabasıyla işçi sınıfına karşı sorumluluk duygusu bir arada bulunuyorsa.

Başlangıçta dışarıdan yapılan eleştiri sonucu doğan sürekli kendini denetim sayesinde, insan sorumluluk duygusu kazanır. Artık insan, dışarıdan gelecek eleştiriyi beklemez ve kendi kendinin eleştirmeni olma yeteneğini geliştirir.

Bu, uzun ve yorucu bir yoldur. Sonuç olarak kendi yanlışlarını itiraf etmek, kime kolay gelir ki? İnsanın kendi yanlışını görmesi çok kolaydır; çünkü bu iş için yalnızca akıl gereklidir. Ama itiraf etmek için daha başka şeylere, Partiye ve işçi sınıfına karşı sorumluluk duymaya, gerek vardır.

Biçimsel Özeleştiri

Sorumluluk bilincini ya da «vicdan»ı, yalnızca, yaşamla sürekli bağ kurarak, kitlelerle ve kitleler içinde sürekli çalışarak elde edebiliriz. Bu sorumluluk bilinci bazı partili yoldaşlarımızda henüz eksiktir ve bu nedenle de yapılan özeleştiriler çoğunlukla biçimsel bir tepki olmaktan öteye gidememektedir. Böylesi özeleştiriler samimi değildir ve soruna da, yoldaşa da yararı yoktur. «Kendini paralama» türünden özeleştiriler de bu türe dahildir ve bunlar da parti çalışmalarına ve yoldaşların gelişmesine yararlı olamazlar.

Her şeyi rahatlıkla gerçek olarak kabul eden ve her şeye düşünmeden «evet» diyen diğer bir tür biçimsel özeleştiri de Wilhelm Busch tarafından teşhir edilmiştir:

«Özeleştiride çok şey var.
Diyelim ki kendimi eleştiriyorum
Bu sayede; bir defa
çok akıllı olduğum düşüncesini yaratıyorum.
İkincisi, insanlara
Bu adam çok namuslu dedirtiyorum.
Üçüncüsü
Eleştirmenlerden önce davranıyorum.
Ve dördüncü olarak da ayrıca,

Özeleştirime itiraz edilmesini umuyorum.
Böylece de sonuçta,
Çok yaman biri oluyorum.»

Bu türden özeleştirinin de kökleri kapitalist ahlaksızlık batağındadır. Yüzyıllardır biçimsel olarak uygulanan dini günah çıkartma, özeleştiriyle ikiyüzlülüğü birbirine karıştırmıştır. Bu konuda bugün de hiçbir değişiklik olmamıştır. Parti içerisinde böylesi biçimsel özeleştirilerin yerleşmemesine dikkat etmeliyiz.

Yapılan bir eleştiriyi, hemen bir özeleştiriyle kesip atmak da aynı ölçüde biçimseldir. Eleştirilen yoldaşların, hemen özeleştiri yapmalarını istemek, manevi bir baskıdır. Bu ise genellikle, «özeleştirici bir bakışla kabul ediyorum ki...» diye başlamakta ya da kapanmaktadır. Kendi deneylerimizden biliyoruz ki, yapılan bir eleştiriye yalnızca kulak vermek, çok ender durumlarda inandırıcı olmaktadır. Yapılan eleştiriyi dinliyor ve kendimizi bu durumda eleştirenin formüle ettiği biçimde düşünmek zorunda hissediyoruz. Ama, kendi hayallerimizin ve duygularımızın hazırda beklemekte olduklarını kavrıyamıyoruz. Eğer samimi bir özeleştiri istiyorsak, karşımızdakinin kendi kendisiyle tartışması için zaman tanımalıyız. Özeleştiri konusunda yapılan haksız baskılar, biçimsel özeleştiri yapma tehlikesi yaratır. «Kabul edilir» ve «anlanır»; ama gerçekten gidilen yoldan dönülmüş olduğundan değil, karşıdakini memnun etme çabasından dolayı. Çok gülünç. O halde, eleştirilen yoldaşlara, düşüncelerini değiştirmeleri için daha çok zaman tanıyalım. Eleştirilen yoldaşlara, yaptıkları yanlışlar üzerinde düşünmeleri için neden daha fazla zaman vermeyelim ki? O yoldaş, bu sayede eksiklerini daha iyi kavrayacak ve bu yanlışlardan daha köklü bir biçimde nefret etmeyi öğrenecektir.

Özeleştirilerin bazıları ise yalnızca alçakgönüllülükten dolayı yapılmaktadır. Bu nedenle, tutarlı olmayan fedakarlıkları iyice incelemeli ve bu fedakarlığın büyük sorunlarda alçakgönüllü olmaya gerek duymamak için küçük sorunlarda alçakgönüllü görünmek amacıyla yapılıp yapılmadığını araştırmalıyız. Çünkü küçük yanlışları çabucak terketmenin ardında, çoğunlukla çok ağır yanlışların maskelenmesi yatmaktadır. Böylesi yoldaşlar, daha söz konusu olan şeyin ne olduğunu anlamadan hayırhah bir tutumla «evet efendim» diye yanıt vermektedirler.

Biçimselliğin diğer bir türü de, yeteneksizliği ya da kuşkuyu dile getiren özeleştirilerdir. Bir Macar yazarı, 1953'te edebiyatta yapılan yanlışlarla ilgili olarak bu türden bir özeleştiri yazmıştır : «Çürük fındıklar kadar boş kitaplar yazdık», «Kitaplarımız yalnızca, dünyamızın bir karikatürünü yansıtıyorlar», «Ulusumuzun vicdanı olmaya son verdik» vb. Böylesine tövbekar bir havayla yapılan özeleştiri, kendi kendine, dahası, işçi sınıfının gücüne duyulan inançsızlığın bir ifadesidir. Mahalli yönetimlerin çalışma

raporlarında da bazen bu havaya rastlıyoruz. Özeleştiri, asla kendi kendini yıkıcı olmamalıdır. Eğer birçok hata yapılmışsa, bu, yapılmış olan her şeyin topyekün reddedilmesine yol açmamalıdır. Yanlışlar da somuttur. Bu nedenle özeleştiri, her zaman gerçeklere uygun olmalıdır.

Pedagojik yeteneksizlik, özeleştirinin planlı olarak yapılmaya başlandığı yerde başlar. Az da olsa öyle durumlar olmuştur ki, yoldaşlar çalışmaları konusunda bir plana ve sıraya göre özeleştiri yapmışlardır. Böylesi özeleştiriler, yalnızca çalışmalarımızı sevimli göstermekte ve başka hiçbir yarar sağlamamaktadırlar. Bu durumda, söz konusu kişi «kendimi düzelteceğim» der; ama nasıl düzelteceğini söylemez. Bu nedenle, her özeleştiri, somut olmalıdır.

Öznel Karşı-Eleştiriyi Aşmak!

Genel olarak özeleştiriye zarar veren şey, onun nadiren doğru bir biçimde kullanılmakta olmasıdır. Eleştirilerin bir kısmı suskunlukla ya da öznel açıklamalarla yanıtlanıyor. Yanlışların hesabını vermek zorunda olan yoldaşlar, sık sık subjektif davranıyorlar. Kırgın bir suskunluk ya da tam bir teslimiyetle karşılaşıyoruz. Ama bu bir sonuç değildir. Sonucu vazgeçmede değil, yeniden başlamada aramalıyız.

Öznel karşı-eleştirinin bir biçimi, eleştiriyi, yapılan yararlı işlerden bahsederek reddetme yolunu seçmektir. Eleştirinin keskinliğinin törpülenmesi ve kabul edilebilir bir hale gelmesi için yapılan hizmetler geniş bir biçimde sergilenmektedir. Eleştiriye sık sık, eleştirilenin hizmetlerine ve erdemlerine ilişkin uzun nutuklar eklenmektedir. Bununla, eleştirilenin, özeleştiri yapmaya gerek kalmadan «temizlenmesi» amaçlanmaktadır. Özeleştiri yapmak yoluyla kusursuz erdemliliğin zirvesine tırmanmayı amaçlamanın hiçbir yararı yoktur. Kim ki, erdemden çok söz eder, onda erdemden eser yoktur.

Kendilerine yapılan eleştirilere, yalnızca karşı-eleştiriyle karşılık vermeyi düşünen yoldaşlar da vardır. Çünkü onlar yapılan eleştiriyi, kendi kişiliklerine yapılmış olarak kabul ederler. Bu yoldaşlar, eleştirinin, partinin ilerlemesi için taşıdığı büyük önemi göremiyorlar. Kendilerini odak noktası olarak görüyor, çalışmalarına getirilen eleştiri yüzünden yenilgiye uğradıklarını varsayıyorlar. Ama, burada söz konusu olan şey, partinin iyiliğidir ve partinin iyiliğini de hepimiz yürekten istemeliyiz. Bu yoldaşlar, partiye büyük zararlar verebilirler; çünkü bu biçimde yanlışların gerçekten düzeltilmesi olanaksızdır. Bu yoldaşlar, karşı-eleştiriyi bir savunma ve özeleştiriden sakınma önlemi olarak görüyorlar. Bu, derin bir samimiyetsizlikten kaynaklanan, tipik bir öznelci biçimdir. Bu yanlışlardan vazgeçmeleri için bu yoldaşları sıkı denetim altında tutmalıyız; çünkü samimiyetsizlikleri yanlışlarını gizleme yeteneğine —yani kurnazlığına— sahip

olmalarına yol açmaktadır.

Biçimsel özeleştiri, yalnızca bir karakter zayıflığı değil, aynı zamanda dışarıdan yapılan baskının bir sonucudur. Bu nedenle tekrar ediyoruz: Yanlışları üzerinde düşünmeleri için yoldaşlara daha çok zaman tanıyın ki rahatlıkla çelişkileri değerlendirip onların üstesinden gelebilsinler.

Yani, özeleştirinin özünü, düşüncemizi ve davranışımızı kendi yanlışlarımızı ve zaaflarımızı ortadan kaldırmaya yöneltmek oluşturur. Sözü geçen noktalara dikkat ettiğimiz takdirde, öznel ve biçimsel özeleştiriyi aşmamız konusunda bir adım atmış oluruz.

Eleştiride Daha Fazla Duyarlılık, Daha Fazla Özen

Eleştiri yaparken çoğumuzda en azından duyarlılık gösterme açısından eksiklik vardır. Gerçeği, kendi gördüğümüz gibi söylemekle, yoldaşlarımıza yardım etmiş olduğumuzu zannederiz. Ama eleştirilerin çeşitli etkileri olabileceğini hiç düşünmeyiz. Eğitimimizi içinde yaşadığımız kapitalist toplumda aldığımızı gözönünde tutarak, herkesi, yoldaşlarımızı da aynı araçlarla ve yöntemlerle eleştiremiyeceğimiz gerçeğinden yola çıkmak zorundayız. Bu özellikle kitlelere karşı tutumda sözkonusudur. Stalin Yoldaşın önemli uyarısını anımsayalım: «Kitleleri yönetmede esneklik ve kitlelerin gereksinmelerine azami duyarlılık. Duyarlılık ve tekrar duyarlılık!»

Stalin bir ara köylüler içinde ateizmi (dinsizlik - ç.n.) yaymada ne kadar az duyarlı olunduğunu eleştirmişti:

«Bazı yoldaşlar zaman zaman köylüleri materyalist filozoflar olarak görüyorlar ve köylüleri allahın olmadığına ikna etmek için doğa bilimleri üzerine tek bir konferans vermenin yeteceğine inanıyorlar. Bu yoldaşlar çoğu kez, köylünün allaha kendi ekonomisi açısından baktığını kavramıyorlar, yani köylü bazen allaha sırt çevirmeye karşı değildir; ama çoğu kez kuşku içindedir: Kimbilir, belki de allah vardır; en iyisi hem komünistlerle hem de allahla iyi geçinmek, böylece işlerim daha iyi gider.»

Yoldaşlar arasında da farklılıklar vardır; sınıf kökeni açısından, içinde bulunduğu sınıf konumu açısından, yaş, karakter ve mizaç açısından.

Bir kişinin içine kapanık ya da dışa dönük olması, olduğu gibi görünmesi ya da içine kapanık olması, çabuk inanan ya da kuşkucu olması, nazik ya da kaba olması, kibirli ya da utangaç olması, alçakgönüllü ya da kendini üstün gören biri olması, çekingen ya da boşboğaz olması, dayanıklı olması ya da çabuk yılması, insiyatifli ya da insiyatifsiz olması, keskin kavrayışlı ya da ağır kavrayışlı olması, hazırcevap ya da pek konuşmayan biri olması, canlı ya da uyuşuk olması; bütün bunlar farklı şeylerdir.

Doğru bir eleştiri için cesaret, enerji, kararlılık, dikkat, beceriklilik ve duyarlılığın yanı sıra ,sözkonusu değerlendirmede her şeyden önce sağlam temellere dayanmak ve dikkatli ve ihtimamlı olmak gerekir. Özel-

likle hücrelerimizin yöneticileri eleştirilerin temeli olmasına dikkat etmeli ve yoldaşları da bu anlayışla eğitmelidirler; çünkü yanlış anlama tehlikesi ne kadar az olursa, kitlelerin partiye, yoldaşların birbirlerine, yoldaşların yönetici organlara güvenmeleri o kadar çok olur.

Öte yandan, eleştiride başka insanları bilgisiz sanarak ya da onları çocuk yerine koyarak «tek yanlı» bir duyarlılık da göstermemeliyiz. Bu nedenle, bir eleştiri, yararlı olması için her yönden duyarlı olmalı ve kendine has özellikleri dikkate almalıdır.

Yaşlılarla gençler arasındaki eleştiri de kendine has özelliklere sahiptir. Genç insanlar, daha yaşlı insanlara karşı elbetteki saygı duyarlar, ama daha genç olana yanlışları nasıl söyleniyorsa, saçları ağarmış olana da yanlışları yüzüne karşı söylenmelidir.

Bizim Kızıl Muhafızlar* için bu sorun genellikle pek basit değildir. Çünkü toplumumuzda arkadaşlarımız, bir gencin yalnızca saçma düşünceleri olabileceği gibi gerici bir anlayışa sahiptirler ve genç bir insanın da olumlu önerilerde bulunabileceğini kabul etmek istemezler. Bu zorluklar yalnızca partimiz dışında değil, saflarımız içinde de vardır halâ. Parti içinde, gençliğin canlılığıyla, eski yoldaşların deneyimlerinin ortak bir yarar doğrultusunda birbirini bütünlemesi için mücadele etmeliyiz. Parti, yaşlı yoldaşlarımızdan, daha çok gençliğin bakış açısıyla düşünüp eleştirmeyi öğrenmelerini, Kızıl Muhafızlardan ise, yaşlı yoldaşlarımızın deneyim ve yol göstericiliğine saygı duymalarını beklemektedir.

Yoldaşlar parti içinde sık sık eleştiri yapanın üzerine hücum etmekte —eleştirisi isterse yanlış olsun, isterse doğru— ve bu yolla ona haddini bildirmek ve «partiyi korumak» istemektedirler. Bu durum, özellikle yönetici komitelerin çalışmaları eleştirildiğinde söz konusu olmaktadır. Böylesi bir olay yaşayan bir yoldaş çoğunlukla bir daha hiçbir konuda eleştiri yapmaya cesaret edememektedir. Yanlış bir eleştirisinden dolayı bir yoldaşın gözünü korkutacak derecede zorlamak için üstüne üşüşmek, tümüyle anti-Marksisttir. Komünist Partiler, öyle durumlarla karşılaşmışlardır ki, yoldaşların, yanlış eleştirilerinden dolayı hain, ajan olarak damgalandıkları bile olmuştur. Böylesi yıldırma, tehdit ve yasaklama yöntemlerini kullanan yoldaşlara karşı parti katı önlemler almalıdır. Çünkü bu yoldaşlar, bu yüzden partinin gelişimini engellemektedirler; çünkü tüm bu yöntemler, yoldaşların partiden kopup kendi içlerine kapanmalarına, parti çalışmalarına karşı inatlaşmalarına ve görüşlerinin katılaşmasına yol açmaktadır.

Bu yüzden her eleştirinin başında şu soruyu sormalıyız: Kimi eleştiriyorum? Dostu mu düşmanı mı? «Düşmana yumruk, dosta karşı, yanlış

* Kızıl Muhafız (Rote Garde) — Almanya Komünist Partisi / M-L'nin Gençlik Örgütü üyeleri kastediliyor. - P.B.

adım atmış olsa bile, daima elimizi...» biçimindeki temel ilkeyi tüm yoldaşlar akılda tutmalıdır.

Bu konuyu şu soru izlemektedir?

Bir Eleştiri Her Zaman Tümüyle Doğru mu Olmalıdır?

Bazı yoldaşlar eksikleri ve nedenlerini berrak bir biçimde tesbit edemediklerinden eleştiri yapmaktan çekiniyorlar. Sık sık eleştirinin «vurucu ve delici» olması gerektiği söylendiğinden, rezil olmak istemiyorlar. Tahmin yürütmekle, ya da zannetmekle, gerçeğe yakınlaşmaktan çok, spekülasyon yapılmış olabileceği de sık sık öne sürülen düşüncelerden biridir. Bunlar, tam olmayan bir eleştirinin reddedilmesi için geçerli nedenler değildir. Olayların ve sürekli meydana gelen yeni sorunların karmaşası içinde bilgiler bazen yüzeyde kalmakta ve eksik olmaktadır. Ama bu eksik bilgilerle bile yanlışları gösterebilir ve eksiklere işaret edebiliriz. Tümüyle doğru bir eleştiri istersek, «aşağıdan gelecek» eleştiri için cesareti kırmış oluruz. Sorunları cesaretle ele alırsak ilerleyebiliriz ancak. Stalin şöyle diyor:

«Bu nedenle eleştiriye saygı duymalı, onu dikkatle dinlemeli ve esas çekirdeğini dikkate almalıyız diye düşünüyorum. Eleştiri % 5 ya da % 10 oranında doğru olsa bile. Aksi halde, sadakatle bağlı yüzlerce ve binlerce kişinin, eleştiri yapma konusunda henüz yeterli deneyimlere sahip olmayan ama ağızlarından gerçekler çıkan bu kişilerin, ağızlarını kapatmış oluruz.»

Şimdi bazıları, burada bir çelişki var diyecekler — bir yanda eleştiride titizlik istiyoruz, öte yanda da «bir parçacık gerçekle» yetiniyoruz. Bu asgari ve azami talep arasında bir ayrım yapıldığı ölçüde ve ağırlık azami talep yönünde olduğu sürece elbette bir çelişkidir. Esas olarak şu bakışla yola çıkmalıyız: Partimizi nasıl ilerletebiliriz? Her «parçacık gerçek» ve her mozaik parçası, ilerlemeye katkıda bulunur. Ama gene de teorik açıdan bilgili olan bir kişinin, niteliksiz bir eleştiri yapmaktan utanması gerekir.

Bir eleştirinin içinde gerçek ve gerçek olmayan bir arada bulunuyorsa, bu durumda gerçek olmayan kısmı karşısında nasıl bir tutum takınılmalıdır? Pratikte genellikle, iki tür zararlı aşırılık vardır: Ya gerçek parçacığı kabul edilmekte, ancak gerçek olmayan kısım reddedilmemekte, ya da gerçek olan kısma değinilmeden, gerçek olmayan kısmın reddedilmesiyle yetinilmektedir. Eleştirinin bir kısmının doğru olduğuna inanan kişi, bunu söylemeli, buna karşı haksız iddiaları reddetmelidir.

O halde, acil gereksinimlere cevap vermese dahi, gene de eleştirimizi doğru olarak yapmayı öğrenmeliyiz.

«Aşağıdan» Eleştiri ve Bilinçli Eleştiri Eğitimi

Bir çok yoldaşın eksikliklerin farkına varması, Parti içinde az yanlış yapılmasının güvencesi olabilir. Ama durum gerçekten de böyle midir? Hayır! Eksikliklerin farkına varılmış olmasına ve gösterilmesine karşın bir çok yanlış yaptık. Ancak eksikleri gideremedik. Parti inşasının ilk yıllarında bu yanlışlar daha sık yapılıyordu. Örneğin bir yönetimin sunduğu çalışma raporunda görülen yanlış ve eksikler, bir sonraki yönetim tarafından yine yapılıyordu. Ya da, öneri ve eleştiriler kaydediliyor, ama bunu yapan yoldaş bu konuda artık hiçbir şey duymuyor. Bu durumda da yoldaşların «bir şey söylemenin hiçbir anlamı yok, çünkü hiçbir şey değişmiyor» demelerinde şaşılacak bir yan var mı?

Bu yanlış nereden kaynaklanıyor? Birincisi, yapılan eleştirilere kulak asmıyoruz ve eksikleri gidermek için kafa yormuyoruz. İkincisi de, bir eleştiri karşısında şu veya bu yanlışları yaptığımızı, ya da bir görevi gerektiği biçimde yerine getirmediğimizi açıkça söylemek cesaretini gösteremiyoruz.

Böylece de eleştiriyi dikkate almamak, «aşağıdan» eleştiri gelmemesinin nedenlerinden biri olmaktadır. Eleştiri karşısında ölü gibi susmak ve eleştiriyi dikkate almamak güvensizlik yaratır, kaderciliğe yol açar ve kollektif çalışmayı bozar. Eleştirene güçsüzlük duygusu verir, kızdırır, ilgisizleştirir ve pasifleştirir. Bu eleştiriyi dikkate almama üzerinde, özellikle alt yönetim organları dikkatle durmalıdırlar; çünkü pek de seyrek olmamak üzere yoldaşlar doğrudan Başkana ya da Merkeze başvuruyorlar. Bu, elbette onların hakkıdır, ama insan normal olarak, güven duyduğu bir yönetimi ya da yoldaşı es geçmez. Güven; yoldaşların, bir üst yönetimci organa karşı beslemedikleri şey işte budur. Bundan dolayı her zaman haksız mıdırlar? Hayır! Bir yönetici organda birlikte çalışan yoldaşların diğerlerine karşı zaman zaman kapalı davrandıkları bir gerçektir. Onlara karşı yapılan bir eleştiri, bu çevre içinde «karşılıklı yardım birliği» yaratmakta, herkes birbirini mazur göstermeye çalışmaktadır. Bu nedenle yönetimler, özellikle «aşağıdan» gelen eleştirilerin ihmal edilmesine izin vermemeye özen göstermelidir.

«Aşağıdan» gelecek eleştirileri engelliyen etkenler nelerdir? Birincisi; «misilleme önlemlerinden» duyulan korku. Partimiz içinde de, «en iyisi çeneni tut, yoksa günün birinde partiyi dışardan seyredersin» türünden eleştirildiğine dair bir çok örnek verilebilir. Yoldaşları eleştiri yapmaya çağırmak yerine, başlarına kâhya kesilinmekte, ikna yöntemi yerine açıkça komuta edilmektedir.

«Aşağıdan» eleştiri gelmemesinin bir diğer nedeni de, çoğunlukla hemen karşılık verilmesidir: «Bu görüşün yanlış, bu konuya yanlış yaklaşıyorsun» vb. Daha da kötüsü, yoldaşların hemen «sağ oportünist» ya

da «tahminlerinde» «revizyonist» damgasını yemeleridir. Bunun sonucunda, yoldaşlar artık çok az konuşuyor. Ve her şeyi de «yanlış» yaptıklarından ötürü, «yukardan» gelecek direktifleri bekliyorlar. Ya da şöyle diyorlar: «Bir gün geliyor, insanın çok doğal olması gereken şeyler uğruna sürekli mücadele etmeye gücü kalmıyor ve böylesi bir 'mücadele' için gerekli sinir ise bende yok.»

Böyle teslimiyetçi düşüncelerin ortaya çıkmasını engellemeliyiz. Fiziki ve psikolojik açıdan eleştiri yapma gücü kalmayan yoldaşlara vakit geçirmeden açıklamalıyız ki, her mücadele, her sözünü geçirme, daha fazla güç sarfetmekle olur. Şu ya da bu yoldaşın mücadele için yeterince gücü kalmamışsa, bu durumda da özenle bunun nedenlerini araştırmalıyız. Bazı yoldaşların teslimiyetçi bir tutumla ya da sinirli bir biçimde eleştirmesinin nedeni, üzerlerindeki yükün fazla olmasıdır.

«Aşağıdan» eleştiri ve önerilerin gelmemesinin elbette başka nedenleri de var. Örneğin, geçtiğimiz bölümlerde konu edilen eleştirinin tam doğru olmamasından korkmak, insanların duygularının hiçe sayılması ya da bireysel çekingenlik gibi. Ama tipik durumların başlıcaları şunlardır:

— «Aşağıdan» gelen eleştirilerin dikkate alınmaması.
— «Sen herşeyi yanlış yapıyorsun» anlayışı.
— Ve bundan doğan, yukarıdan gelecek direktifleri bekleme.

Bunları ancak, eleştiriye baskı yapmaya, misillemeye, «yukardan» gelecek slogan ve direktifleri beklemeye izin vermediğimiz zaman ortadan kaldırabiliriz. Bunun için gerekli koşullar, örgütlenme biçimlerimiz sayesinde mevcuttur. Yani, esasa ilişkin eleştiri ve önerilerimizle sürekli olarak örgüte başvurmalıyız (temel örgütü gereksiz yere meşgul etmek istemeyen bir yoldaş elbette hücre yöneticisine başvurabilir); bunun amacı aynı zamanda eleştiriye ve öneriye bir temel ve kendini kabul ettirme gücü verebilmektir. Yönetimde bizi tek yanlılıktan ve rastlantılıktan koruyan da yine kollektif danışmadır. Bu nedenle, eleştiri, partimizin gelişmesi ve doğru çizginin korunması için son derece önemli, ideal, itici bir güçtür. Tüm organların ve her düzeydeki yönetimlerin eleştiriyi ve parti çalışmasının düzeltilmesini teşvik etmede ve yoldaşlarımızı cesur ve devrimci eleştiri yapmaya çağırmada büyük sorumluluklar taşımaktadırlar.

Cesur Devrimci Eleştiri

Demokratik merkeziyetçiliğe ilişkin makalede demiştik ki, parti, tabanın eleştirilerini, önerilerini ve deneyimlerini dikkate almadığı taktirde ölü bir parti haline gelir ve doğru çizgiden sapar. Neden? Çünkü «aşağıdaki» yoldaşların deneyimleri olmadan, partili kitlelerin ve halkın deneyimleri olmadan canlı gerçekten yararlanamayız ve ancak benzer durumlar ve tarihsel paralellikler vasıtasıyla emir ve direktifler verebiliriz. Ama

herbirimiz kendi deneyimimizden biliyoruz ki; dün için geçerli olan bir şey, bugün için çoktan geçersiz olabilir.

Enver Hoca yoldaş, Siyasal Çalışmanın Örgütlenmesi adlı makalesin-de, yaşanmış olana kulak vermeye, değerlendirmeye ve iletmeye çalış-mamanın yanlış hatta suç olduğundan söz ediyor. Tüm gücümüzü kullana-rak dikkatle, düşünerek ve objektif olarak deneyimleri toplamayı, gözden geçirmeyi ve değerlendirmeyi bilirsek —yani, her birimizin ne yaptığını, ne gördüğünü, bunun yanında nasıl yapılıp uygulamaya geçirildiğini— ya-şanmış olanı toplar, yeni ilkeler ve direktifler haline getirirsek, işte an-cak o zaman görevimizi yerine getirebiliriz.

Cesaretle ve ilkeli eleştiri yapmak, bazen «biçime dikkat etmeme» gibi anlaşılmakta, bazen de bağırıp çağırma ve azarlama olarak ele alın-maktadır. Özellikle de çok kötü yanlışlar söz konusu olduğunda kızgınlı-ğını gidermek için bağırıp çağırmayı yeğleyen yoldaşlar vardır, tıpkı bir buhar kazanının fazla basınçtan kurtulmak için bir emniyet sübabına ge-reksinim duyması gibi. İlkeli insan, elbette bu yanlışlar karşısında hoş-nutsuz olacaktır; bu kaçınılmaz bir olgudur. Lenin şöyle diyor:

«Görüşünün doğruluğuna inanan, yeni birşey getirdiğine inanan her insan 'mücadele' ruhuyla ve düşüncelerini mükemmel bir biçimde dile getirerek yazar. Yalnız iki sandalyeye birden oturmaya alışık kişilerin mücadele ruhları yoktur...»

Bu mücadele ruhu, biz komünistlerde kendine hakimiyetle disiplinli-lik, samimiyet ve soğukkanlı bir kararlılıkla birleşmelidir. Bu nedenle tüm yoldaşlar eleştiride somut ama sert olmayı öğrenmelidirler. —Bu arada 'buhar kazanı' yoldaşlar da kendilerine hakim olmalıdırlar.—

Bu nedenle, komünist dünya görüşünden kaynaklanan eleştirimiz, her türlü saygısızlıktan uzak olmalıdır. Nesnelliği devrimci atılımla birleştirme-liyiz. Nesnellik derken, A. S. Makarenko'nun sözünü ettiği burjuva nes-nelliği kastetmiyoruz:

«Nesnel olmayan bir sürü mankafa olduğu için nesnel olmalı ve onlardan daha güçlü olmalısın. Burjuva nesnelcilik 'nesnel olmayanları' yenmeye, onlar üzerinde üstünlük kurmaya, onları köle ve sömürü nesneleri haline getirmeye yarayan bir niteliktir. Bu nesnelcilik bir sömürü aracıdır. Bizde, birinin nesnel olması, bir diğerinin nesnel davranmasına ters düşmez. Bu demektir ki bize göre nesnel olma, ahlaki bir değerdir ve nesnel olmayı talep etmek ahlaki bir taleptir. Ama nesnel olma konusunda herkesi eğitmeliyiz.»

Özellikle özeleştiri konusunda.

Nesnel bir eleştirinin en önemli dayanağı tarafsızlıktır. Örneğin, da-ha yavaş kavrayan ya da bizimle tartışmak istemeyen kişilere düşman gözüyle bakan, hatta onları düşman olarak niteleyen yoldaşlarımız da var. Maalesef bu durum fabrika içi çalışmalarında kendi arkadaşlarımız ara-sında da sık sık ortaya çıkmaktadır. Bu biçimde hareket etmek dehşet verici bir şeydir; çünkü cesaretlendirmenin yerini aşağılama almış olmak-tadır. Böylesi öznel tutumlar kötü sonuçlar doğurabilir.

Eleştiride nesnel olma, eleştiri konusunun seçimine de bağlıdır. Eğer 'Partinin eleştiriye gereksinimi var, eleştirini söylemelisin' diyorsak bu, küçük kişisel sorunlar eleştirinin odak noktası yapılmalı, dönüp dolaşıp önemsiz şeyler anlatılmalı demek değildir. Kişisel nefret, intikam hırsı, zarar verme arzusu nedeni ile eleştirme ve önemsiz konuları mırıldanma partimizin gelişmesine yardımcı olmaz. Öte yandan kaygısız bir cömertlikle «dünya çapında öneme sahip olmayan küçük şeyleri» es geçen yoldaşlar da vardır. Bu yoldaşlar yalnızca «büyük çizgiyi» görürler. Bu tavır da gelişmemize hizmet etmez. Partimiz, işçi sınıfının partisi, bize, eleştirinin gerçi sert ama nesnel ve yardım edici —tek tek yoldaşlara yardım edici, partinin tümüne yardım edici— olması gerektiğini öğretmektedir. Bu nedenle nesnel bir eleştiri ne ufak tefek şeyleri es geçmeli ne de bunları esas sorunmuş gibi ön plana çıkarmalı, her zaman esas konuya değinmelidir. Bu konuda son olarak değineceğimiz nokta, cesaretle yapılan bir eleştiride her zaman liberalizmi ortaya çıkarmamız gerektiğidir. «Karşımızdaki yoldaşı incitmeme» gibi bir düşünce partimiz içinde halen vardır. Liberalizmin son derece zararlı etkiler yapabileceğini biliyoruz. Liberalizm, birliği aşındıran, gevşeten, çalışmalarda pasiflik ve ikilik yaratan bir kezzaptır; örgütümüzün sağlamlığına zarar verir ve disiplin sağlamayı engeller. Bu nedenle yoldaşlarımızın liberal tutumlarını sürekli olarak ciddi bir biçimde ortaya çıkarmalı ve onların devrimci eleştiriye cesaretle katılmalarına yardımcı olmalıyız.

Eleştiride Dayanışma İçin Eğitim

Eleştiride dayanışma gösterme için eğitim, her şeyden önce karşılıklı güvene bağlıdır. Arkadan konuşmak, sansasyon yaratma hevesi, haksız tehditler, nezaketsizlik, küstahlık, yalan ve kötümserlik, güven duygusuna zarar verir. Böyle şeyler eleştiride nasıl ortaya çıkar ve dayanışmayı nasıl geliştirebiliriz?

Başlangıçta şu örneği vermiştik — «düşüncemi seve seve söylemek isterim; ama derhal herkes üstüme üşüşüyor».

Eleştiriyi bu biçimde reddeden kişi «doğuştan» eleştirinin karşısında değildir, çoğunlukla yapmış olduğu eleştiriler sonucu eleştiriden vaz geçmiştir. Bu yoldaşın artık ağzını açmak istemeyişinin nedeni, çoğunlukla hoş olmayan ve haklıymış gibi bir tutumla getirilen karşı eleştiridir. Dayanışma anlayışına sahip olmayan böylesi eleştiriler yoldaşlarda hayal kırıklığına yol açmakta ve mücadele cesaretini felç etmektedir.

Eleştirinin yanlış dile getirilmesi ya da ifrat derecesine vardırılması sonucu yoldaşların görevlerini bırakmaları ya da istifa etmeleri de sık sık rastlanan olaylardandır. Eleştirilen yoldaşın böyle bir adım atması sonucu, eleştiren yoldaş, hemen hayal kırıklığına uğramaktadır. Bu durum-

da hemen «eksik bilinç»ten ya da «gerilemekten» söz edilmektedir. İstifanın esas nedeninin, ifrat derecedeki eleştiri, yanlış dile getirme, buna ek olarak dayanışma anlayışından uzak bir biçimde ortaya koyuş olabileceğini kimse kabul etmek istemez. Bu nedenle bir yoldaşı eleştirirken sürekli olarak şuna dikkat etmeliyiz: O yoldaş görevini genel olarak yerine getirmiş mi? getirmemiş mi? Eleştirimizi işte buna göre yapmalıyız, ama yoldaşımız görevini genel olarak iyi yapmamışsa bile, eleştiri mutlaka dayanışma anlayışına sahip ve yardım edici olmalıdır. Ama sorun, eleştiride anlatıldığı gibiyse ve eleştiri ifrata kaçmamışsa, yoldaşın, görevinden alınmayı rica etmesi çok doğrudur. Demekki, eleştirimizi her zaman öyle getirmeliyiz ki, yoldaşımız bizden kopmasın ve cesareti kırılmasın.

Her komitede ve her örgütte, o an orada bulunmayan bir yoldaşın eleştirildiğine sık sık rastlarız. Bu bazen kaçınılmaz ve özel durumlarda gereklidir de. Ama eleştiri konusu, orada bulunanlardan birinin gevezeliği yüzünden zamansız olarak eleştirilen kişiye ulaştığında çok ağır sonuçlar doğuran tuhaf tahrifatlar ortaya çıkmaktadır. Arkasından eleştirmek, eleştirinin sızmış olduğu «kanallarda» kuşkulu yorumların yapılması nedeniyle de olumsuz etki yapar. Aradaki güven duygusunun yokolmasına yol açan güvensizlik tohumları ekilmiş olur. Eleştiri, ilgili kişinin önünde yapılmadığı takdirde, söz konusu olan kişinin, kendini gözetim altında hissetmesi sonucu doğabilir, ilgili kişi kendine güvenini yitirir, yoldaşlarına olan güvenini yitirir ve herkesi gammaz gibi görür. Eleştiri söz konusu olduğunda, güvenle karşılanmalıdır. Stalin bu konuda şöyle yazıyor:

> «Rus işçileri neden Lenin'e karşı sınırsız bir güven duymuşlardır? Örneğin, yalnızca, siyasal çizgisinin doğru olmasından dolayı mı? Hayır, yalnızca bu nedenle değil, Lenin'in sözüyle eylemi arasında hiçbir çelişki olmaması ve Lenin'in 'aldatmaması' nedeniyle de ona güveniyorlardı.»

Bu nedenle, parti içinde arkadan eleştiriyi reddetmeliyiz; çünkü bu tür eleştiri, temiz ve net bir çalışma ortamı yaratmaz. Acil durumlarda arkadan eleştiri kaçınılmaz olduğu taktirde, eleştiren ve eleştirilen yoldaşların önünde bir açıklama yapmak gerekir.

Ardından eleştirme, yoldaşlar hakkında söyleşiyle karıştırılmamalıdır; çünkü bu ikincisinin, söz konusu yoldaşların bulunmadığı bir zamanda yapılması özellikle gereklidir. Bu tür söyleşiler, örneğin kadro seçimlerinde gereklidir. Ya da kuşkulanılan bir kişiye; «Bana bak, senin ajan olduğundan kuşkulanıyorum, seninle bu konuda konuşacağız» diyemeyiz, aksine bu kişiyi gözetim altında tutarak uygun bir zamanda müdahale etmeliyiz. Aynı biçimde, denetim organlarımız da, biriyle ilgili bir konu hakkında hemen o kişiyle konuşmazlar, konuyu tüm yönleriyle bildikten ve o kişiyle doğrudan ilişki kurmak için zamanın elverişli olduğuna ka-

rar verdikten sonra konuşurlar. Bu arada, bu belli konuyla ilgili olarak başka komitelerin ya da tek tek yoldaşların da dinlenmesi gerekecektir. Bu durum «ardından eleştirmek» midir? Hayır. Partinin yararını ve iyiliğini göz önünde tuttuğumuz taktirde belli konularda —ki bu konular tek tek yoldaşlarla ilgili de olabilir— yönetici durumundaki seçkin, güvenilir bir kişiye başvurmak çok yerinde bir harekettir. Ancak «dedikodu yapmak» ve «gevezelik etmek» gündemde olduğu andan itibaren, ya da herkesin önünde belli bir yoldaşın tüm zaaflarına ilişkin saygısızca gevezelik edildiği andan itibaren, ardından eleştirme başlamış demektir, yoksa hücre yöneticisine bir yoldaşa ilişkin belli bir izlenim ya da belli bir yanlış iletilip, bunun hücre oturumunda ele alınması önerildiğinde değil. Söz konusu yoldaş belki de daha önce hücre yöneticisine aynı sorunla ilgili olarak başvurmuş ve sorunu bu arada halletmiştir. Bu durumda hücre çalışmasına bu konuda yük olmaya gerek kalmamış, sorun her iki yoldaş için de hem yanlışı yapan hem de aynı konuyla ilgili olarak hücre yöneticisine başvuran yoldaş için de, çözülmüştür.

Eleştiri biçimi olarak, çoğunlukla haksız tehditler biçiminde ortaya çıkan kaba konuşmalar yapmak da komünist bir tavır değildir. Bazen eleştirilerde aşağıdaki türden tehditler de yapılmaktadır : «Birlikte gümbürtüye gitmek, öldürmek, tokat atmak, mıhlamak, kanatlarını kırmak, hatırı sayılır bir iz bırakmak, marşa basmak, eğerden alaşağı etmek, kravatını ayak altına almak, kafasını yıkamak» gibi. Yoldaşlarımıza ya da parti çalışmalarına ilişkin eleştirilerde bu türden tehditler savruluyorsa, yanlış yapılıyor demektir ve bu gibi tehditleri kullanmamalıyız. Hepimizin ortaya koyduğu fedakarlık gözönünde tutulduğunda, «beraber gümbürtüye gitmek» ya da «eğerden alaşağı etmek» gibi sözler gücendirici olabilir. Yapılan her eleştiri öyle bir dayanışma anlayışına sahip olmalıdır ki, eleştirilen yoldaşa duyulan saygıdan ötürü yapıldığı inancını vermelidir.

Eleştirinin formüle ediliş biçimine çok dikkat etmek gerekir. Bir çocuk doğru olmayan bir şey yaptığında, ne şımartılır ne de hemen «öldürmeyle» tehdit edilir. Tehdit, çoğunlukla kızgınlık sonucu ortaya çıkar. Sinirlenme sonucu oluşan kızgınlık ve eleştiri ise bir arada bulunmaması gereken iki şeydir. Marks, 10 Mart 1866'da gazetenin yazı kuruluna karşı duyduğu kızgınlığı, Engels'e yazdığı mektupta şöyle anlatır:

«...daha da kötüsü, o kadar sinirlenmiştim ki, içimdeki galeyanı akılcılık sınırları içinde tutmaktan çok şiddetle patlamak istiyordum ki, bu da amaçsız bir şey olurdu.»

Kötü şeyler bizi elbette sinirlendirecektir, ama bu sinir asla bir hakaret ya da tehdit biçiminde yozlaşmamalıdır. Makarenko, kendine hakim olma konusunda şöyle diyor:

«Kendi kendini dizginlemek, insanın her adımda yapması gereken şeydir ve alışkanlık haline gelmelidir. Komüncüler açıkça biliyorlardı ki, frensiz bir insan hasar görmüş bir makineye benzer.»

Buna karşın öyle durumlar olur ki, hiddetle eleştirebilir ve hoşnutsuzluğumuzu hiddetli ve öfkeli bir tonla ifade edebiliriz, ama bunun için uygun bir neden olmalıdır. Böylesi öfkeli bir eleştirinin amacı, en derin etkiyi yapmak, bir sorunu daha sert bir biçimde açıklamak, o soruna daha fazla dikkat çekmek olmalıdır ve eğitici değeri de burada yatmaktadır. Öfkeli eleştiri gerçeğin ateşli bir biçimde dile getirilişidir. Ateşli eleştirinin, donuk eleştiriden daha iyi sonuç verdiğini kim yadsıyabilir ki? Gene de ateşlilikle hakareti birbirinden ayıran sınırı görmek gerekir.

Sık sık bir kimseyi uyarı göreviyle karşı karşıya kalırız. Bu uyarı, nazikçe ve nesnel bir biçimde yapıldığı taktirde, hiçbir zaman bir tehdit olarak görülmez. Tartışmalarda çoğunlukla, kullanılan herhangi bir sözcük, yüksek sesle tartışmaya ve her iki tarafta da zincirleme öfkelenmelere yol açmaktadır. Her yoldaş, kendine hakim olmayı ve kendini eğitmeyi öğrenmelidir. Ateşlilik eğitilebilir. Bu nedenle, bu türden taşkınlıklardan sakınmalıyız.

Eleştirilerinin biçimini önemsemiyen yoldaşlarımız da vardır. Bunlara biçimi gözardı etmek, eleştirinin değerini kaybetmesi demek olduğunu hatırlatmalıyız. Eleştirinin biçimi bir çok insan için ilk anda, eleştirinin içeriğinden daha önemlidir, yani eleştiriye ilişkin ilk izlenimi verir. İnandırıcı olmak isteyen kişi, biçimi dikkate almak zorundadır. Bu tanımın altını ne kadar kalın çizsek yeridir.

Eleştirinin biçiminin etkili olabilmesi için, konuşulan ses tonunun da nazik olması gerekir. Ancak, uygun düşen ton, kendiliğinden ortaya çıkmaz; onu arzu etmek ve prova etmek gerekir. A. S. Makarenko diyor ki :

«Hangi tonda konuştuğumuz, çok önemlidir. 'Gidebilirsin' kelimesi çok basit bir kelimedir, ama bu basit kelime elli biçimde söylenebilir...»

İyi bir tonun nasıl olması gerektiğiyle neden bu kadar çok ilgileniyoruz, bu, burjuva bir talep değil midir? Bir kez daha A. S. Makarenko :

«'Üslup' ve 'ton' pedagojik teori tarafından sürekli göz ardı edilir ama gene de kollektif eğitimin başlıca ve en önemli parçasıdır. Üslup çok hassas ve kolayca berbat edilebilecek bir şeydir, her gün bakımdan geçirilmesi ve gözetim altında tutulması gerekir ve bir çiçek demeti gibi özen görmek ister.»

Üslubumuz ve ses tonumuz, ki nezakette buna dahildir, komünist ahlak kurallarına, özellikle de kollektif anlayışa dayanan komünist bir davranış biçimidir. Bu nedenle, nazikçe eleştirmek, bir umacı değil, aksine eleştirinin etkinliğinin artırılmasında bir yardımcıdır. Komünist ahlak temellerine oturtulmuş bir nezaket, komünist bir özelliktir.

Nezaketsizliğin özellikle kötü bir belirtisi de, kinci olmaktır. Wilhelm Busch bir keresinde şunu öğütlemişti :

«Aptalca yapılan bir şeyin üstünde ot bitmişse, nihayet bir deve gelir ve hepsini yer.»

İnsanların yanlışlarını aşabildiklerini ve gelişebildiklerini kavramayı öğrenmeliyiz. Bizi, geçmişten çok gelecek ilgilendirir. A. S. Makarenko,

insanların geçmişini unutulmuş olarak bırakmayı hemen hemen bir kural haline getirmiştir.

Eleştiride daha fazla alçakgönüllü olmaya da dikkat etmeliyiz. Yoldaşları ve çalışma arkadaşlarını, kendi üstün durumundan yola çıkarak eleştirmek de gerçekten rezilce bir şeydir. Böylesi bir eleştiri, misilleme hırsı ve kibirlilik izlenimi uyandırır. Bazıları, ne kadar çok başarı elde ederlerse, o kadar alçakgönüllülükten uzaklaşırlar, kibirli olurlar ve görev ve zorluk ölçüsü duygusunu kaybederler. Bu nedenle, bu tutumlara dikkat etmek gerekir.

Sürekli küfretmek ve homurdanmak da parti çalışmasını ilerletmez. Küfretmek, bazıları için rahatlatıcı olabilir, ama salık verilecek bir eleştiri biçimi değildir. Küfretmek, asla bir güçlülük ifadesi değildir, çoğunlukla yeteneksizliğin ve bilgisizliğin maskelenmesidir. Bu nedenle, özü itibariyle her iyi eleştiri küfürden uzak bir şeydir.

Alçakgönüllü bir eleştiride bulunması gereken özelliklerden biri de abartma yapmamaktır. Çoğunlukla biri abartınca, diğeri, onun abartmasına daha fazla bir abartmayla karşılık vermekte, bir üçüncüsü de ona. Bunun yanında, ölçüsüz derece abartılmış bir eleştiri, dinleyenlerin, eleştirenden çok eleştirilene sempati duymalarına yol açmaktadır. Lenin, G. W. Plehanov'la yaptığı bir tartışmada bunu açıkça belirtmiştir:

«G. W. Plehanov'un inanılmaz kabalığı, içgüdüsel olarak karşıtlarını protestoya ve savunmaya zorlamaktadır.»

Abartma yüzünden, eleştirinin inandırıcı gücü de sarsılmaktadır. Aşağı yukarı hepimiz, öyle insanlar tanırız ki, söylediklerinin büyük bir kısmını bir kenara atmak gerekir. Alçakgönüllülük yalnızca ihtiyatlı davranma sorunu değildir, gerçekle açık bir ilişki içinde olmayı da öngörür.

Pratik içerisinde izlemekte olduğumuz gibi, gerçeği söyleme eğilimi, sık sık yapılan olumsuz eleştiriler nedeniyle gittikçe azalmaktadır. Böylesi bir durum, partimiz için son derece zararlıdır. Bildiğimiz gibi, partimizi ancak gerçekler ileriye götürebilir. Çünkü parti, gerçeği bildiği taktirde şu ya da bu sorunun nasıl çözülebileceğini bilebilir. Burada AKP'den şu örneği verelim: AKP'den bir yoldaş, Nazi döneminde Gestapo'ya bazı itiraflarda bulunur ve bunu partiden gizler. Parti ise onu 1945'de yönetici olarak görevlendirir. 1950'lerde AKP'nin yasaklanmasından sonra, siyasi polis bu itiraflarını kullanarak ona şantaj yapmayı dener. Polis onu izleyerek bir dizi ilişkisini meydana çıkarmıştır ve şimdi de şantaj yoluyla bundan yararlanmak istemektedir. Bu yoldaş, partiyi daha fazla tehlikeye atmamak için Doğu Almanya'ya geçmek zorunda kalır. Yani, Yoldaş, Gestapo'nun işkencesine dayanamadığını Partiye söylemekten utanmıştır. Faşist güruhun hayvani, barbar işkence yöntemleri gözönünde bulundurulduğunda, böyle durumlar birçok komünist için en zor imti-

hanlar olmuştur. Ama söz konusu yoldaş, tutuklanmasından sonra, itirafları hakkındaki gerçeği Partiye açıklamış olsaydı, Parti de buna göre tutum takınır, önemli zararlara uğramaktan kurtulurdu. Elbette ki Parti ona yöneticilik görevi veremezdi, ama Parti ve devrimin çıkarı için ona mutlaka başka bir görev verilirdi.

Bu nedenle, bir yoldaşı Partiye alırken, geçmişde kalan hoş olmayan olayları da Partiye bildirmesini istemek, çok yerinde bir tutumdur. Örneğin, bazı genç yoldaşlar bir tek kez esrar kullanmışlarsa, bunun artık geçmişte kaldığını, önemli olmadığını düşünüyorlar. Bunun, onun için önemli olup olmadığını belirleyecek olan tek organ Partidir. O halde, Partiye her şeyi bildirmeyi ilke edinmeliyiz.

Bu nedenle, gerçekle ilgili hiçbir şeyi örtbas etmemeliyiz. Aynı biçimde, pohpohlama ve gözboyamadan uzak durmaya da dikkat etmeliyiz. Yoldaşlar, özellikle çalışma raporlarında, sorunları olduğundan daha olumlu göstermeye ve olmayan başarıları varmış gibi göstermeye çalışmaktadır. Oysa sorun ne karaya ne de beyaza boyanmalıdır. Parti, yalnızca gerçek olaylar yardımıyla doğru değerlendirme yapıp, gerekli önlemleri alabilir.

Kalinin bir keresinde işçi muhabirlerine şöyle diyordu:

«Yaşamda iki tür insan vardır. Birincisi, her sorunda gerçeği bulmaya bakar ve gerçek uğruna mücadele eder. Elbette ki, böyle birinin bazen gerçek yerine yanlış bir şeyin peşinden gittiği de olur, ama şu bir gerçektir ki, her zaman gerçeği arar ve bu gerçek için her türlü zorluğa katlanır, hatta dayak bile yer. Diğer tür insanlar ise akıntıyla birlikte yüzerler, yalnızca, herkesin konuştuğu konular hakkında biraz fazla bağırırlar, o kadar. Bu durumda tehlikede olmazsın; çünkü herkes bu konudan sözetmektedir. İşçi muhabirlerinin, birinci gruba dahil olmalarını, hepsinin belli bir gerçeği olmasını ve onu savunmasını isterim, hatta arasıra genel akıntıya ters düşseler bile.»

Biz komünistler, birinci gruba dahiliz. Bizim için, gerçeği bulmaya karşı duyulan şiddetli istek, ahlaki bir değerdir ve bunun dayanak noktası, Marksizmin gerçeğe ilişkin öğretisidir.

Yapılan bir eleştirinin değeri, «gerçeği ortaya çıkarmak» için gösterilen çabaya da bağlıdır. Bu çabayı değerli kılan esas nitelik ise açıklık ve kararlılıktır. Ayrıca zamana ve güce de gereksinim var. Eleştiride inatçı olmak konusunda yine Makarenko'dan öğrenebiliriz:

«İnsan, yalnızca, gözler ve kulaklar kendi üzerinde olduğu ya da övüleceği zaman doğru tavır almamalıdır... kimsenin kendisini görmediği zaman doğru tavır almak, en zor olanıdır...»

Yabancı bir çevrede bile gerçeğe uygun tutum takınmak, Marksist eğitimin, özellikle de eleştiri yoluyla eğitimin, başlıca hedefidir.

Eleştiride Daha Fazla İyimserlik

Eleştiride daha fazla iyimserlik konusunda da hepimiz kendimizi eğit-

meliyiz. Umut, insanın içinde bulunan bizi ilerleten teşvik unsurudurr. Ve umut, başarılarımızla, mücadelemizle birlikte büyür, hedefimize ulaşmak için umuda gereksinme duyarız. Umut, iyimserlik dediğimiz inancımızın bir türünü besler ve biçimlendirir. İyimserliğimizin dayanak noktası ise «her şey iyi olur inşallah» gibi, düşüncesiz bir tahrifat değildir; umut, daha çok mücadelecidir ve sağduyulu Marksist-Leninist bir bilinçten kaynaklanmaktadır. İyimserliğimiz, aynı zamanda hem cesur ve hem de nesneldir, gerçek bir yaşama sevinci sağlar ve varlığımız, ancak onunla bir değer kazanır. Makarenko şöyle diyor:

«İnsan önünde sevindirici bir şey bulamadığı sürece hiçbir dünyada yaşayamaz. İnsanın yaşamındaki gerçek teşvik unsuru, gelecekteki bir sevinç, yarın için duyulan sevinçtir.»

Eleştiri yaparken, bu teşhislere karşı sık sık kör ve sağır kalırız. Bu nedenle, eleştirilerimizi formüle ederken, yanlışların aşılabileceğini dile getirmesine çok dikkat etmeliyiz. Yoldaşlarımızı, yalnızca kötü geçmişlerine göre değerlendirmek, hiç de seyrek işlemediğimiz bir yanlışdır. Onlara karşı güven duymaz ve eleştirilerimizi, bir türlü kurtulamadığımız önyargılarla bağıntılı olarak yaparız. Elbette ki tüm yanlışların bir geçmişi vardır, ama önemli olan yanlışların geçmişi değil, onların aşılmasıdır. Bu nedenle eleştiri yaparken sürekli yanlışların aşılmasını talep etmeli ve bu talebin yerine getirileceğine olan umudumuzu dile getirmeliyiz. Eleştiri ve özeleştiri bizi her zaman ilerletir ve bir insanın geçmişi bizi, bu geçmiş, o kişinin mevcut pratiğinin aktif ve etkili bir unsuru olmaya devam ettiği sürece ve o oranda ilgilendirir.

Parti içindeki bazı yoldaşlarımız, gerekli iyimserlikten yoksundurlar. Gerçi komünist bir dünya görüşüne sahiptirler; ama çizgimizin eyleme geçirilmesine karşı sık sık ilgisiz kalmaktadırlar. Bilmeyerek de olsa, komünizmin kendiliğinden geleceğine inanıyorlar. İyimserliğin eksik olması özellikle, işlerin kötü gittiği durumlarda belirginleşmekte ve durgunluk ve teslimiyetçilik başgöstermektedir. Ama işçi sınıfı, bu musibetin nedenlerini kavrayamayan ve hiçbir çıkış yolu bulamayan sınıflardan değildir. «Modern işçi hareketinin temsilcileri», diyor Lenin, «gerçi bazı şeyleri protesto ederler, ama hiçbir şey onları ümitsizliğe düşürmez; ümitsizliğe kapılmak, çökmekte olan sınıfların harcıdır...» İşçi sınıfının iyimserliği, tarihsel görevinin ve bakış açısının bilincinden kaynaklanır. Bu nedenle işçilere ve müttefiklerine, toplumsal ve ulusal kurtuluş savaşı içindeki tarihsel görevlerini sürekli olarak hatırlatmak ve açıklamak son derece önemlidir. O zaman eleştiri, işçinin Kalinin'in formüle ettiği biçimde yaşamayı öğrenmesinde etkili olacaktır:

«...Normal günlerde bile bir bayram havasıyla çalışmalı, her gün bir engeli aşmayı öğrenmeli ki, pratik yaşamın her gün, her saat önüne sürdüğü engeller yüzünden canlılığı sekteye uğramasın, bu günlük engeller sayesinde gerilim gü-

cü yükselsin, güçlensin, bu günlük çalışmalar içinde nihai hedefini görsün ve bu nihai hedefi asla gözden kaybetmesin.»

Eleştiride Somut Olma Sorunu

Becher şöyle diyor:

«Başlıca yanlışlarımdan biri, soyut olmaya karşı, soyut bir mücadele vermemdir. Soyut bir şeyi somut olarak çürütmeyi henüz yeterince beceremiyorum, aksine soyut bir şeye karşı verdiğim mücadelede soyut delilller öne sürme tehlikesiyle karşı karşıya kalıyorum.»

Gerçeğin değiştirilmesi ki, bu, her eleştirinin esas amacıdır, genel olarak dünyanın anlamlı bir biçimde kavranmasıyla, yansıma sürecinin ilk halkasıyla başlar. Genel olarak bu böyledir. Ama eleştiri pratiğinde teşhis süreci, çoğunlukla mantıksal alanda, yani insan dilinin soyut olarak anlaşılması ve kavranması süreci içinde cereyan eder; ama mantıksal olanla, duygusal olan birbirinden ayırt edilemediğinden, her ikisi de çözülemeyen bir karşılıklı etki içinde bulunduğundan, buradan eleştirinin yapılış biçimi konusunda itiraz götürmez bir sonuç; somut olanla soyut olanın birliği sonucu çıkar. Bu, ilk bakışta şu anlama gelir: Yaptığımız eleştirinin, mantıksal bir fikir yaratabilmesi için, insanın çevresinden, onu ilgilendirecek konulardan, meslek yaşamından ve onun tarafından bilinen gerçeklerden hareket etmesi gerekir. Orada bulunanların kişisel deneylerini seferber edebilecek gerçekleri eleştirisine konu alan bir kişi, tezinin doğruluğunun daha kolay denetlenebileceği izlenimini yaratarak bir avantaj sağlamış olur. Mahalli sorunlara ilişkin hiçbir bilgisi olmayan, ama buna karşın mahalli sorunları eleştiren kişi, yanlış ve başarısız bir eleştiri yapmaktadır. Bir konuyu somut olarak iyiden iyiye incelememiş olan bir kişi, karar verirken «aşağı yukarı»dan öteye gidemez. Yarım bilgi, teşhis yolunu da tıkar.

Bazı yoldaşlar eleştirilerini, duyduklarının üzerine inşa ederler. Bu gibi kişilere, karar vermek için göze, kulağa ve beyne gereksinim duyduğumuzu hatırlatmalıyız. Başkalarının yaptığı ya da kağıt üzerindeki değerlendirmelere de her zaman güvenmemeliyiz. En iyisi olayı yerinde izlemektir; çünkü somut olmak, eleştirinin, başından itibaren son derece güvenilir olmasıyla özdeştir. Bu nedenle somut sorunlarda bile tam bir bilgiye sahip olmalıyız. O halde nesnel bir teşhis, yalnızca nesnenin iyice incelenmesi ile olanaklıdır. Her kim ki pantolonunu yazı masası sandalyesine sürterek eritir, insanların ona güveni yoktur; çünkü bu kişi onlar hakkında somut olarak hiçbir şey bilemez ve kolay genellemeler yapmayı kural haline getirir.

Bir eleştirinin somuttan yoksun olması, sık sık, «gerçeğin tümü» önünde duyulan korkunun bir ifadesidir. Bu, yanlışın zararlarını tüm bo-

yutlarıyla teşhir etmek yerine yanlışın etrafında el yordamıyla yürümektir. Bazıları da gerçekleri o kadar iyi bildiklerine inanmaktadırlar ki, sürekli olarak incelemeye gerek görmemektedirler, böylece de onlarda, soyutla somut arasındaki bağ kopmaktadır. Ama soyut talimatların ve tavsiyelerinin hiçbir değeri yoktur, çünkü kimin kime yardım edeceği ve bunun nasıl gerçekleşeceği somut olarak söylenmemiştir. Böylesine talimatlar düşünmek ve eyleme geçmek için somut teşvik unsuru olamazlar. Devrimci eylemimiz için ise bu teşvik unsurları özellikle «belli bir anda etrafımızda ceryan eden, herkesin kendine özgü bir biçimde sözünü ettiği, yani en azından fısıldadığı, ifadesini belli olaylarda, belli sayılarda ya da belli mahkeme kararlarında bulan şeyleri, sıcağı sıcağına tesbit eden, yaşamdan alınmış canlı resimler ve açıklamalar yoluyla verilebilir. Bu çok yönlü siyasal açıklamalar, kitlelerin devrimci eylem yolunda eğitilmeleri için en gerekli ve en önemli önkoşullardır». (Lenin)

Bu nedenle her eleştiri, pratiğe dayanıp dayanmadığını denetlerse çok iyi olur. «Pratik, (teorik) teşhisten daha üstündür. Çünkü pratik, yalnızca genele ait olma onuruna değil dolaysız gerçek olma onuruna da sahiptir» diye öğretiyor bize Lenin. Pratikte yalnızca berrak düşüncelerin başarı şansı vardır.

Herkesin Önünde Eleştiri

İlke olarak parti ve yoldaşlar, siyasal çizginin dışa karşı savunulmasında ağız birliği ederler; çizgiye ilişkin çelişkiler parti içinde açıklığa kavuşturulur. Ama bu, kamuoyu önünde partiye ve onun siyasal pratiğine ilişkin her türlü eleştirinin, yapılmaması anlamına mı gelir? Hayır. Arnavutluk'ta kamuoyu önünde eleştiri, siyasal bir gerekliliktir. Çünkü anlaşmazlıkların ve yanlışların, henüz embriyon halindeyken giderilmesine yardımcı olmaktadır.

Bizde de başka türlü olmamalıdır. Buna karşın, Partinin yanlışlarının, kamuoyu önünde gösterilmemesi gerektiği görüşünde olan yoldaşlar da var Hatta bazıları eleştirilerin önünü almak için hemen hizipçiliği öne sürmekte ya da «partiyi koruyucu bir tutum» takınmaktadırlar. Eleştirileri bastırmak için sık sık şöyle de konuşulmaktadır: «Bunun yeri burası değil, bunu herkesin önünde söylememelisin». Daha da kötüsü, yoldaşa kaygılarımızı bildirmeden, sinsi bir biçimde o söylenenlere ilişkin raporlar hazırlamak ya da yoldaşın arkasından yönetici organı haberdar etmektir.

Siyasal pratiğimizin kamuoyu önünde eleştirilmesi, çoğunlukla işçi toplantılarında, kongrelerde ve gösterilerde olmaktadır — elbette eleştirilerin bazıları «Roter Morgen»e de yazılmaktadır. Bu yanlış mıdır? Hayır. Yoldaşlardan birinin bir işçi toplantısında yapılan konuşmaya ilişkin eleştirisini hemen orada yapması, çok önemli olabilir. Çünkü bir sonraki

toplantıya kadar esas konu unutulmuş olabilir. Ama böyle yapmakla, eleştirisini gereken yerde ve zamanda partiye ulaştırmış ve böylece çalışmalarımızdaki önemli bir eksikliği gidermiştir. Örgütsüz işçilerin partimize yönelttikleri eleştirileri dinlerken de sabırlı olmalıyız. AKP/M-L içinde örgütlenmiş yoldaşlar da parti çizgisinin pratik uygulamasına ilişkin neden eleştiri yapamasınlar? Elbette, eğer bu eleştiriler yerinde, ise partiye yararlı oluyorsa ve çalışmalarımızı ilerletiyorsa. Ancak her zaman dikkat etmemiz gereken şey, eleştirilerimizin yapıcı olması ve bu eleştiriyle partinin kötü bir duruma itilmemesidir.

Yani, esas olan eleştirinin içeriğidir. Yapılan bir eleştiri, temel birimine yönelikse ya da temel birimin ya da bir yönetici organın çalışmalarıyla ilgiliyse bu durumda yoldaşın, eleştirisini, o birim içinde yapması gerekir. O yoldaş, kendi organını, en küçük, en sıkı ve en güvenilir örgütünü es geçmemelidir. Ama buradan bir karşılık alamadığı taktirde hiyerarşiyi izleyerek yönetici organlara başvurmalıdır. Eğer eleştirisi burada da dikkate alınmazsa, o zaman doğrudan Merkeze başvurabilir.

«Kamuoyu önünde eleştiri» konusuna ilişkin olarak Enver Hoca söyle diyor:

«Komünistin de, partisiz işçinin de bu düşüncelerini yalnızca temel örgüt ya da yönetim önünde geliştirmeleri gerektiği anlayışı da aynı biçimde yanlıştır. Çalışmaların düzeltilmesine yarayan bir tartışmayı kimse yasaklamaz, aksine destekler ve teşvik eder. Temel örgüte ya da yönetime dışarıdan gelen öneri ve düşünceler ne kadar ayrıntılı hazırlanmış ve üzerinde tartışılmış ise, o kadar iyidir.

«Partiye üye olan ve olmayan işçiler, örgütlerin ya da resmi yolların dışında tartışma yapıyorlarsa, kötü bir şey yaptıkları söylenemez. Tersine, yanlış bir emri ya da talimatı, yanlış bir örgütlenme biçimini tartışıyorlarsa, bu iyi bir şeydir. Karşılıklı fikir alış verişinden sonra —ki bu fikir alış verişi her zaman resmi toplantılarda yapılmayabilir— sorunu duruma göre temel örgüt ya da yönetime sunarlar, dostça tartışırlar ve gerekirse bu konuda bir karar da alırlar.»

Konulara bu biçimde yaklaşma, halen legal olarak çalışan partimiz için de geçerlidir. İlke açısından şuna dikkat etmeliyiz: Yapılan eleştiri genel çıkarlara ilişkinse ve partiye zararlı değilse, kamuoyu önünde de yapılabilir. Diğer tüm eleştiri noktalarını organları içinde görüşür ve uygun yönetim organlarına iletip iletmiyeceğimize orada karar veririz.

Eleştirimizde dikkat edeceğimiz bir diğer nokta da, eleştiriyi ne vaktinden geç ne de alelacele yapmamaktır; çünkü yalnızca zamanında yapılan eleştiri başarıya götürür.

Makarenko şunu öğretiyor:

«Gerici bir durum hissettiğim yerde ilk olarak siren çalmalıyım ki, halkımın cesareti, bu gericiliği mümkün olduğu kadar çabuk aşsın. Bir düşman gördüğüm yerde de ilk olarak onun korkunç bir resmini çizmeliyim ki, mümkün olduğu kadar çabuk yok edilebilsin...»

Bu açıdan, partimiz içinde yapılan eleştiriler her zaman vaktinde yapılmamaktadır. Davacı rolünü, «dost uyarıcı» rolüne çevirmeyi henüz bilemiyoruz ve çoğunlukla da çocuk havuza düştükten sonra müdahale ediyoruz. Ama çocuğun havuza düşmesine engel olmak çok daha iyidir. Beklemek, çoğunlukla bir şey getirmez, yanlışlar, yaban otlarına benzer ve bitkinin her yanını sararlar. Yanlışları zamanında ortaya çıkarıp bildirmek, yetersiz kalmaya tahammül etmemek; tüm bunlar komünist bilincin başlıca işaretidir. Alelacele bir şeyler yapmamamız gerektiğini de burada bir kez daha vurgulayalım. Düşüncesizce bir tahmin, aceleci bir eleştiri, çok ağır sonuçlar doğurabilir. Bu nedenle yoldaşlar eleştiri noktalarını soğukkanlılıkla incelemeli ve çok aceleci bir onaydan ya da reddetmekten sakınmalıdır; çünkü deneyler göstermektedir ki, acelecilikten haksızlık doğar ve bu da çok kötü çelişkilere yol açar.

Yönetici Organlara Yapılan Eleştiriler

Otorite sahibi olmak çok güzel bir şeydir, ama otorite ona karşı eleştirel bir tavır geliştirmeyi sık sık zorlaştırır. İnsan iyi yönetildiği ve emin ellerde olduğu duygusuna kapılır, ama bunun karşıt kutbu olarak da boyun eğme ve bağımlılık gelişir. Bu nedenle yönetici organlara olan güven ilişkimizi öyle geliştirmeliyiz ki, çalışmalarına karşı almakta olduğumuz eleştirel tavır kaybolup gitmesin.

Bazı yoldaşlar yönetici kadroları ya da yönetici organları eleştirmekten çekiniyorlar; çünkü onların yetkin olduklarına ve yanlışlarının büyük bir suç olmadığına inanıyorlar. Alt organların eleştirilmesi henüz gündemdedir ama bazı yoldaşların düşüncelerine göre «Merkez» eleştirilmemelidir; çünkü bu eleştiri parçalayıcı olurmuş ve artık kimse Merkeze saygı duymazmış. Bu anlayışlar yanlıştır. Bazı yöneticiler ve yönetici organlar hiç yanlış yapmaz mı? Lenin bu konuda şöyle yazıyor:

«İşçilerin önderleri melek, ermiş ya da kahraman değildirler; aksine herkes gibi insandırlar; onlar da yanlış yaparlar, parti ise bu yanlışları düzeltir. Öylesi durumlar olmuştur ki, Alman işçi sınıfı Bebel gibi büyük önderlerin bile oportünist yanlışlarını düzeltmek zorunda kalmıştır.»

Eleştiri yapıldığında, yönetici organların otoritesi gerçekten de zarar mı görüyor? Hayır, otorite, örnek olmaya bağlıdır. Bu yönetim ya da kadrolar, çalışmalarında örnek olabiliyorlarsa kitleler tarafından sevilir ve saygınlık kazanırlar. Bu nedenle, otorite biyolojik bir değer değil, toplumsal bir değerdir ve sürekli yeniden kazanılması gerekir. Kim ki otoriter olmak istiyor, o kişi, tüm tutumlarında, özel yaşamında, mesleki çalışmasında, siyasal güven konusunda, bir insan olarak tüm tutumlarında örnek bir kişi olmalıdır. Bu arada, deneyler göstermektedir ki, bu konuda ölçüt, sözle eylem arasındaki uygunluktur. Ve eleştirinin ele alınış

biçimi de, kimin otorite sahibi olup olmadığını gösterir.

Öte yandan bir eleştirinin etkinliğini belirleyen şeyin yalnızca doğru bir nesnel değerlendirme olduğuna inanan kadrolar da vardır. Aşağı yukarı şöyle: Yönetici yoldaş, ahlaki bir söylev verecek, diğeri dinleyip kendini düzeltecek, ya da düzelteceğine söz verecek. Böyle düşünen kişi, eleştirisinin kabul edileceği konusunda yanılmaktadır; çünkü eleştiri yaparken gerekli olan bizzat örnek olma sorunu eksik kalmıştır. Bizzat örnek olma doğru olanı kabul ettirmenin ve otorite kazanmanın en iyi aracıdır.

Yönetici bir yoldaşın eskiden şu ya da bu yanlışı yapmış olması kötü bir şey midir? Hayır, aksine, bu yanlışı nasıl yendiğini anlatırsa daha anlayışla karşılanır ve eleştirisi daha iyi kabul edilir.

Otorite karşısında takınılan bu yanlış tutumun aynısı, «Roter Morgen»e karşı da takınılmaktadır. Bazı yoldaşların yaptıkları eleştiriler, hücrelerde o kadar uzun zaman tartışılıyor ki, sonunda, yoldaş çoğunluğa uymak zorunda kalıyor. Bu süre bazen haftalarca sürebiliyor. Bazen de bakış açılarının birbirinden farklı olması sonucu, yapılan bir eleştiri organ tarafından iletilmiyor bile. Bu anlayış da doğru değildir. «Roter Morgen»e yapılan bir eleştirinin hücre içinde tartışılması, her zaman gerekli değildir. Eleştirisi olan masanın başına oturur ve Dortmund'daki yoldaşlara yazar. Çünkü bu eleştiriler çoğunlukla, hızla sonuç vermesi gereken güncel eleştirilerdir. Ama, hücreye bu konuda elbette ki haber verecektir. Çok yaygın sorunlardan biri de, yoldaşların «Roter Morgen»i eleştirmeleri, çözüm biçimini ise hiç yazmamalarıdır. Bunun nedeni, eleştirinin yeterince doğru ya da önemli olup olmadığı konusunda emin olmamaları ya da eleştirinin artık güncelliğini kaybetmiş olmasıdır. Böylesi bir durumda her zaman gözönünde bulundurmamız gereken nokta şudur: «Roter Morgen» bizim eleştirilerimiz ve teşviklerimizle yaşamaktadır. Şu ya da bu konudaki düşüncelerimiz, «Roter Morgen»in bilmesi gerektiği kadar önemlidir.

Bu nedenle şunu kafamıza iyice yerleştirelim ki: Parti içersinde dokunulmazlığı olan hiç bir otorite yoktur. Varolan tüm yanlışları bertaraf etmek ve tüm olası yanlışlardan kaçınmak için yönetimlerin de eleştirilmesi gerekir. Bir otorite, bir yönetici organ ya da bir yönetici kadro yetkinliğini her zaman göstermelidir, konunun özü budur.

Sevgili Yoldaşlar,

Eleştiri ve özeleştiriyi etraflıca tanımlamak ve çözümlemek için bu konuda daha derin, daha esaslı ve daha bilimsel çalışmamız gerekir. Amacımız bu olmadığından dolayı bazı durumlara ve biçimlere —örneğin

sosyalizmde eleştiri ve özeleştiri, vb.— değinilmemiştir.

Açıklamalarımızla elde etmek istediğimiz şey, eleştiri ve özeleştirinin parti çalışmaları için önemli bir itici güç olduğunun anlaşılması ve bu sayede de demokratik merkeziyetçiliğin daha iyi uygulanabilmesidir. Kendi pratiğimizden ortaya çıkan ve eleştiri ve özeleştiri konusundaki gerici anlayışları yenmede bize öğretici olabilecek bazı örneklerden ve durumlardan söz ettik. Özet olarak bir kez daha tekrarlıyalım: Eleştiri ve objektif karşı-eleştiri, özeleştiri ve tartışma, biz komünistler için doğru proleter çizginin kabul ettirilmesi uğruna mücadele anlamına gelir. Değişik bakış açılarının birbiriyle çarpıştığı yerde, yanlış ve bulanık olan, yarı yolda kalır. Bu nedenle içinde düşüncelerin mücadelesi olmayan Bolşevik bir parti düşünülemez; çünkü eleştirilerimiz, burjuvazi yüzünden katlanılan fedakarlıklar ya da yenilgiler konusunda herhangi bir isteksizlik ifadesi değil, tersine daha iyi bir geleceğe giden yolda önümüze çıkan tüm engellere karşı duyulan öfkedir, kızgınlıktır. Bu nedenle eleştirinin bastırılması ve dikkate alınmaması, partinin gelişmesine, devrimin gelişmesine ve amacına, yani komünizme zarar verir.

Her eleştiri, en başta, işçi sınıfını ve onun komünist öncü partisini, siyasal iktidarı ele geçirmeyi amaçlayan devrimci mücadele yolunda ilerletmeye ve buna karşı olan yanlış anlayışların kökünü kazımaya hizmet eder.

Bu makalenin hazırlanmasında şu yapıtlardan yararlanılmıştır:
Stalin, Cilt 8, s. 101
Stalin, Cilt 9, s. 141
Stalin, Cilt 6, s. 277
Stalin, «Özeleştiri Üzerine», Cilt 11, s. 26-35
Stalin, Cilt 12, s. 175
A. S. Makarenko, «Yaşama Giden Yol», s. 634, 646, 647
A. S. Makarenko, «Seçme Pedagojik Yazılar», s. 117
M. J. Kalinin, «İşçiler Arasında Haberleşmenin Görevleri Üzerine»
M. J. Kalinin, «Komünist Eğitim Üzerine», s. 15
Wilhelm Busch, «Kalbin Eleştirisi»
Marx-Engels, Karşılıklı Mektuplar, Cilt 3, s. 376
Johannes R. Becher, «Şiirsel Mezhep» s. 166
Lenin, Seçme Yapıtlar, C. 1, s. 211
Lenin, C. 4, s. 333
Lenin, Seçme Yapıtlar, C. 1, s. 232.
Lenin, «Leo Tolstoy Üzerine», s. 28
Lenin, «Felsefi Mirastan», s. 135
1950 yıllarında AKP okullarında öğretilen daha sonra da Dietz Basımevi tarafından yayınlanan «Eleştiri Yapma Sanatı» adlı bir rapor.
Enver Hoca, «Seçme Sözler ve Makaleler», s. 186

Sosyalist Gerçekçi Edebiyat, Burjuva ve Revizyonist Baskıya Karşı Mücadele İçerisinde Gelişiyor

İSMAİL KADARE*

Albanie aujourd'hui dergisinin Mayıs 1977 tarihli 3. sayısından Türkçeye çevrilmiştir.

Bilindiği gibi Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti, kültür de içinde olmak üzere tüm alanlarda çifte bir kuşatma altındadır. Bu nedenle Arnavut yazarların ve sanatçıların bu baskıya karşı mücadelesi, bu kuşatmayı parçalamak için Arnavutluk Emek Partisi önderliğinde Arnavutluk halkının sürdürdüğü mücadelenin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Elbetteki, tarihte edebi okullar, değişik akımlar ve eğilimler arasında birçok çatışmanın olduğu biliniyor. Ama sosyalist gerçekçi sanatın burjuva revizyonist sanata karşı mücadelesi bu çatışmaların düzeyine indirgenemez. Burada sözkonusu olan, yeni tip bir mücadeledir; bu, sınıf mücadelesinin bir bileşkeni, karşı-devrime karşı devrimin mücadelesi, ölüm ve çürüme kokan revizyonizmin ve burjuvazinin hastalıklı sanatına karşı sağlıklı sanatın verdiği bir ölüm kalım savaşıdır.

Sosyalist ülkelerde, burjuva revizyonist baskıya karşı dinmek bilmeyen mücadele, edebiyatın ve güzel sanatların gerekli bir parçasıdır. Hatta, sosyalist gerçekçi sanatın gelişmesi bu mücadeleyi önceden kabullenir ve

---

* İsmail Kadare: 1936'da Gjirokastra (Güney Arnavutluk)'da doğdu. Tiran Üniversitesi ve Moskova'daki Gorki Enstitüsü'nde edebiyat öğrenimini yaptı. Bir dizi romanı ve şiir kitabı vardır. Ülkemizde özellikle «Düğün» ve «Ölü Ordunun Generali» adlı romanları ile tanınmaktadır. İsmail Kadare, Yazarlar ve Sanatçılar Birliği yönetim kurulu üyesi ve 1970'den bu yana Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti Halk Meclisi milletvekilidir. - ç.n.

bunun tersi, yani bu mücadelenin durdurulması ,kendi varlığını bile tehlikeye düşürür; çünkü bu mücadele onun temel yaşam kaynaklarından biridir. Bu mücadele olmaksızın, sosyalist gerçekçi sanat kavranılamaz ve halka yakın hiçbir yapıt bu mücadele çerçevesi dışında yaratılamaz.

AEP 7. Kongresi, bir kez daha bu mücadelenin önemini ve gerekliliğini vurguladı. Devrimci yazarlarımız ve sanatçılarımız, bu mücadeleyi büyük bir okul, sürekli bir eylem olarak her geçen gün daha fazla kavramalıdırlar. Uzun süreden beri, bu mücadele, yaratıcılarımız için gerçeği tanımanın bir unsuru haline gelmiştir ve giderek dahada fazla böyle olmak zorundadır. Eğer sorun böyle kavranırsa bu mücadele yaşamımızda ve yaratıcı faaliyetimizde kendine layık olan yere sahip olacaktır.

Sınıf mücadelesinin ayrılmaz bir parçası olan burjuva revizyonist baskıya karşı mücadele geçici bir kampanya olarak ele alınmamalı, tersine sürekli olmalıdır. Sosyalist gerçekci edebiyatın gelişme tarihi, diğer birçok şeyin yanı sıra, karşı-devrimci sanatla mücadele tarihidir. Özellikle şu son yıllarda, karşı-devrimci sanatın baskısı durmadan artmaktadır.

Önümüzdeki yıllarda, bu baskıda hiçbir azalma bekleyemeyiz; tam tersine, bu baskının daha da artacağını ve keskin biçimlere bürüneceğini önceden hesaba katmalıyız. Sonuç olarak, bu baskıya göğüs germek için verdiğimiz mücadele içinde görevlerimiz de her zaman artma eğilimindedir ve daha ciddi, daha önemli hale gelmektedir.

Enver Hoca yoldaş 20 Aralık 1974 tarihli konuşmasında, emperyalizmin propagandasının, toplumun ve insanların yozlaşmasını hızlandırmak amacıyla günümüzde kullandığı eylem biçimlerinin çeşitliliğine bugüne kadar hiç raslanmadığını vurguladı. Birçok edebiyat topluluğu, bu büyük karşı-devrimci dünya ordusuna dahildir. Hergün bu mutfaktan insanın aşağılanmasını hızlandıran binbir çeşit zehirli yemek çıkmaktadır. Son on yılda, eski burjuva mutfağına, bazı açılardan kaba, ama diğer alanlarda daha ince olan revizyonistlerin mutfağı eklenmiştir. Bu iğrenç ittifakın, dünya ilerici güçlerinin bu kuşatmada açtıkları çatlakları kapatmak için yaptıkları işbirliği, onları daha da adileştirmektedir.

Genelde, burjuvazinin ve revizyonizmin ruhsal dünyasını dile getiren güncel revizyonist ve burjuva edebiyat, hastalıklı bir anlayışa sahiptir. Yüzünü gizlemek için kullandığı boyalara karşın, yüzü yine de ölü yüzüdür. Yenilgiyi övüyor; çünkü bizzat kendisi ve aynı zamanda onu doğuran temel yenilmiştir; karamsarlığı öğütlüyor, çünkü kendisinin hiçbir geleceği yoktur; Soysuzlaşmayı, saçmalığı, mantığın terkedilmesini övüyor; çünkü bizzat onun varlığı bile insanlığın gelişim mantığının ve çağın dışındadır. Güneşten korkan mikroplar gibi, bu edebiyatda ışıktan, sağlıktan, aydınlıktan, yaşamdan korkmaktadır. O, sosyalist gerçekçilikten, büyük devrim sanatından, tüm halkların görkemli halkçı yaratıcılığından ve hatta geçmi-

şin büyük klasiklerinden korkmaktadır. İlk bakışta, bu sanat ve edebiyat bütün dünyada egemenlik kurmuş gibi görünse de, gerçekte tecrit olmuştur. Onların egemenliği aldatıcıdır; çünkü Marksizm-Leninizmin bize öğrettiği gibi, tarihin gelişimini durdurabilecek hiçbir güçleri yoktur. Bunun için, burjuva revizyonist sanata karşı mücadele kazanılacak bir mücadeledir ve kuşkusuz böyle olacaktır. Bu mücadelede, devrimci sanat, şimdiden önemli zaferler kazanmıştır ve gelecek yıllarda daha da önemli zaferler kazanacaktır.

Revizyonizm gibi burjuvazi de bu büyük tehlikenin bilinciyle sanat ve edebiyat güçlerinin yapısını düzenli olarak yeniden örgütlemeye çalışacaktır. Bu yapı sürekli evrim içindedir; akımlar birbirini izlemektedir, modası geçer geçmez sahneyi terketmek üzere yeni akımlar ortaya çıkarken, en çabuk teşhir olanlar ise yok olup gitmektedirler. Saf insanlarda bir gelişme hayali yaratan bu kısır döngü, hiçbir gelişme tohumunun barınmadığı; ama yalnızca bir tekrarın ve durgunluğun varolduğu fasit bir dairedeki başıboş bir döngüden başka birşey değildir.

Gerçekte, çökmekte olan burjuva sanat ve ona ayak uyduran revizyonist sanat yalnızca dış görünümlerinde değişiklikler yaparak, modası geçmiş eski hileleri yeniden piyasaya sürerler. Gerçeğin çarpıtılması, insanlıktan uzaklaşma, ideoloji düşmanlığı, siyaset dışı kalma, kapalılık, kahramanın olumsuzlaştırılması, geleceğe ilişkin her türlü umudun reddedilmesi ve bunun gibi diğer öğeler; işte burjuvazinin, sanatına sokmaya çalıştığı unsurlar bunlardır. Bu unsurları, çökmekte olan en eski burjuva sanatdan, ortaçağın ya da barbarlık döneminin karanlığından toplamaktadır.

Örneğin; günümüzün süper devletlerinde, sanat ve edebiyatın bazı yönlerini incelersek, bu yönlerin tarihin çeşitli aşamalarında tekrarlandığını görürüz. Geçmişin tüm büyük saldırgan devletleri egemen bir sanat yaratmaya çalışmışlardır. Brejnev'in «kültürün enternasyonalleştirilmesi» üzerine tezinin çürümüş biçimleri tarih müzesinde bulunmaktadır. Eski Roma militaristleri, halkları köleleştirmede yadımcı olacak bir sanat yaratmaya çalışıyorlardı. Bizans imparatorlarının, daha sonra Romalı işgalcilerin gölgesi İtalyan faşistlerinin, Alman Nazilerinin ve bugün de Anglo-Amerikan emperyalistlerinin ve Sovyet sosyal-emperyalistlerinin yapmaya çalıştıkları şey budur.

Süper devletlerin bürokratik aygıtının desteğine karşın bu «süper kültürler» her zaman kısır kaldılar. Küçük ya da büyük olsun, daima halklar tarafından yaratılmış ve yaratılacak olan dünya kültürüne süper devletler hiçbir zaman bir şey vermediler. Bunu tarih göstermiştir.

Ortaçağdan çıkarken, hâlâ Avrupa'nın büyük bir bölümünde Latince yazılan «uluslarüstü» edebiyat, bu ülkelerin çağdaş ulusal edebiyatların-

dan çok daha düşük düzeydedir (yalnızca Shakespeare, Cervantes, Villon'u analım). Hatta, o, Latin topraklarında yaşıyan İtalyan halkının ulusal edebiyatından da düşük bir düzeydedir (Dante.) Yine, Bizans'ın «uluslarüstü» edebiyatı, Bizans imparatorluğu topraklarında yaşıyan halkların edebiyatının çok gerisindeydi. Daha sonra, çokuluslu Osmanlı İmparatorluğu'ndaki düşük düzeyli «devletlerüstü» İslam edebiyatı, Balkan halklarının ulusal edebiyatlarıyla kıyaslanamaz. Ve bu örnekler böyle sürüp gider. Çağımızın süper devletlerinin yaratmaya çalıştıkları tüm «devletlerüstü edebiyatlar», çeşitli halkların ulusal edebiyatlarıyla karşılaştırıldığında soğuk cesetlerden, solgun gölgelerden başka bir şey değildir. Günümüz emperyalistleri, halkların sanat ve edebiyatını yok etmek için, bu eski deneylerden yararlanmaya çalışıyorlar. Edebiyatın ulusal niteliğini, basit bir folklora, turistik bir merak konusuna indirgemeye çalşıyorlar. Amerikan emperyalistlerinin, Amerika kıtasının yerlilerinin kültürünün ulusal niteliğine yaptıklarını, bugün Sovyet sosyal emperyalistleri, doğal olarak gizli bir biçimde, Sovyetler Birliği'ndeki milliyetlere yapmaya çalışıyorlar. Sovyet edebiyatında sözde «ulusal düşüncenin gelişmesi»nin pek çok övülmesine karşın edebi olarak son derece canlı olan, halkların «yerli» muamelesi gördüğü birçok cumhuriyette ne denli bir kültürel kısırlığın hüküm sürdüğü çok iyi bilinmektedir.

Süper devlet tipi bir sanat yaratma çabası, çökmekte olan bugünkü burjuva ve revizyonist akımın en açık ifadesidir. O, bu akımın özlemlerinin bir bölümünü dile getirmektedir. Onun sahte heybeti, Almanya'daki intikam döneminin sahte heybetini anımsatmaktadır. Burjuva emperyalist ya da revizyonist sanatın görkemliliği, dünya proletaryasına, ilerici halklara ve demokratik devletlere karşı kullanılan bir şantaj biçimidir. Süper devletler, bu görkemli görünüşle, diğerlerine, güçlerini, yüzölçümlerini, nüfuslarını ve zenginliklerini hatırlatmaya çalışmaktadırlar. Ama bu hastalıklı görkemlilik, bu palavracılık ,onun bayağı kökenini gizliyebilmek amacını taşımaktadır. Süper devletlerin sanatı, esas olarak değersiz, küçük konuların sanatıdır. Kibar biçim, roman tekniği ve kozmik (evrene ilişkin) konulara gösterilen merak, konularındaki basitliği ve zavallılığı gizliyebilmek içindir. Düşüncelerdeki sığlık, bugünkü burjuva ve revizyonist sanatın en temel unsurlarından biridir.

Görüldüğü gibi, burjuva ve revizyonist sanatın sözde atılımı yalnızca onun durgunluğunu örtbas etmekte, dıştaki görkemi içteki cüceliğini gizlemekte ve onun sahte modern cilası, eskimişliğinin üstüne örtü çekmektedir. Enver Hoca yoldaş bugünkü revizyonizmin ve burjuvazinin gerici özünün derin bir Marksist-Leninist tahlilini yaparak, şöyle dedi: «Bize tutucu diyenlerin kendileri tutucudur.» Ve bu mantıksal bir şeydir. Onlar ne etiketi takarlarsa taksınlar, modası geçmiş bir düzen kurmaya ya da

lar. Sanatları için de aynı şey geçerlidir. Çökmekte olan burjuvazinin günkorumaya çalıştıkları için, özü itibariyle tutucu ve hatta aşırı tutucudurcel edebiyatının bir çok yapıtının anlayış, içerik ve hatta stil ve biçim bakımından İncil'e, Kuran'a, Tevrat'a ve yüzyıllardır süregelen karanlığın diğer paçavralarına benzemesi rastlantı değildir. Bu, revizyonist sanatın çökmekte olan sanattan ödünç aldığı bir deneydir. Saint Jean felaketi* barışsever revizyonistlerin gözde konusu haline geldi. Ve onlar için felaket, devrim ve devrimci savaş demektir.

Kitaplarda ve özellikle Amerikan ve Batı Avrupa filmlerinde sık sık işlenen, eli kulağında patlak verecek bir felaket havası, kıyamet günü denen şeyin bir türüdür; başka bir şey değil ve tüm dünya dinleri, devrimcilerin ve ilerici insanların kurtuluşunu engellemek için bu korkudan yararlanmışlardır. Burjuvalar ve revizyonistler dinlerin zehirli kuyularından zehir çektiler ve her zaman çekecekler. Onların sanatlarında her yönden çürüme kokuları yayılmaktadır. Revizyonist ve karşı-devrimci edebiyatın tiplerinden biri olan, Soljenitzin'in «İvan Denisoviç'in Bir Günü» adlı yapıtının modern bir dille değil de eski Rus diline yakın bir dille yazılması rastlantı değildir. Yine aynı biçimde, diğer karşı-devrimci bir inci, Pasternak'ın «Doktor Jivago»su, birçok yönüyle ilahileri anımsatmaktadır.

İyi gözlendiğinde, karamsar ve gerici yazarlarda hem liberalizme, hem de tutuculuğa rastlamak olanaklıdır. Fişta, Koliki ve Konika gibi en aşırı tutuculuğu liberalizmde birleştiren gerici Arnavut yazarlarının eklektizmi çarpıcı bir örnektir. Konika'nın, eski Arnavut Krallığının hizmetindeki bu beyin, özellikle Avrupa'nın modern karamsar çevrelerine yakın ve hatta onların savunucusu olması rastlantı değildir.

Bugün benzer bir durum Sovyet edebiyatında da gözlenmektedir. AEP'nin 7. Kongre raporunda, Sovyet sanatçıları ve yazarlarına ilişkin olarak «onların karşı-devrimin ve Sovyet sosyal-emperyalizminin yayılmacı ve şoven siyasetinin hizmetinde bir tabakaya dönüştükleri» belirtilmektedir. Bugün Sovyetler'de, yazarlar, liberal ve tutucu olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Aralarında anlaşmazlık varmış gibi görünmekte; bunlar bazı dergilerin çevresinde toplanmakta ve hatta polemiklere ve çatışmalara girişmektedirler. Sovyet yönetimi, onların varlığını hoş görmekle yetinmemekte, aynı zamanda onları teşvik etmektedir. Doğal olarak şu soru akla gelmektedir: Bu tutumun nedeni ne? Yanıtı gayet basit: Sovyet sosyal-emperyalistlerinin bu grupların tümüne gereksinimi var; çünkü her ikisi de aynı derecede anti-Marksist ve karşı-devrimcidir. Onların kendi aralarındaki polemiğinden, işçi sınıfı hiçbir yarar sağlayamaz, yalnızca bu polemiklerle yolundan saptırılabilir. Gerçekte, örneğin liberaller

* Saint Jean felaketi: İncil'in Saint Jean tarafından yazılan son düzenlemesi. Dili ve özü açısından son derece mistik ve karanlık bir kitaptır. - ç.n.

Batıyla daha yakın ilişkilerden yanadır; oysa tutucular, elbette ki ilerici ilkeler adına değil, yüzyıllardır süregelen Çar Slavcılığı adına, buna karşı çıkmaktadır. Liberallerin Batı moderncilığine karşı, tutucular eski geleneklere, Rus şovenizmine, eskiye sarılmaktadırlar.

Sovyet yönetiminin değişen siyasal durumlarda kullanmak üzere bu iki gruba da gereksinimi vardır. Batıyla cilveleştiği zaman, liberal grubu; şoven çılgınlığı körüklemek gerektiği zaman ise tutucu grubu devreye sokmaktadır.

Bugünkü Sovyet edebiyatının hem militarist, hem barışçı niteliği böyle açıklanabilir. Dünya işçi hareketinin devrimci coşkusunu söndürmek sözkonusu olduğu zaman, Sovyet edebiyatı barışseverlik rüzgarı estirmektedir. Aksine, saldırganlığını gerçekleştirmek sözkonusu olduğu zaman militarist düşünceyi yüreklendirmektedir. Şili'deki ateşi söndürmek için, liberallerin barışseverliğine başvurmaktadır; ama Çekoslovakya'ya saldırmak için ona, tutucuların şovenizmi gereklidir. İşte bu nedenle Sovyet edebiyatında, gerek barışseverlik, gerek «ulusal bilinç» ve gerekse «yurtseverlik» tek yanlıdır. Barışseverlik, ama yalnız diğerleri için. Ulusal bilinç, ama yalnız Ruslar için.

Sosyal emperyalist edebiyatın bu ikili niteliği, burjuvazinin gerici sanatına tümüyle benzemektedir. Burjuvazinin sanatında da en kaba şiddetle barışseverlik, aşırı saldırganlık ve vahşetle sukünet bir arada bulunur.

Arnavutluk Emek Partisi 7. Kongresi, tüm devrimci yazarların ve sanatçıların, burjuva revizyonist baskıya karşı her gün, her saat yürüttükleri direnişin, büyük mücadele eyleminin sürekliliğini ve bu mücadelenin gelişmesinin tüm sanat dalları için taşıdığı hayati önemi altını çizerek vurguladı. Bu, tüm alanlarda eksiksiz bir biçimde sürdürüldüğü takdirde muzaffer olabilecek karmaşık bir mücadeledir. Teorik ve felsefi düşüncenin eleştiri alanı, bu mücadelenin içine girer ve bu daha da amansız bir biçimde sürdürülmesi gereken önemli bir alandır. İster burjuva, ister revizyonist niteliğe sahip olsun; ister Garaudy'den ve Fisher'den ya da Sholohov'dan ve Soljenitzin'den etkilensin, bu cins etkilerin çeşitli belirtilerini zamanında hissetmek, haber vermek ve yoketmek, yalnızca eleştirmenlerin ve araştırmacıların değil, tüm yaratıcıların da görevidir.

Bu mücadelenin başarıyla ve doğrudan doğruya sürdürülebileceği bir diğer alan ise, genelinde burjuva-revizyonist ablukaya karşı mücadeleyi dile getiren edebi yaratıcılık alanıdır. Dünya revizyonizmine ve burjuvazisine karşı mücadelenin genel çerçevesi içinde, bu yapıtlar karşı-devrimci çifte kuşatmanın ayrılmaz bir parçasını oluşturan ideolojiye, burjuva ve revizyonist düşünceye ve sanata karşı da mücadele etmektedirler.

Her şeye karşın, baskıya karşı mücadele, eğer yalnızca bu iki alanla,

edebi düşünce ve abluka sorununu işleyen edebi ürün alanıyla sınırlı kalırsa, eksik olacaktır. Burjuva ve revizyonist baskıya karşı mücadele, herkesi ilgilendirdiği, herkesin katılımıyla, yani eleştirel düşünce uzmanlarının ve şairlerin, abluka sorununu ele alan ya da sosyalizmin önemli konularını işleyen yaratıcıların, tarihteki önemli anları ya da çağdaş sorunları dile getiren romancıların ve oyun yazarlarının katılımıyla sürdürüldüğü zaman tam ve etkilidir. Yalnızca böylece, yani herkesi kapsayan bir seferberlikle, gücüne rağmen engellenecek ve yenilecek olan bu baskıya karşı kararlılıkla kafa tutabiliriz.

Proleter parti ruhunun ve edebiyatın ulusal halkçı niteliğinin sağlamlaştırılması, burjuva revizyonist baskıya indirilmiş ağır bir darbedir. Revizyonistler kendileri için böyle hedeflere ulaşmanın ne denli zor olduğunu bilmektedirler ve bu nedenle saldırılarını her şeyden önce proleter parti ruhuna ve edebiyatın ulusal niteliğine karşı yöneltmektedirler. Her şeye karşın, iftiralarının uğursuz zemininin üstünde bile, parti ruhu ve ulusal canlılık daha da parlak bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

Yazarların, halkla, onun yaşamı, dertleri, düşünceleri, yüreğiyle olan bağları, 20 Aralık 1974 tarihli konuşmasında Enver Hoca yoldaşın söylediği gibi «yaşamın açık kitabından okuyarak» yaşamı derinliğine tanımaları, burjuva revizyonist baskıya karşı mücadelenin yeni bir etkenini oluşturmaktadır. Aktif yaşam, halkın özlemleri, burjuva ve revizyonist tohumlar için öldürücü bir ortam yaratmaktadır. Bu burjuva ve revizyonist tohumlar, halkın ve aktif yaşamın dışında, kapalı çevrelerde, subjektivizmin ve bencilliğin karanlık köşelerinde gelişebilmekte ve boy atabilmektedirler. Yaratıcılarımız halkın ruhsal yaşamına girdikçe, eski dünyanın zararlı etkisinden daha iyi korunacaklardır.

AEP 7. Kongresinin özel emri olan, büyük konuların seçilmesi, baskıya karşı sürdürülen direnişin ve mücadelenin bir etkenini oluşturuyor. Daha önce de belirtildiği gibi, burjuva ve revizyonist sanat, görkemlilikle süslenen önemsiz konuları kapsamaktadır. Tersine, sosyalist gerçekçi sanat, en başta büyük konuların sanatıdır. Revizyonistler tarafından terkedilmiş olan Mayakovski, Gorki ya da Brecht'in sanatının yüce geleneğini izlemek, sosyalist gerçekçiliğin yazarlarına düşmektedir. Ne Moskova'ya kaçmış ne de İsviçre'de oturan revizyonistler ve göçmenler komünizmin ansiklopedisini yaratabilecek güçte değillerdir. Bunu yapacak olanlar, devrimin evlatları, gerçek devrimci yazarlardır.

Bu mücadelenin diğer önemli etkeni de, devrimci edebiyatın sanat düzeyinin ,ciddiyetinin ve sağlamlığının yükseltilmesidir. Böyle bir edebiyat karşısında, burjuva ya da revizyonist sanatın saçmalıkları, soytarıca oyunları daha da komik, daha da garip gözükecektir.

Burjuva revizyonist sanat ve edebiyatın baskısına karşı muhalefetin

çeşitli yönlerini incelerken, bu iki baskıyı birlikte ele aldık, çünkü her ikisi de içiçedir; burjuva revizyonist çifte kuşatmanın ve ikisinin birleşik cephesinin ayrılmaz parçalarıdır. Ama, genel olarak bunlardan sözederken, burjuva sanatın ve revizyonist sanatın ayrılıklarının ve çelişkilerinin olduğunun bilincindeyiz. Bu çelişkiler ABD tarafından yönetilen burjuva devletler grubu ve başında Sovyetler Birliği'nin bulunduğu revizyonist ülkeler grubu arasında varolan çelişkilerden kaynaklanmaktadır.

Enver Hoca yoldaş, 7. Kongre'ye sunduğu raporda şöyle dedi: «Partimiz, iki süper devletin dalaştığı zamanlarda olduğu gibi, birbirlerine yaklaştıkları zaman da, faturayı diğer ülkelerin ödediği biçimindeki tezi desteklemektedir. Süper devletler arasındaki işbirliği ve rekabet, tek bir gerçek çelişkinin iki yönünü oluşturmaktadır... Onlar aynı derecede tehlikelidir... Bir emperyalizme karşı mücadele verilirken ya da ondan kurtulmak için asla bir diğerine dayanılamaz.»

Bütünüyle Marksist-Leninist olan bu tezi, sanat ve edebiyat alanımızda uygularken, burjuva edebiyat ve revizyonist edebiyat arasındaki çatışma ve yaklaşmalar, yalnızca patronlarının çatışma ve yaklaşmalarının bir devamıdır, diyebiliriz. Bu nedenle, bu sanatlardan birine karşı mücadele verirken ya da bunu teşhir ederken, diğerinin kanıtlarına dayanılamaz. Biz, sosyalist gerçekçi yazarlar için, ister ülkelerinin revizyonist resmi yazarları olsun, ister batıdaki muhalif göçmenler olsun, onlar bir madalyonun iki yüzüdür; çünkü her ikisi de karşı-devrimin sanatı adına devrimin sanatına ihanet ettiler. Demek ki onlar, komünizme aynı derecede yabancı ve zararlıdırlar.

Tüm sanatçı ve yazar ordularını seferber etmelerine karşın, burjuva sanatı ve edebiyatı, doğasından dolayı güçsüzdür. Çünkü onların hiçbir geleceği yoktur. Bu nedenle onlara karşı giriştiğimiz mücadelede yalnızca kendimizi savunmakla yetinmemeli; aynı zamanda saldırıya da geçmeliyiz.

"Kuşkusuz, eğer yeterince güçlü değilsek, eğer ayaklanma tümüyle başarılı olmazsa, ya da eğer zafer kesin değilse, geçici devrim hükümetlerinin ayrı ayrı yörelerde, ayrı ayrı kentlerde ve benzeri yerlerde kurulmasının mümkün olabileceğini kimse yadsıyamaz (....)

(....) RSDİP'nin Üçüncü Kongresi, genel olarak geçici bir devrim hükümeti sorununa eksiksiz ve açık bir yanıt getirmiştir. Bu yanıt, bütün yerel geçici hükümet durumlarını da kapsamaktadır." (Lenin, Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği, s.87)

"Yanlışlarda ve iddialarında öyle ileri gidiyorlar ki, şunu bile söylüyorlar; 'Halk savaşını yaratan Mao'nun kendisidir. O, halk savaşının babasıdır !' Diğer bir deyimle, baskı ve zulme karşı özgürlük için asırlardır savaşan halklar hiçbirşey yapmamışlardır. Sonuçta halk savaşını yürütmüş olan Bolşevik Partisi ve Arnavutluk Emek Partisi hiçbirşey yapmamıştır. Bunların halk savaşı olabilmesi için Mao'nun markasını ve düşüncelerini taşıması gerekir.

"Böylece ustalar yok sayılmakta, devrimin ve halk savaşının teorisi iptal edilmektedir. Bu tutum kabul edilmez ve aynı zamanda bu tutuma tahammül edilmez." (Enver Hoca, Çin Üzerine Düşünceler,s.374, İngilizce baskı)

25 Lira